

תשורה

משמחת הנישואין של
מנחם מענדל הלוי זחי' שיחיו

רובשקיין

כ"ד אדר שני ה'תשע"ט
יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד!

פתח דבר

ב"ה,

בקשר עם החתונה של האברך הו"ח אי"א נו"נ וכו' החתן מנחם מענדל שי' עב"ג מרת חי' תי' רובאשקין הננו מו"ל בזה תשורה מיוחדת לכל המשתתפים, ובו:

(א) העתק מהתשורה שחילק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע להמשתתפים בהחתונה של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א עם הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע, הקשור במיוחד עם שנה זו שהוא צדי"ק שנה להחתונה.

(ב) ליקוט כתי"ק מכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בקשר עם יום הבהיר כ"ה אדר - יום הולדתו של הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע.

(ג) הגהות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על שיחת ש"פ וישלח, ט"ז כסלו, ה'תשכ"ט (הגהה ראשונה ושני') - המהדורה באידית. בשיחה זו כ"ק אדמו"ר שליט"א בירך את כל אלו ששלחו איחוליהם בקשר ליובל הארבעים לחתונתו, וכעת שנמצאים בשנת הצדי"ק להחתונה ויובל שנה לשיחה מיוחדת זו מפרסמים אנו ההגהות על השיחה לפעם הראשונה.

(ד) הגהות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א על שיחת אחש"פ ה'תשכ"ט ע"ד אם מותר לעזוב שכונה יהודית ולמכור ביתו לעכו"ם - הגהה ראשונה, שני' ושלישית, הגהות אלו מתפרסמים כאן לראשונה בקשר עם יובל שנה לאמירת השיחה. בקשר להנ"ל מובא גם סקירה קצרה ע"ד שיחה מיוחדת זו.

(ה) מכתבים שכתב סב הכלה הרה"ח ר' חיים שלום דובער שי' ליפסקר לידידו - יבחל"ח - הרה"ג ר' מרדכי שמואל אשכנזי ע"ה המתאר חלק מהאירועים אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א משך שנות תשכ"ג-תשכ"ז, וכן יומנים פרטיים מתשכ"א המתפרסמים כאן לראשונה. [חלק מיומנים אלו כבר נתפרסמו בספר "הרב אשכנזי", אבל לשלימות הענין הובאו כאן ג"כ].

במכתבים אלו כתב גם תוכן כמה מהשיחות ומאמרים דתקופה זו המתפרסמים כאן לראשונה וכן הנחה ממאמר ד"ה וידבר משה אל ראשי המטות גו' מש"פ מטו"מ תשכ"ג. עד עתה לא יצא לאור שום הנחה ממאמר זה, ושמהים אנו להגיש לפניכם מאמר זה בפרסום ראשון!

תודתנו נתונה לכל אלו שעזרו בעריכת התשורה ובמיוחד חברי מערכת "רבידרייב" על נתינת הגהות הנ"ל לפרסום. יה"ר שילכו מחיל אל חיל ושיהי' להם הרבה הצלחה בעבודתם הק' לפרסם כל הקשור עם כ"ק אדמו"ר שליט"א בלי מניעות ועיכובים.

ועוד והוא העיקר שכבר יסתיים הגלות המר והאיום הזה של יותר מעשרים וארבע שנים ר"ל ונזכה לשמוע "תורה חדשה מאתי תצא" מפיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ונראה שוב את פניו הק' בהתגלות השלימה תיכף ומיד ממש!

יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד!

יום א', אור ליום הבהיר כ"ה אדר, ה'תשע"ט
צדי"ק שנה לנשואי כ"ק אדמו"ר שליט"א עם הרבנית הצדקנית (נ"ע זי"ע)
ברוקלין, נ.י.

משפחת שמוקלער

משפחת רובאשקין

התשורה שחולקה בחתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית נ"ע

באמצע סעודת החתונה של כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית חי' מושקא נ"ע זי"ע, שעה שהסיבו המסובים ליד השולחנות הערוכים, ציוה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לאחד מתלמידי התמימים, לחלק בשמו, לכל אחד ואחד מהמסובים, תשורה מיוחדת:

גליון שנכפל לשלושה חלקים. מצדו האחד של הגליון נדפס צילום "תמונת הדרת-קודש. גוף כתב יד קדשו של כ"ק אאזמו"ר. אדמו"ר אבינו הראשון. רבינו הגדול זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע", ומצדו השני, כלפי חוץ, נדפסו שלושה צילומי קטעים קטנים, האחד – כתוב בלשון הקודש – אף הוא בגוכי"ק של אדמו"ר הזקן. השניים האחרים נכתבו ברוסית על-ידי אדם אחר.

לגליון זה צורף גליון נוסף שנכפל לשנים: מצד ימין נדפס צילום מכתבו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ – הכתוב בכתב ידו של אחד המזכירים וחתום בגוכי"ק של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ – בו הוא מודיע כי מכתב של אדמו"ר הזקן שראה לכבד בו "את כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו, מקרוב ומרחוק. . אשר סגולה יהי' לכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר, בתוככי ידידינו אנ"ש, ד' עליהם יחיו, וכל מחבבי תורה יחיו". בצד השמאלי של הגליון, נדפסה פשר פתשגן הכתב – אף זאת בצילום כתב-ידו של אותו מזכיר – בו מפרט כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ את הנסיבות בגללן שלח רבינו הגדול את מכתבו הנ"ל.

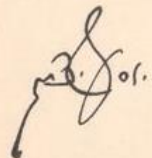
בנוסף לחלוקת התשורה בעת החתונה, שלח כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ תשורה זו לכמה מחסידיו, וכלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א באחד ממכתביו "אשר כ"ק מו"ח אדמו"ר שלחו בתור מתנה לחסידים ואנ"ש בקשר עם חתונתי".

קצת ה' י"ח

שלו וברכה

לזכרון טוב, ליום כלות בתי הכלה המהוללה מ'
חי' מושקא תחי' עם ב"ג החתן הרב מ' מנחם מענדל שי', הנע
בזה לכבוד את כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו, מקרוב
ומרחוק, בתשורה המוסגרת בזה, העתק מכתב כתב יד
קדשו של הוד כ"ק אדמו"ר אאזמו"ר, אבינו הראשון, רבינו
הגדול זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, אשר סגולה יהי' לכל מילי
דמיטב מנפש ועד בשר, בתוככי ידידינו אנ"ש, ד' עליהם יחיו,
וכל מחבבי תורה יחיו.

גשתה וברכה

ישיבה - תומכי-תמימים דליובאוויטש"
ג' י"ד כסלו, תרפ"ט, ווארשא.

בעזה"ת

שלו וברכה

לזכרון טוב, ליום כלולת בתי הכלה המהוללה מ'
חי' מושקא תחי' עם ב"ג החתן הרב מ' מנחם מענדל שי',
הנני בזה לכבוד את כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו, מקרוב
ומרחוק, בתשורה המוסגרת בזה, העתק מכתב כתב יד
קדשו של הוד כ"ק אדמו"ר אאזמו"ר, אבינו הראשון, רבינו
הגדול זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, אשר סגולה יהי' לכל מילי
דמיטב מנפש ועד בשר, בתוככי ידידינו אנ"ש, ד' עליהם יחיו,
וכל מחבבי תורה יחיו.

בשמחה וברכה [חתי"ק]

ישיבה, תומכי-תמימים דליובאוויטש"

ג' י"ד כסלו, תרפ"ט, ווארשא.

פרשת מכתב קדש זה הוא, כי היחס בין החסידים
ומנגדיהם בעת ההיא הי' במצב כזה, אשר באחת האסיפות
של אנ"ש בוויילנא היו קבוצת אברכים מופלגי תורה מצעירי
החסידים דעתם לצאת לריב עם מנגדיהם ומאנו להוסיף
ללכת בעקבי מתוני אנ"ש שבראשם עמד פרנס הקהלה
החסיד ר מאיר בר' רפאל נ"ע אשר כחמשה ששה שנים
(תקנ"א - נ"ו לערך) עמלו והשתדלו דבר הבאת שלום
ובאסיפה ההיא תמך החסיד רמ"מ נ"ע בידם של הצעירים
ויצא בדברים יוצאים מלב קואב, מרוב הנגישות שסבלו, נגד
החסיד רמב"ר נ"ע

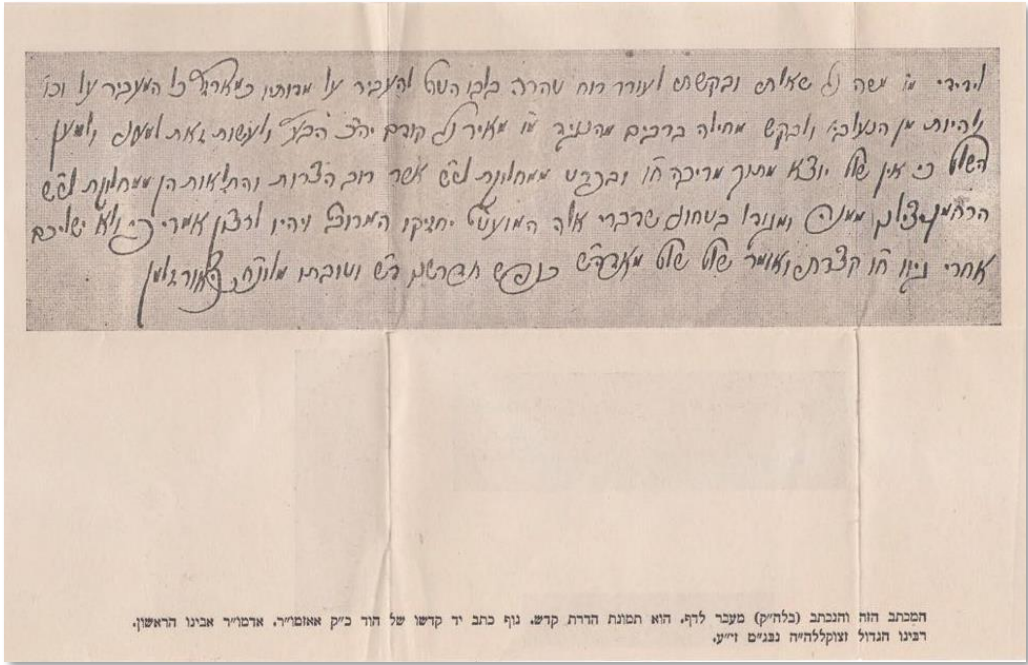
פרשת מכתב קדש זה הוא, כי היחס בין החסידים
ומנגדיהם בעת ההיא הי' במצב כזה, אשר באחת האסיפות
של אנ"ש בוויילנא היו קבוצת אברכים מופלגי תורה מצעירי
החסידים דעתם לצאת לריב עם מנגדיהם ומאנו להוסיף
ללכת בעקבי מתוני אנ"ש שבראשם עמד פרנס הקהלה
החסיד ר מאיר בר' רפאל נ"ע אשר כחמשה ששה שנים
(תקנ"א - נ"ו לערך) עמלו והשתדלו דבר הבאת שלום
ובאסיפה ההיא תמך החסיד רמ"מ נ"ע בידם של הצעירים
ויצא בדברים יוצאים מלב קואב, מרוב הנגישות שסבלו, נגד
החסיד רמב"ר נ"ע

באותו מעמד שלח רבנו הגדול אליהם ציר מיוחד,
לאמר, הצדק אתכם, אבל המוח שליט על הלב, וזאת היא
עבודת אנ"ש להיות לבם ברשותם ומכון לאהבתו ויראתו
ית', ולבא פליג לכל שייפין בפועל במדות טובות באהבת כל
ישראל לטובה וסוף כבוד אלקים לבוא כאשר יפוצו מעינות
מעין בית ד' אשר נגלה ע"י מורנו הבעש"ט נ"ע ומלאה הארץ
דעה את ד'

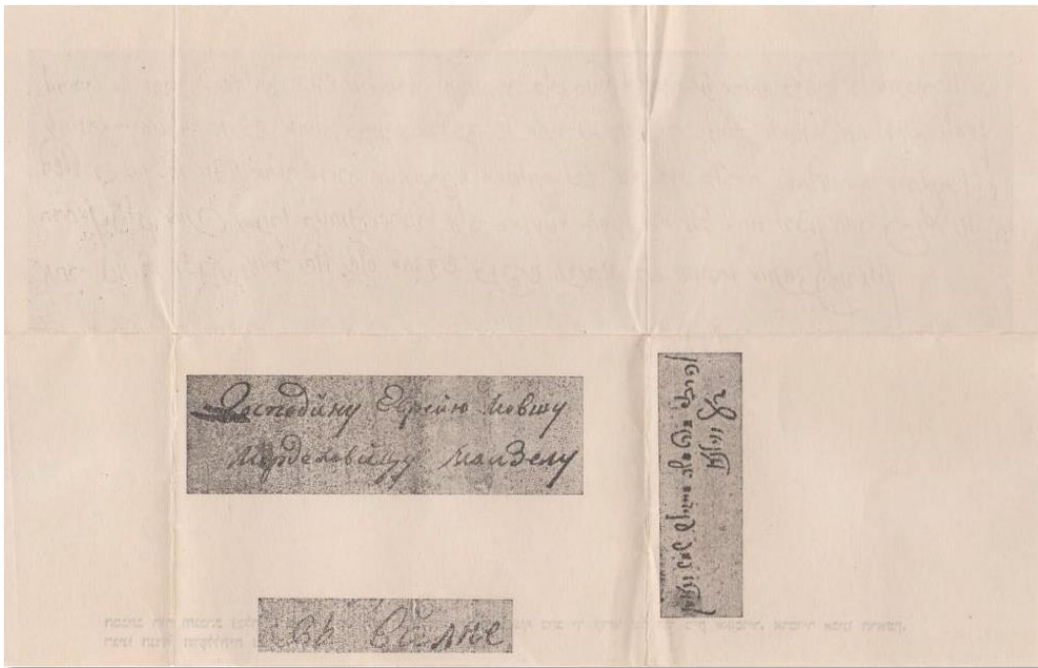
ובחדש אלול דשנה ההיא שלח רבנו הגדול מכתב זה
להחסיד ר' משה נ"ע

כ"ד אדר שני ה'תשע"ט

לידידי מו' משה נ"י שאלתי ובקשתי לעורר רוח טהרה בלבו הטה[ור] להעביר על מדותיו כמארז"ל כל המעביר על וכו' ולהיות מן הנעלבים[ם] ולבקש מחילה ברבים מהנגיד מו' מאיר נ"י קודם יה"כ הבע"ל [יום הכיפורים הבא עלינו לטובה] ולעשות זאת למעני ולמען השלום[ם] כי אין שלו' יוצא מתוך מריבה ח"ו ובפרט ממחלוקת לש"ש [לשם שמים] אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לש"ש הרחמן יצילנו ממנה ומגודל בטחוני שדברי אלה המועטי[ם] יחזיקו המרובי[ם] ויהיו לרצון אמרי פי ולא ישליכם אחרי גיוו ח"ו קיצרתי ואומר שלו' שלו' מאדה"ש [מאדון השלום] כנפש תדרשנו ד"ש [דורש שלומן] וטובתו מלוני"ח [מלב ונפש חפיצה] שניאור זלמן

מצד ימין - בגוף כתב יד קודש אדמו"ר הזקן: להרבני מו"ה מייזליש שמש ונאמן דק[הלת] ווילנא
 שלוש השורות הנוספות, בשפה הרוסית, נכתבו על-ידי אדם אחר (בתרגום ללה"ק): לאדון יהודי משה
 מורדוכוביץ [בן מרדכי] מייזליש בויל

כתי"ק בקשר עם יום הבהיר כ"ה אדר

לפינו שני מכתבים בהם מציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שהזכיר על הציון ביום שנברא העולם כ"ה אדר. שניהם בקשר להתעוררות החסידים לקבלת הנשיאות ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הזכרתי על הציון ביום שנברא העולם (א)

וביום ב' ניסן. יום האילולא של כ"ק אדמו"ר ספור"ב ויום אבנסו בנשיאות של כ"ק סו"ת אדמו"ר חב"ס הוא הוא היום מסוגל לכל אחר ואחר לקבל על עצמו ועצמם ללכת בדרכים אשר תורו, על כל השנה כולה, בקבלת בר קיטא. וע"ם תבטחם, בבית ובצל פת. מרי זה כלי לקבל ברכתם בגשמים וברוחניות.

הצרכים של דאבר נלתי, וקצת אצור הלוי ש' בולמו זה שאצתי, או קצה דהיות ביה. והצרכי את החתומים על היותי על הציון דיום שפיע, הוא כ"ה אדר. הרב מנחם שניאורסאן

(א) הוספה במכתב להרב אברהם סענדער נעמצאו ב' ניסן ה'ש"ת:

המכתב משני באדר קבלתי. ובטח מסר הרר"י שי' דובאו מה שאמרתי לו בזה בהיותו פה. והזכרתי את החתומים שם בהיותי על הציון ביום שנבה"ע, הוא כ"ה אדר. באיחול חג כשר וכ"ט חתי"ק

הזכרתי על הציון ביום שנברא העולם (ב)

וית"ר אצור ביום מסוגל זה, יהי' כל אחר ואחר מאחזו כלי להספין ולקבל השעוים נשיאנו חכ"ם בגו"ד, ובניסן זה מסס יקוים יעור רנ"ל בניסן נגאלו בניסן עתירים לשגאל ע"י ס"צ בב"א.

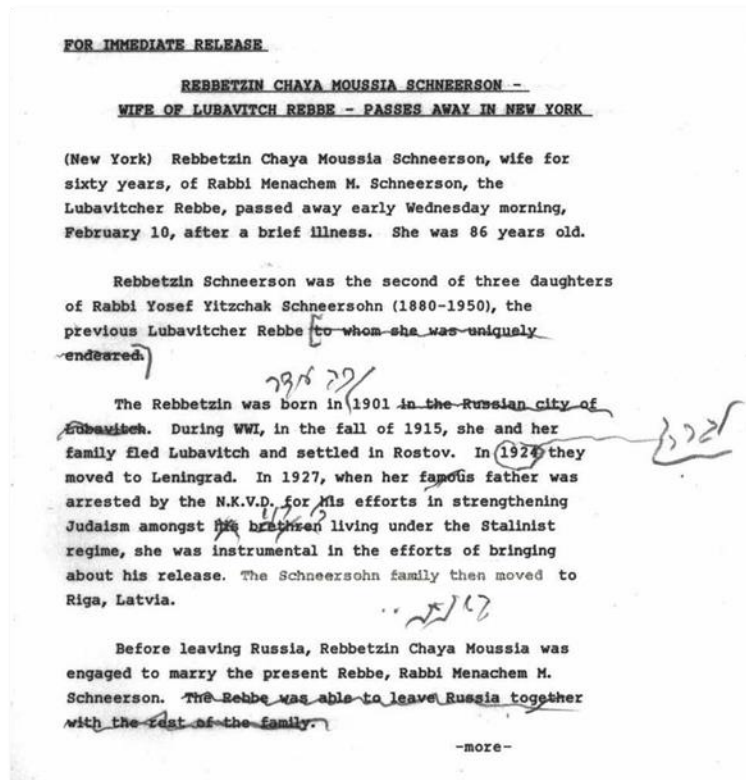
הצרכים של דאבר נלתי. וקצת אצור הלוי ש' בולמו זה שאצתי, או קצה דהיות ביה. והצרכי את החתומים על היותי על הציון דיום שפיע, באיחול חג כשר וכ"ט חתי"ק על היותי על הציון דיום שפיע, הוא כ"ה אדר. הרב מנחם שניאורסאן

(ב) הוספה במכתב להרב יצחק דובאו ב' ניסן ה'ש"ת:

המכתב דשני באדר קבלתי. ובטח זוכר מה שדברנו בהיות כת"ר פה. והזכרתי את החתומים עליו בהיותי על הציון ביום שנבה"ע. באיחול חג כשר וכ"ט לו ולכל הנלוים עליו ומושפעים ממנו לנחותם הדרך העולה בית א-ל חתי"ק

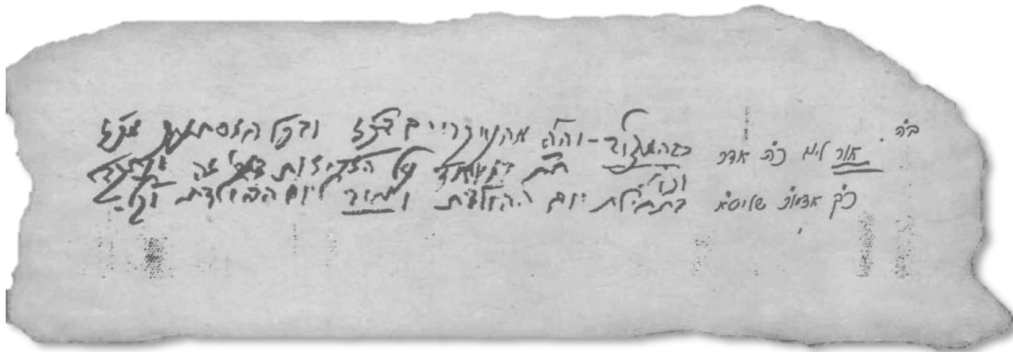
הגהה בסקירת תולדות הרבנית

הגהה בדיווח לעיתונות על הסתלקות הרבנית הצדקנית נ"ע, בה באו קווים לדמותה. בין ההגהות: נכתב שהרבנית נולדה בשנת 1901. כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף את התאריך:

כה אדר

אור ליום ההולדת

מענה להרב אברהם יצחק שם טוב על מכתבו בתאריך אור ליום כ"ה אדר תשמ"ח. כ"ק אדמו"ר שליט"א מתח שני קווים תחת תיבת "אור ליום ההולדת", וכתב:

כבהמצו"ב – וה"ה מהעיקריים בכ"ז ובכל המסתעף מכ"ז וכו'.

ת"ח במיוחד על הזריזות במכ' זה ונתקבל בתחילת יום ההולדת ואור ליום ההולדת וק"ל.

לקראת יובל הארבעים לנישואי כ"ק אדמו"ר שליט"א עם הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא (נ"ע ז"ע) שלחו הרבה מאניש והתמימים איחוליהם וברכותיהם לכ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית (נ"ע ז"ע) בצירוף סכומים של ארבעים וחלק קיבלו ג"כ הוספה בלימוד התורה בשיחה זו בידך כ"ק אדמו"ר שליט"א את כל המברכים וביאר הענין של חיזוק ואישור הברכה ע"י צדקה ולימוד (ובזה גופא הן נגלה והן חסידות).
השיחה יצאה לאור הן באידית והן בלהק ונדפסו בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 422 ואילך. כאן הובאו כל הגהות כ"ק אדמו"ר שליט"א (הגהה ראשונה ושני) על המהדורה דהשיחה באידית.

הגהות על שיחת ש"פ וישלח, ט"ז בסלו, ה'תשנ"ט

- הגהה ראשונה -

בס"ד, אויסצוג פון שיחת ש"פ וישלח, טז כסלו, ה'תשכ"ט.

א. דער וואס בענטשט א אידן, האט ער דאך די הבטחה פון אויבערשטן (ווי עס איז אפגע'פסק'נט אין תושב"כ¹) און אין תושבע"פ²) אז ער (דער אויבערשטער) וועט אים בענטשן. ~~וואס~~ און בברכתו של הקב"ה איז - ווי עס שטייט במדרש³ - "תוספתו מרובה על העיקר".

אעפ"כ איז דאך א חוב נעים [וכמנהגם של ישראל, וואס מנהג ישראל תורה היא⁴] צו אפדאנקען און מברך זיין ~~צוריק~~ דעם מברך **ובפרט ע"ד** "וכן למר" **שעוד ענין בזה 4***, ובפרט אז דורך דעם מברך זיין טוט זיך אויף אין דער ברכה

[ונוסף אויף דעם וואס בשעת מען איז מברך בדיבור, קומט עס ארויס בגילוי⁵], טוט עס אויך אויף א ~~הוספה~~ אויף דעם "ואברכה מברכך" ווי ער איז מצד עצמו, כמשי"ת לקמן].

במילא ווינטש איך די אלע וואס האבן געבענטשט [און איך בעט מען זאל עס איבערגעבן אויך לאת אשר איננו פה], אז אין זיי זאל מקויים ווערן ברכתו של הקב"ה **ובתוספתו ואס** ~~בתוספתו~~ מרובה על העיקר, לכאו"א בכל המצטרך לו מנפש ועד בשר.

ב. עס רעדט זיך ארום אין חסידות דער חילוק צווישן ברכה ~~ב~~ ותפלה, אז ברכה איז ממשיך בלויז פון שרש ומקור. משא"כ תפלה טוט אויף א רצון חדש - יהי רצון - א נייעם ענין, וואס איז ניטא אין דעם שרש ומקור.

דאס איז אבער נאר בנוגע ברכת בשר ודם. משא"כ בנוגע ברכת הקב"ה, וויבאלד דער אויבערשטער איז דאך ניט געבונדן ח"ו מיט די מדידות והגבלות פון דעם שרש הנברא המתברך, האט זי אויך די מעלה פון תפלה, אז זי טוט אויף א נייעם ענין, וואס איז העכער פון שרש ומקור של הנברא המתברך.

און דאס איז די מעלה פון ברכת כהנים אויף אנדערע ברכות. ווארום וויבאלד אז ברכת כהנים איז א מצוה, טועהן עס דאך די כהנים בשליחותו של הקב"ה, וואס שלוחו של אדם [העליון⁶] כמותו, ובמילא, איז דורך זייער ברכה ווערט נמשך די ברכה פון דעם משלח - ברכתו של הקב"ה⁷ וואס זי איז העכער פון שרש ומקור⁸ כמבואר בארוכה אין דעם מאמר ד"ה אריב"ל תרכ"ט (שנאמר לפני מאה שנה) בד"ה כה תברכו באוה"ת (ע' ער ואילך) ותרכ"ו. ובכ"מ.

בס"ד, אויסצוג פון שיחת ש"פ וישלח, טז כסלו, אלף ה'תשכ"ט.
א. דער וואס בענטשט א אידן, האט ער דאך די הבטחה פון אויבערשטן (ווי עס איז אפגע'פסק'נט אין תושב"כ¹) און אין תושבע"פ²) אז ער (דער אויבערשטער) וועט אים בענטשן. ~~וואס~~ און בברכתו של הקב"ה איז - ווי עס שטייט במדרש³ - "תוספתו מרובה על העיקר".
אעפ"כ איז דאך א חוב נעים [וכמנהגם של ישראל, וואס מנהג ישראל תורה היא⁴] צו אפדאנקען און מברך זיין ~~צוריק~~ דעם מברך **ובפרט ע"ד** "וכן למר", ובפרט אז דורך דעם מברך זיין טוט אאך זיך אויף אין דער ברכה [ונוסף אויף דעם וואס בשעת מען איז מברך בדיבור, קומט עס ארויס בגילוי⁵], טוט עס אויך אויף א ~~הוספה~~ אויף דעם "ואברכה מברכך" ווי ער איז מצד עצמו, כמשי"ת לקמן].
במילא ווינטש איך די אלע וואס האבן געבענטשט [און איך בעט מען זאל עס איבערגעבן אויך לאת אשר איננו פה], אז אין זיי זאל מקויים ווערן ברכתו של הקב"ה **ובתוספתו** מרובה על העיקר, לכאו"א בכל המצטרך לו מנפש ועד בשר.
ב. עס רעדט זיך ארום אין חסידות דער חילוק צווישן ברכה ~~ב~~ ותפלה, אז ברכה איז ממשיך בלויז פון שרש ומקור. משא"כ תפלה טוט אויף א רצון חדש - יהי רצון - א נייעם ענין, וואס איז ניטא אין דעם שרש ומקור. דאס איז אבער נאר בנוגע ברכת בשר ודם. משא"כ בנוגע ברכת הקב"ה, וויבאלד דער אויבערשטער איז דאך ניט געבונדן ח"ו מיט די מדידות והגבלות פון דעם שרש הנברא המתברך, האט זי אויך די מעלה פון תפלה, אז זי טוט אויף א נייעם ענין, וואס איז העכער פון שרש ומקור של הנברא המתברך. און דאס איז די מעלה פון ברכת כהנים אויף אנדערע ברכות. ווארום וויבאלד אז ברכת כהנים איז א מצוה, טועהן עס דאך די כהנים בשליחותו של הקב"ה, וואס שלוחו של אדם [העליון⁶] כמותו, ובמילא, איז דורך זייער ברכה ווערט נמשך די ברכה פון דעם משלח - ברכתו של הקב"ה⁷ וואס זי איז העכער פון שרש ומקור⁸ כמבואר בארוכה אין דעם מאמר ד"ה אריב"ל תרכ"ט (שנאמר לפני מאה שנה) בד"ה כה תברכו באוה"ת (ע' ער ואילך) ותרכ"ו. ובכ"מ.

פון דעם איז מובן בנוגע לענינינו: וויבאלד, אז, כאמור לעיל, מנהג ישראל איז צו בענטשען דעם מברך "וכן למר", און מנהג ישראל תורה היא, און אן ענין וואס מען טוט עפ"י ציווי התורה איז עס דאך שליחותו של הקב"ה, איז דורך די ברכה ווערט נמשך ברכתו של הקב"ה, ויה"ר - בהוספה בתוספתו מרובה על העיקר, וואס דאס⁹ איז לגמרי העכער פון עיקר שרש ומקור¹⁰ - כנ"ל.

און אזוי ווי ס'איז דאך שווער צו יארך הזמן ביותר באם שיקן א מכתב ברכה צו יעדערן באזונדער, צו ענטפער איך איצטער פון די ברכה צו יעדערן ברבים, במעמד של כמה וכמה עשירות מישראל, און צו יעדערן צו אלעמען צוזאמען - וואס בשעת ס'איז אין אן אופן פון "כולנו כאחד" איז דאך דאס גופא א כלי צום "ברכנו אבינו"⁹ - אז עס זאל נמשך ווערן צו יעדער איינעם ברכתו של הקב"ה ובתוספות מרובה על העיקר, בבני חיי ומזוני רויחי.

ג. די כלי צו אלע ודרך להמשכת ברכות והשפעות איז דאך לימוד התורה וקיום המצות - האבן טאקע פיל פון די מברכים פארבונדן זייערע ברכות מיט א הוספה אין לימוד התורה [ובפרט - לימוד אגרת התשובה, וואס דאס איז דאך מתאים צו דעם ענין כלהלן סעיף ד'] און מיט נתינת צדקה (וואס צדקה איז עיקר המצות מעשיות ונקראת בשם מצוה סתם¹¹).

און אעפ"י אז אידן טיילן זיך אין צוויי סוגים: יושבי אהל וואס עיקר ענינם איז לימוד התורה און בעלי עסקים וואס עיקר ענינם איז קו הצדקה וגמ"ח, פונדעסטוועגן, וויבאלד אבער אז אין קדושה זיינען אלע ענינים בהתכללות, איז מהראוי ונכון, אז אויך די יושבי אהל וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס בלויז מיט תורה, זאלן צו דאס פארבינדן אויך מיט צדקה (ובפרט אז דאס איז נוגע אויך ללימוד התורה, כמרז"ל¹¹) כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, און אזוי אויך לאידך גיסא די בעלי עסקים וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס נאר מיט נתינת הצדקה זאלן צו עס פארבינדן אויך מיט א הוספה אין לימוד התורה.

און וויבאלד אז די ברכות וואס מען האט מברך געווען (און אזוי אויך די הוספה בתורה און נתינת הצדקה) זיינען געטאן געווארן פון א ציבור און אלס א צבור (ניט אלס יחידים בפני עצמם), איז עס דאך אן ענין פון המתפלל עם הציבור. איז

פון דעם איז מובן בנוגע לענינינו: וויבאלד אז, כאמור לעיל, מנהג ישראל איז צו בענטשן דעם מברך "וכן למר", און מנהג ישראל תורה היא, און אן ענין וואס מען טוט עפ"י ציווי התורה איז עס דאך אצאג שליחותו של הקב"ה, איז דורך די ברכה ווערט נמשך ברכתו של הקב"ה, ויה"ר - בהוספתו מרובה על העיקר, וואס דאס איז העכער פון שרש ומקור¹⁰ - כנ"ל. און אזוי ווי ס'איז דאך שווער צו שיקן א מכתב ברכה צו יעדערן באזונדער, צו ענטפער איך איצטער פון די ברכה צו יעדערן ברבים, במעמד של כמה וכמה עשירות מישראל, צו אלעמען צוזאמען - וואס בשעת ס'איז אין אן אופן פון "כולנו כאחד" איז דאך דאס גופא א כלי צום "ברכנו אבינו"⁹ - אז עס זאל נמשך ווערן צו יעדער איינעם ברכתו של הקב"ה ובתוספות מרובה על העיקר, בבני חיי ומזוני רויחי.

ג. די כלי צו אלע ברכות והשפעות איז דאך לימוד התורה וקיום המצות - האבן טאקע פיל פון די מברכים פארבונדן זייערע ברכות מיט א הוספה אין לימוד התורה [לימוד אגרת התשובה, וואס דאס איז דאך מתאים צו דעם ענין כלהלן סעיף ד'] און מיט נתינת הצדקה (וואס צדקה איז עיקר המצות מעשיות ונקראת בשם מצוה סתם¹¹).

און אעפ"י אז אידן א טיילן זיך אין צוויי סוגים: יושבי אהל וואס עיקר ענינם איז לימוד התורה און בעלי עסקים וואס עיקר ענינם איז קו הצדקה וגמ"ח, פונדעסטוועגן, וויבאלד אז אין קדושה זיינען אלע ענינים בהתכללות, בהתכללות, איז מהראוי ונכון, אז אויך די יושבי אהל וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס בלויז מיט תורה, זאלן צו דאס פארבינדן אויך מיט צדקה (ובפרט אז דאס איז נוגע אויך ללימוד התורה, כמרז"ל¹¹) כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, און אזוי אויך לאידך גיסא די בעלי עסקים וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס נאר מיט נתינת הצדקה, זאלן צו עס פארבינדן אויך מיט א הוספה אין לימוד התורה.

און וויבאלד אז די ברכות וואס מען האט מברך געווען (און אזוי אויך די הוספה בתורה און נתינת הצדקה) זיינען געטאן געווארן פון א ציבור (ניט אלס יחידים בפני עצמם), איז עס דאך אן ענין פון המתפלל עם הציבור. איז

בשעת אז יעדערער פון די מברכים וועט עס פארבינדן אויך מיט תורה און גמ"ח, וועט דאך אין דעם זיין אלע דריי קוין **ואמחז"ל**: העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור, וואס איז דורך דעם טוט מען אויף דעם "פדאני לי ולבני מביין אומות העולם"⁽¹²⁾, בגאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו, בקרוב ממש.

ד. די ברכות וכו' האט מען דאך געגעבן בקשר עם יובל הארבעים⁽¹³⁾, איז **דאך צום להעיר אז** מספר ארבעים איז ספעציעל פארבונדן מיט די דריי ענינים הנ"ל⁽¹⁴⁾ - תורה, לימוד אגרת ה[תשובה] און **מתפלל** עם הציבור⁽¹⁴⁾.

וואס דאס זיינען אויך די דריי קוין וועלכע טועהן אויף דעם "פדה בשלום נפשי וגו'": "העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור", ווייל צו מצות גמ"ח פאדערט זיך קדימת התשובה, כלשון חז"ל⁽¹⁴⁾ "תשובה ומעשים טובים".

ווייל זיי האבן א שייכות מיוחדת צו ארבעים. און ווי מען זעט אין די דריי מאל ארבעים יום וואס משה רבינו איז געווען בהר, אז אין די ערשטע ארבעים יום האט ער מקבל געווען תורה (וואס דאס איז דאך אויך דער רמז אין ווארט תרומה: תורה מ'⁽¹⁵⁾), די צווייטע ארבעים יום האט ער מתפלל געווען, ווי עס שטייט אין פסוק ואתפלל גו'⁽¹⁶⁾. און די דריטע ארבעים יום האט ער אויפגעטאן דעם "סלחתי כדברך"⁽¹⁷⁾ - ענין התשובה (וואס דערפאר זיינען דאך די טעג פון ר"ח אלול ביז יו"כ נקבע געווארן אלס ארבעים ימי תשובה⁽¹⁸⁾). און אזוי אויך בענין הספירות, איז דאך תשובה בספירת הבינה⁽¹⁹⁾, און "בן ארבעים לבינה"⁽²⁰⁾.

וואס דאס איז אויך דעם טעם פון דעם **וי"ל רמז בזה** וואס די אלע דריי ענינים - תורה תפלה און תשובה - הויבן זיך אָן⁽²⁰⁾ מיט א תי"ו - צען מאל ארבעים, ארבעים כ"א כולל מיו"ד.

ה. אָן א מ"ם איז דאך פראן מ"ם פתוחה און מ"ם סתומה, וואס דאס איז מאמר פתוח - גליא דתורה, און מאמר סתום - פנימיות התורה⁽²¹⁾,

איז דעריבער מהראוי, אז די הוספה בלימוד התורה וואס איז פארבונדן מיט מ"ם שנה, זאל זיין סיי אין גליא דתורה, סיי אין סתים דאורייתא וואס בדורותינו אלה איז ער נתגלה געווארן אין תורת החסידות.

בשעה אז יעדערער פון די מברכים וועט עס פארבינדן אויך מיט תורה און גמ"ח, וועט דאך אין דעם זיין אלע דריי קוין **ואמחז"ל**: העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור, וואס איז דורך דעם טוט מען אויף דעם "פדאני לי ולבני מביין אומות העולם"⁽¹²⁾, בגאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו, בקרוב ממש.

ד. די ברכות וכו' האט מען אָן דאך געגעבן בקשר עם יובל הארבעים⁽¹³⁾, איז **דאך צום להעיר אז** מספר ארבעים איז ספעציעל פארבונדן די דריי ענינים הנ"ל⁽¹⁴⁾ - תורה, לימוד אגרת ה[תשובה] און **מתפלל** עם הציבור⁽¹⁴⁾.

וואס דאס זיינען אויך די דריי קוין וועלכע טועהן אויף דעם "פדה בשלום נפשי וגו'": "העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור", ווייל צו מצות גמ"ח פאדערט זיך קדימת התשובה, כלשון חז"ל⁽¹⁴⁾ "תשובה ומעשים טובים".

ווייל זיי האבן א שייכות מיוחדת צו ארבעים. און ווי מען זעט אין די דריי מאל ארבעים יום וואס משה רבינו איז געווען בהר, אז אין די ערשטע ארבעים יום האט ער מקבל געווען תורה (וואס דאס איז דאך אויך דער רמז אין ווארט תרומה: תורה מ'⁽¹⁵⁾), די צווייטע ארבעים יום האט ער מתפלל געווען, ווי עס שטייט אין פסוק ואתפלל גו'⁽¹⁶⁾. און די דריטע ארבעים יום האט ער אויפגעטאן דעם "סלחתי כדברך"⁽¹⁷⁾ - ענין התשובה (וואס דערפאר זיינען דאך די טעג פון ר"ח אלול ביז יו"כ נקבע געווארן אלס ארבעים ימי תשובה⁽¹⁸⁾). און אזוי אויך בענין הספירות, איז דאך תשובה בספירת הבינה⁽¹⁹⁾, און "בן ארבעים לבינה"⁽²⁰⁾.

וואס דאס איז אויך דעם טעם פון דעם **וי"ל רמז בזה** וואס די אלע דריי ענינים - תורה תפלה און תשובה - הויבן זיך אָן⁽²⁰⁾ מיט א תי"ו - צען מאל ארבעים, ארבעים כ"א כולל מיו"ד.

ה. אָן א מ"ם איז דאך פראן מ"ם פתוחה און מ"ם סתומה, וואס דאס איז מאמר פתוח - גליא דתורה, און מאמר סתום - פנימיות התורה⁽²¹⁾,

איז דעריבער מהראוי, אז די הוספה בלימוד התורה וואס איז פארבונדן מיט מ"ם שנה, זאל זיין סיי אין גליא דתורה, סיי אין סתים דאורייתא וואס בדורותינו אלה איז ער נתגלה געווארן אין תורת החסידות.

- ד -

ואעפ"י אז אגה"ת אין אגה"ת גופא איז דא דער חיבור פון די ביידע חלקים, ווארום אין די ערשטע פרקים שבאגה"ת איז ער מבאר עניני התשובה עפ"י נגלה, און אין די אנדערע פרקים עפ"י חסידות - פונדעסטוועגן, וויבאלד אז דאס איז א חלק אין תניא, וואס איז בעיקרו מאמר סתום - פנימיות התורה, דעריבער איז מהראוי אז די הוספה אין גליא דתורה זאל זיין נוסף אויפן לימוד פון אגה"ת.

* * *

מ' פתוח און מ' סתום איז דאך פארבונדן אויך מיט גלות און גאולה²² - זאל דער אויבערשטער **בענטשען און** געבן אז מען זאל זוכה זיין בקרוב צום "למרבה (שהמ"ם סתומה) המשרה ולשלום²³ אין קץ" וואס דאס גייט אויף משיח²⁴ (וואס אויך משיח הויבט זיך אָן מיט א מ"ם), יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בעגלא דידן.

- ד -

ואעפ"י אז אויך אין אגה"ת גופא איז דא דער חיבור פון די ביידע חלקים, ווארום אין די ערשטע פרקים שבאגה"ת איז ער מבאר עניני התשובה עפ"י נגלה, און אין די אנדערע פרקים עפ"י חסידות - פונדעסטוועגן, וויבאלד אז דאס איז א חלק אין תניא, וואס עפ"י בעיקרו פנימיות התורה, דעריבער איז מהראוי אז די הוספה אין גליא דתורה זאל זיין נוסף אויפן לימוד פון אגה"ת.

* * *

מ' פתוח און מ' סתום איז דאך פארבונדן אויך מיט גלות און גאולה²² - זאל דער אויבערשטער **בענטשען און** געבן אז מען זאל זוכה זיין בקרוב צום "למרבה (שהמ"ם סתומה) המשרה ולשלום²³ אין קץ" וואס דאס גייט אויף משיח²⁴ (וואס אויך משיח הויבט זיך אָן מיט א מ"ם), יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בעגלא דידן.

(1) בראשית יב, ג.

(2) סוטה לח, ב. וראה ג"כ שו"ע אדה"ז סוסר"א.

(3) ב"ר פס"א, ד. ילקוט ש"ח רמז קט. (ובדב"ר פ"א, יג - בשינוי קצת).

(4) ראה תוד"ה נפסל (מנחות כ, ב). ירושלמי פסחים פ"ד ה"א.

***4) ראה מגילה כז, סע"ב**

(5) **ענין מאה שערים ס"ט מאדה"ז: מורי כו' אומרה בפה אף שלא יבינו כו'.** ובזה יובן מה שאמר ר' ישמעאל לגוי שבירכו "כבר מילתך אמורה" - דלכאורה, למה הוצרך לומר לו זאת, והרי כבר מילתך אמורה גם כשר"י לא יאמר לו זאת. ובפרט שהגוי מסתמא לא הבין למה נתכוון (במכ"ש מתלמידיו ששאלוהו "כמה דאמרת להדין כו") - כי רצה - ע"י אמירתו זו - לפעול המשכת וגילוי הברכה. אלא שבנוגע לעכו"ם, הסתפק באמירת "כבר מילתך אמורה", מבלי לפרט הברכה.

(6) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.

(7) ראה חנוך לנער ס"ע 48, שהיה עתה תוספת.

(8) משא"כ הברכה ד"ואברכה מברכך" מצד עצמה, היא רק מבחי' השתל', כמבואר בד"ה אריב"ל שם.

(9) תניא פרק לב. ובנוגע לעניינינו - ברכת הקב"ה שלמעלה מהשתל', הרי ודאי שנוגע שם ה"כולנו כאחד", שהרי בבחינה זו הוא תכלית האחדות (והפשיטות).

ובזה יובן מה שמבואר בד"ה אריב"ל שם שהמעלה דברכת "ואני אברכם" (על "ואברכה מברכך") הוא, כי "תיבת אני היינו אוא"ס עצומ"ה, בחי' ברכת הקב"ה - דלכאורה, מהי שייכותו של ביאור זה למ"ש בגמרא (חולין מט, סע"א) "דמוקי לי' לברכת כהנים במקום ברכה דישראל" (ובפרט שבמאמר זה עצמו מביא דברי הגמרא) - כי הכלי לברכתו של הקב"ה - "ואני אברכם" - הוא מה שהכהנים מתברכים יחד עם ישראל - "כולנו כאחד".

(10) תניא פל"ז (מח, ב).

(11) יבמות קט, ב (האומר אין לו). ובלקו"ת ויקרא ה, א (הביאור - ראה סה"מ תש"ח ע' 266 בהערה) מסיים: אלא תורה וגמ"ח.

(12) כמרז"ל (ברכות ח, רע"א) עה"פ פדה בשלום נפשי - והרי ימים אלו הם בסמיכות לחג הגאולה יט כסלון.

(13) ולהעיר, שגם כללות ענין הנישואין שייך למספר ארבעים, כמרז"ל (סוטה ב, א).

(1) בראשית יב, ג.

(2) סוטה לח, ב. וראה ג"כ שו"ע אדה"ז סוסר"א.

(3) ב"ר פס"א, ד. ילקוט ש"ח רמז קט. (ובדב"ר פ"א, יג - בשינוי קצת).

(4) ראה תוד"ה נפסל (מנחות כ, ב). ירושלמי פסחים פ"ד ה"א.

(5) ובזה יובן מה שאמר ר' ישמעאל לגוי שבירכו "כבר מילתך אמורה" - דלכאורה,

למה הוצרך לומר לו זאת, והרי כבר מילתך אמורה גם כשר"י לא יאמר לו זאת.

ובפרט שהגוי לא הבין מסתמא לא הבין למה שנתכוון (במכ"ש מתלמידיו ששאלוהו

"כמה דאמרת להדין כו") - כי רצה ע"י צפוף אמירתו זו - לפעול המשכת וגילוי

הברכה. אלא שבנוגע לעכו"ם, הסתפק באמירה "כבר מילתך אמורה", מבלי לפרט

הברכה.

(6) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.

(7) ראה חנוך לנער ס"ע 48, שהיה עתה תוספת.

(8) משא"כ הברכה ד"ואברכה מברכך" מצד עצמה, היא רק מבחי' השתל', כמבואר

בד"ה אריב"ל שם.

(9) תניא פרק לב. ובנוגע לעניינינו - ברכת הקב"ה שלמעלה מהשתל', הרי ודאי

שנוגע שם ה"כולנו כאחד", שהרי בבחינה זו הוא תכלית האחדות (והפשיטות).

ובזה יובן מה שמבואר בד"ה אריב"ל שם שהמעלה דברכת "ואני אברכם" (על

"ואברכה מברכך") הוא, כי "תיבת אני היינו אוא"ס עצומ"ה, בחי' ברכת הקב"ה

- דלכאורה, מהי שייכותו של ביאור זה למ"ש בגמרא (חולין מט, סע"א) "דמוקי לי'

לברכת כהנים במקום ברכה דישראל" (ובפרט שבמאמר זה עצמו מביא דברי הגמרא)

- כי הכלי לברכתו של הקב"ה - "ואני אברכם" - הוא מה שהכהנים מתברכים יחד

עם ישראל - "כולנו כאחד".

(10) יבמות קט, ב (האומר אין לו). ובלקו"ת ויקרא ה, א (הביאור - ראה סה"מ

תש"ח ע' 266 בהערה) מסיים: אלא תורה וגמ"ח.

(11) תניא פל"ז (מח, ב).

(12) כמרז"ל (ברכות ח, רע"א) עה"פ פדה בשלום נפשי - והרי ימים אלו הם

בסמיכות לחג הגאולה יט כסלון.

(13) ולהעיר, שגם כללות ענין הנישואין שייך למספר ארבעים, כמרז"ל (סוטה ב, א).

Handwritten notes in Hebrew, including "ראה אדה"ז סוסר"א" and "ראה אדה"ז סוסר"א" with a star, and "ראה אדה"ז סוסר"א" with a star and "ראה אדה"ז סוסר"א" with a star.

סנה' כב, סע"א) שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני.

14) בשיחה לפני זו.

44) אבות פ"ד מי"ז. וראה לקו"ת שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג.

14*) וי"ל דשניהם בתפלה (תפלה למילוי צרכיו המוכרחים, תפלה דמ' יום השניים; לתענוגים, כדברך

- מ"י השלישים) ובתשובה (תשו"ת, " ; תשו"ע, מרוצה כו' בקש ")

- ולהעיר מרמב"ם ה' תפלה בתחלתן שתפלה - שואל בגלגל צרכיו כו' שהוא צריך להם בבקשה כו'

ואח"כ נותן שבח כו' על הטובה כו'.

15) זח"ג קעט, א. תקו"ז תי"ז.

16) עקב ט, כו (ראה פירש"י שם, כה).

17) ראה פירש"י שם, יח.

18) ראה או"ח סתקפ"א. ובב"ח שם ד"ה והעבירו.

ולהעיר, אשר מספר תעניות של תשובה בכלל הוא ארבעים יום (נסמן בהוספות לאגה"ת (קה"ת תשכ"ח)

ע' 9).

19) וגם מצד זה, שייכות מיוחדת דתשובה לנישואין, כי חופה הוא בחי' (ת"ת ד) בינה המקפת לזו"ן (חתן

וכלה) - לקו"ת שה"ש מז, ד. ולהעיר, שגם אגה"ת הוא חלק השלישי של ספר התניא, הכולל את ב' החלקים

שלפניו: שער היחוד והאמונה (מלכות) וספר של בינונים המבאר פרטי הענינים דאהוי"ב (ז"א) (ראה

"ביאורים לאגה"ת" (נמצא בדפוס) בתחלתו).

20) אבות פ"ה מכ"ב. 20*) והשאר טפילות אלי' והיא העיקר כו' (ש' היחווה"א פי"ב).

21) שבת קד, א. פירש"י שם.

22) ראה בחיי ר"פ ויחי (בשם מדרש). רד"ק לישעי' ט, ו.

23) ראה ד"ה ביום השני תרכ"ט קרוב לסופו, שע"י ב' הממין שבשיתא סדרי משנה - מ' פתוח [גליא

דתורה] שבהתחלת המשניות, ומ' סתום [פני' התורה] שבסוף המשניות - באים לריבוי השלום (סיום

המשניות), "עד גם שאפילו בחיות ובהמות יהי' ג"כ השלום" - היעוד דגאולה העתידה.

24) ישעי' שם. סנהדרין צד, א.

סנה' כב, סע"א) שארבעים יום קודם יצירת הולד פממבצן מכריזין בת פלוני לפלוני.

14) אבות פ"ד מי"ז. וראה לקו"ת שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. (14) אבות פ"ד מי"ז. וראה לקו"ת שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. (15) זח"ג קעט, א. תקו"ז תי"ז. (16) עקב ט, כו (ראה פירש"י שם, כה). (17) ראה פירש"י שם, יח. (18) ראה או"ח סתקפ"א. ובב"ח שם ד"ה והעבירו.

ולהעיר, אשר מספר תעניות של תשובה בכלל הוא ארבעים יום (נסמן בהוספות לאגה"ת (קה"ת תשכ"ח) ע' 9).

19) וגם מצד זה, שייכות מיוחדת דתשובה לנישואין, כי חופה הוא בחי' (ת"ת ד) בינה המקפת לזו"ן (חתן וכלה) - לקו"ת שה"ש מז, ד. ולהעיר, שגם אגה"ת הוא חלק השלישי של ספר התניא, הכולל את ב' החלקים שלפניו: שער היחוד והאמונה (מלכות) וספר של בינונים המבאר פרטי הענינים דאהוי"ב (ז"א) (ראה "ביאורים

לאגה"ת" (נמצא בדפוס) בתחלתו). 20*) והשאר טפילות אלי' והיא העיקר כו' (ש' היחווה"א פי"ב). 21) שבת קד, א. פירש"י שם.

22) ראה בחיי ר"פ ויחי (בשם מדרש). רד"ק לישעי' ט, ו.

23) ראה ד"ה ביום השני תרכ"ט קרוב לסופו, שע"י ב' הממין שבשיתא סדרי משנה - מ' פתוח [גליא דתורה] שבהתחלת המשניות, ומ' סתום [פני' התורה] שבסוף המשניות - באים לריבוי השלום * (סיום המשניות), "עד גם שאפילו בחיות ובהמות יהי' ג"כ השלום" - היעוד דגאולה העתידה. 24) ישעי' שם. סנהדרין צד, א.

הגהות על שיחת ש"פ וישלח, ט"ז כסלו, ה'תשכ"ט

- הגהה שני -

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

אן אויסצוג פון

א שיחה

פון

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

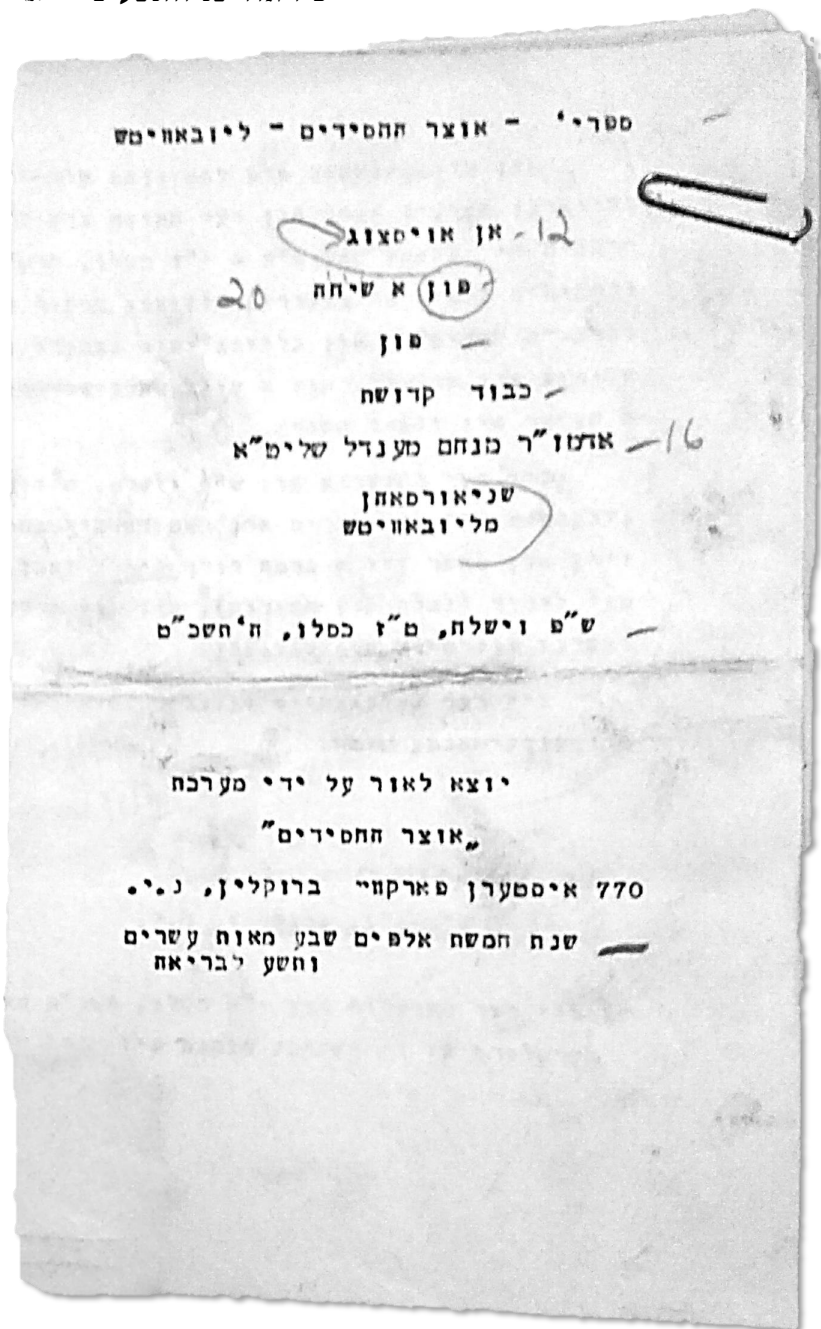
ש"פ וישלח, ט"ז כסלו, ה'תשכ"ט

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

770 איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות עשרים
ותשע לבריאה

ב"ה.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם וואס היי-יאר י"ד כסלו, תשכ"ט, איז געווארען פערציג יאהר פון דער חתונה פון כ"ק אדמו"ר שליט"א מיט הרבנית חי' מושקע שתליט"א - י"ד כסלו, תרפ"ט, האבן פיל פון אנ"ש והתמימים שיחיו אויסגעדריקט זייערע ברכות צו כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית שתליט"א, און גלייכצייטיק איבערגעגעבן צו כ"ק אדמו"ר שליט"א סכומים פון ארבעים, און א טייל האבן צוזאמען דערמיט אויך אנגענומען א הוספה אין לימוד התורה. ביי דער התועדות פון ש"פ וישלח, ט"ז כסלו, האט כ"ק אדמו"ר שליט"א געבענטשט די אלע מברכים און האט דערביי באטנאנט די וויכטיקייט פון מחזק זיין און מאשר זיין א ברכה דורך ביידע זאכן, סיי צדקה (מעשה) און סיי לימוד (נגלה און חסידות), און ווי ערקלערט אויספירלעך אין די שיחה וועלכע ווערט דא ארויסגעגעבן. ביי דער געלעגנהייט זיינען צוגעקומען הערות און הוספות צו דער אויבענדערמאנטע שיחה.

מערכת "אוצר החסידים"

נר ה' דחנוכה ה'תשכ"ט, ברוקלין, נ.י.

(* ביי דער התועדות פון י"ט כסלו, תשכ"ט האט כ"ק אדמו"ר שליט"א אויך ערקלערט אז די דאזיקע הנהגה איז אויך שייך צו נשי ובנות ישראל **שתליט"א**.

ב"ה.
אין צוזאמענהאנג מיט דעם וואס היי-יאר י"ד כסלו, תשכ"ט, איז געווארען פערציג יאהר פון דער חתונה פון כ"ק אדמו"ר שליט"א מיט הרבנית חי' מושקע שתליט"א - י"ד כסלו, תרפ"ט, האבן פיל פון אנ"ש והתמימים שיחיו אויסגעדריקט זייערע ברכות צו כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית שתליט"א, און גלייכצייטיג איבערגעגעבן צו כ"ק אדמו"ר שליט"א סכומים פון ארבעים, און א טייל האבן צוזאמען דערמיט אויך אנגענומען א הוספה אין לימוד התורה.
ביי דער התועדות פון ש"פ וישלח, ט"ז כסלו, האט כ"ק אדמו"ר שליט"א געבענטשט די אלע מברכים און האט דערביי באטנאנט די וויכטיקייט פון מחזק זיין און מאשר זיין א ברכה דורך ביידע זאכן, סיי צדקה (מעשה) און סיי לימוד (נגלה און חסידות), און ווי ערקלערט אויספירלעך אין די שיחה וועלכע ווערט דא ארויסגעגעבן.
ביי דער געלעגנהייט זיינען צוגעקומען הערות און הוספות צו דער אויבענדערמאנטע שיחה.
מערכת "אוצר החסידים" 1113
נר ה' דחנוכה ה'תשכ"ט, ברוקלין, נ.י.
(* ביי דער התועדות פון י"ט כסלו, תשכ"ט האט כ"ק אדמו"ר שליט"א אויך ערקלערט אז די דאזיקע הנהגה איז אויך שייך צו נשי ובנות ישראל **שתליט"א**.)

בס"ד. אויסצוג 1* פון שיחת ש"פ וישלח, טז כסלו, ה'תשכ"ט.

א. דער וואס בענטשט א אידן, האט ער דאך די הבטחה פון אויבערשטן (ווי עס איז אפגע'פסק'נט אין תושב"כ' און אין תושבע"פ²) אז ער (דער אויבערשטער) וועט אים בענטשן. און בברכתו של הקב"ה איז - ווי עס שטייט במדרש³ - "תוספתו מרובה על העיקר".

אעפ"כ איז דאך א חוב נעים [וכמנהגם של ישראל, וואס מנהג ישראל תורה היא⁴] צו אפדאנקען און מברך זיין דעם מברך ובפרט ע"ד "וכן למר" שעוד ענין בזה⁵, ובפרט אז דורך דעם מברך זיין טוט זיך אויף אין דער ברכה

[ונוסף אויף דעם וואס בשעת מען איז מברך בדיבור, קומט עס ארויס בגילוי⁶, טוט עס אויך אויף אויף דעם "ואברכה מברכך" ווי ער איז מצד עצמו, כמשי"ת לקמן].

ב. ווינטש איך די אלע וואס האבן געבענטשט [און איך בעט מען זאל עס איבערגעבן אויך לאת אשר איננו פה], אז אין זיי זאל מקוים ווערן ברכתו של הקב"ה ובתוספתו וואס תוספתו מרובה על העיקר, לכא"א בכל המצטרך לו מנפש ועד בשר.

ב. עס רעדט זיך אין חסידות דער חילוק צווישן ברכה ותפלה, אז ברכה איז ממשיך בלויז פון שרש ומקור. משא"כ תפלה טוט אויף א רצון חדש - יהי רצון - א נייעם ענין, וואס איז ניטא אין דעם שרש ומקור. דאס איז אבער נאר בנוגע ברכת בשר ודם. משא"כ בנוגע ברכת הקב"ה, וויבאלד דער אויבערשטער איז דאך ניט געבונדן ח"ו מיט די מידות והגבלות פון דעם שרש הנברא המתברך, האט זי אויך די מעלה פון תפלה, אז זי טוט אויף א נייעם ענין, וואס איז העכער פון שרש ומקור של הנברא המתברך.

און דאס איז די מעלה פון ברכת כהנים אויף אנדערע ברכות. ווארום וויבאלד אז ברכת כהנים איז א מצוה, טוען עס דאך די כהנים

בשליחותו

1* בהוספת הערות וכו'.

- בראשית יב, ג.
- סוטה לח, ב. וראה ג"כ שו"ע אדה"ז סוטר"א.
- ב"ר פס"א, ד. ילקוט"ש ח"ש רמז קט. (ובד"ב פ"א, יג - בשינוי קצת).
- ראה תוד"ה נפסל (מנחות כ, ב). ירושלמי פסחים פ"ד ה"א.
- ראה מגילה כז, סע"ב.
- עיינן מאה שערים ס"ט מאדה"ז: מורי כו' אומרה בפה אף שלא יבינו כו'. ובזה יובן מה שאמר ר' ישמעאל לגוי שבירכו "כבר מילתך אמורה" (ירושלמי ספ"ח דברכות) - דלכאורה, למה הוצרך לומר לו זאת, והרי כבר מילת"י אמורה גם כשר"י לא יאמר לו זאת, ובפרט שהגוי מסתמא לא הבין למה נתכוון (במכ"ש מתלמידיו ששאלוהו "כמה דאמרת להדין כו'") - כי רצה - ע"י אמירתו זו - לפעול המשכת וגילוי הברכה. אלא שבנוגע לעכו"ם, הסתפק באמירת "כבר מילתך אמורה", מבלי לפרט הברכה.

בס"ד. אויסצוג פון שיחת ש"פ וישלח, טז כסלו, ה'תשכ"ט.

א. דער וואס בענטשט א אידן, האט ער דאך די הבטחה פון אויבערשטן (ווי עס איז אפגע'פסק'נט אין תושב"כ' און אין תושבע"פ²) אז ער (דער אויבערשטער) וועט אים בענטשן. און בברכתו של הקב"ה איז - ווי עס שטייט במדרש³ - "תוספתו מרובה על העיקר".

אעפ"כ איז דאך א חוב נעים [וכמנהגם של ישראל, וואס מנהג ישראל תורה היא⁴] צו אפדאנקען און מברך זיין דעם מברך ובפרט ע"ד "וכן למר" שעוד ענין בזה⁵, ובפרט אז דורך דעם מברך זיין טוט זיך אויף אין דער ברכה

[ונוסף אויף דעם וואס בשעת מען איז מברך בדיבור, קומט עס ארויס בגילוי⁶, טוט עס אויך אויף אויף דעם "ואברכה מברכך" ווי ער איז מצד עצמו, כמשי"ת לקמן].

ב. ווינטש איך די אלע וואס האבן געבענטשט [און איך בעט מען זאל עס איבערגעבן אויך לאת אשר איננו פה], אז אין זיי זאל מקוים ווערן ברכתו של הקב"ה ובתוספתו וואס תוספתו מרובה על העיקר, לכא"א בכל המצטרך לו מנפש ועד בשר.

ב. עס רעדט זיך אין חסידות דער חילוק צווישן ברכה ותפלה, אז ברכה איז ממשיך בלויז פון שרש ומקור. משא"כ תפלה טוט אויף א רצון חדש - יהי רצון - א נייעם ענין, וואס איז ניטא אין דעם שרש ומקור. דאס איז אבער נאר בנוגע ברכת בשר ודם. משא"כ בנוגע ברכת הקב"ה, וויבאלד דער אויבערשטער איז דאך ניט געבונדן ח"ו מיט די מידות והגבלות פון דעם שרש הנברא המתברך, האט זי אויך די מעלה פון תפלה, אז זי טוט אויף א נייעם ענין, וואס איז העכער פון שרש ומקור של הנברא המתברך.

און דאס איז די מעלה פון ברכת כהנים אויף אנדערע ברכות. ווארום וויבאלד אז ברכת כהנים איז א מצוה, טוען עס דאך די כהנים בשליחותו

1) בראשית יב, ג.
2) סוטה לח, ב. וראה ג"כ שו"ע אדה"ז סוטר"א.
3) ב"ר פס"א, ד. ילקוט"ש ח"ש רמז קט. (ובד"ב פ"א, יג - בשינוי קצת).
4) ראה תוד"ה נפסל (מנחות כ, ב). ירושלמי פסחים פ"ד ה"א.
5) ראה מגילה כז, סע"ב.
6) עיינן מאה שערים ס"ט מאדה"ז: מורי כו' אומרה בפה אף שלא יבינו כו'. ובזה יובן מה שאמר ר' ישמעאל לגוי שבירכו "כבר מילתך אמורה" - דלכאורה, למה הוצרך לומר לו זאת, והרי כבר מילת"י אמורה גם כשר"י לא יאמר לו זאת, ובפרט שהגוי מסתמא לא הבין למה נתכוון (במכ"ש מתלמידיו ששאלוהו "כמה דאמרת להדין כו'") - כי רצה - ע"י אמירתו זו - לפעול המשכת וגילוי הברכה. אלא שבנוגע לעכו"ם, הסתפק באמירת "כבר מילתך אמורה", מבלי לפרט הברכה.

- ב -

בשליחותו של הקב"ה, וואס שלוחו של אדם [העליון] כמותו, ובמילא, איז דורך זייער ברכה ווערט נמשך די ברכה פון דעם משלח - ברכתו של הקב"ה⁸, וואס זי איז העכער פון שרש ומקור⁹. כמבואר בארוכה אין דעם מאמר ד"ה אריב"ל תרכ"ט (שנאמר לפני מאה שנה) בד"ה כה תברכו באוה"ת (ע' ער ואילך) ותרכ"ו. ובכ"מ.

פון דעם איז מובן בנוגע לעניינינו: וויבאלד, אז, כאמור לעיל, מנהג ישראל איז צו בענטשען דעם מברך "וכן למר", און מנהג ישראל תורה היא, און אן ענין וואס מען טוט עפ"י ציווי התורה איז עס דאך שליחותו של הקב"ה, איז דורך די ברכה ווערט נמשך ברכתו של הקב"ה, ויה"ר - בהוספה ותוספתו מרובה על העיקר, וואס דאס איז לגמרי העכער פון עיקר שרש ומקור.

און אזוי ווי יאריך הזמן ביותר באם שיקן א מכתב ברכה צו יעדערן באזונדער, ענטפער איך איצטער די ברכה צו יעדערן ברבים, במעמד של כמה וכמה עשירות מישראל^{9*}, און צו אלעמען צוזאמען - וואס בשעת ס'איז אין אן אופן פון "כולנו כאחד" איז דאך דאס גופא א כלי צום "ברכנו אבינו"¹⁰ - אז עס זאל נמשך ווערן צו יעדער איינעם ברכתו של הקב"ה ובתוספות מרובה על העיקר, בבני חיי ומזוני רויחי.

ג. די כלי ודרך להמשכת ברכות והשפעות איז דאך לימוד התורה וקיום המצות - האבן פיל פון די מברכים פארבונדן זייערע ברכות מיט א הוספה אין לימוד התורה [ובפרט - לימוד אגרת התשובה, וואס דאס איז דאך מתאים צו דעם ענין כדלהלן סעיף ד'] און מיט נתינת צדקה (וואס צדקה איז עיקר המצות מעשיות ונקראת בשם מצוה סתם¹¹).

און אעפ"י אז אידן טיילן זיך אין צוויי סוגים: יושבי אהל וואס עיקר ענינם איז לימוד התורה און בעלי עסקים וואס עיקר ענינם איז קו

הצדקה

7) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.
8) ראה חנוך לנער ס"ע 48.

9) משא"כ הברכה ד"ואברכה מברכך" מצד עצמה, היא רק מבחי' השתל', כמבואר בד"ה אריב"ל שם.
9*) עיין אגה"ק סכ"ג דמשמע שם דבכל מצוה איזו שתהי' יש מעלה כשנעשית במעמד עשרה מישראל (אלא שבדבר שבקדושה - תנאי הוא) וא"כ הוא - ה"ז חידוש גדול. ולא אשמית' להזכיר זה בדוקא וכו'.

10) תניא פרק לב. ובנוגע לעניינינו - ברכת הקב"ה שלמעלה מהשתל', הרי ודאי שנוגע שם ה"כולנו כאחד", שהרי בבחינה זו הוא תכלית האחדות (והפשיטות).

ובזה יובן מה שמבואר בד"ה אריב"ל שם שהמעלה דברכת "ואני אברכם" (על "ואברכה מברכך") הוא, כי "תיבת אני היינו אוא"ס עצומה", בחי' ברכת הקב"ה - דלכאורה, מהי שייכותו של ביאור זה למ"ש בגמרא (חולין מט, סע"א) "דמוקי לי' לברכת כהנים במקום ברכה דישראל" (ובפרט שבמאמר זה עצמו מביא דברי הגמרא) - כי הכלי לברכתו של הקב"ה - "ואני אברכם" - הוא מה שהכהנים מתברכים יחד עם ישראל - "כולנו כאחד".

11) תניא פרק ל"ז (מח, ב).

- ב -

בשליחותו של הקב"ה, וואס שלוחו של אדם [העליון] כמותו, ובמילא, איז דורך דעם ברכה ווערט נמשך די ברכה פון דעם משלח - ברכתו של הקב"ה⁸, וואס זי איז העכער פון שרש ומקור⁹. כמבואר בארוכה אין דעם מאמר ד"ה אריב"ל תרכ"ט (שנאמר לפני מאה שנה) בד"ה כה תברכו באוה"ת (ע' ער ואילך) ותרכ"ו. ובכ"מ.

פון דעם איז מובן בנוגע לעניינינו: וויבאלד אז, כאמור לעיל, מנהג ישראל איז צו בענטשן דעם מברך "וכן למר", און מנהג ישראל תורה היא, און אן ענין וואס מען טוט עפ"י ציווי התורה איז עס דאך שליחותו של הקב"ה, איז דורך די ברכה ווערט נמשך ברכתו של הקב"ה, ויה"ר - בהוספה ותוספתו מרובה על העיקר, וואס דאס איז לגמרי העכער פון עיקר שרש ומקור.

און אזוי ווי יאריך הזמן ביותר באם מ'וועט שיקן א מכתב ברכה צו יעדערן באזונדער, ענטפער איך איצטער די ברכה צו יעדערן ברבים, במעמד של כמה וכמה עשירות מישראל, און צו אלעמען צוזאמען - וואס בשעת ס'איז אין אן אופן פון "כולנו כאחד" איז דאך דאס גופא א כלי צום "ברכנו אבינו"¹⁰ - אז עס זאל נמשך ווערן צו יעדער איינעם ברכתו של הקב"ה ובתוספות מרובה על העיקר, בבני חיי ומזוני רויחי.

ג. די כלי ודרך להמשכת ברכות והשפעות איז דאך לימוד התורה וקיום המצות - האבן פיל פון די מברכים פארבונדן זייערע ברכות מיט א הוספה אין לימוד התורה [ובפרט - לימוד אגרת התשובה, וואס דאס איז דאך מחא"ס צו דעם ענין כדלהלן סעיף ד'] און מיט נתינת צדקה (וואס צדקה איז עיקר המצות מעשיות ונקראת בשם מצוה סתם¹¹).

און אעפ"י אז אידן טיילן זיך אין צוויי סוגים: יושבי אהל וואס עיקר ענינם איז לימוד התורה און בעלי עסקים וואס עיקר ענינם איז קו הצדקה

7) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.

8) ראה חנוך לנער ס"ע 48.

9) משא"כ הברכה ד"ואברכה מברכך" מצד עצמה, היא רק מבחי' השתל', כמבואר בד"ה אריב"ל שם.

10) תניא פרק לב. ובנוגע לעניינינו - ברכת הקב"ה שלמעלה מהשתל', הרי ודאי שנוגע שם ה"כולנו כאחד", שהרי בבחינה זו הוא תכלית האחדות (והפשיטות).

ובזה יובן מה שמבואר בד"ה אריב"ל שם שהמעלה דברכת "ואני אברכם" (על "ואברכה מברכך") הוא, כי "תיבת אני היינו אוא"ס עצומה", בחי' ברכת הקב"ה - דלכאורה, מהי שייכותו של ביאור זה למ"ש בגמרא (חולין מט, סע"א) "דמוקי לי' לברכת כהנים במקום ברכה דישראל" (ובפרט שבמאמר זה עצמו מביא דברי הגמרא) - כי הכלי לברכתו של הקב"ה - "ואני אברכם" - הוא מה שהכהנים מתברכים יחד עם ישראל - "כולנו כאחד".

11) תניא פל"ז (מח, ב).

Handwritten notes in Hebrew, including: "אין לי יאריך הזמן ביותר באם מ'וועט שיקן א מכתב ברכה צו יעדערן באזונדער, ענטפער איך איצטער די ברכה צו יעדערן ברבים, במעמד של כמה וכמה עשירות מישראל, און צו אלעמען צוזאמען - וואס בשעת ס'איז אין אן אופן פון 'כולנו כאחד' איז דאך דאס גופא א כלי צום 'ברכנו אבינו' - אז עס זאל נמשך ווערן צו יעדער איינעם ברכתו של הקב"ה ובתוספות מרובה על העיקר, בבני חיי ומזוני רויחי." and "אין לי יאריך הזמן ביותר באם מ'וועט שיקן א מכתב ברכה צו יעדערן באזונדער, ענטפער איך איצטער די ברכה צו יעדערן ברבים, במעמד של כמה וכמה עשירות מישראל, און צו אלעמען צוזאמען - וואס בשעת ס'איז אין אן אופן פון 'כולנו כאחד' איז דאך דאס גופא א כלי צום 'ברכנו אבינו' - אז עס זאל נמשך ווערן צו יעדער איינעם ברכתו של הקב"ה ובתוספות מרובה על העיקר, בבני חיי ומזוני רויחי."

הצדקה וגמ"ח, וויבאלד אבער אז אין קדושה זיינען אלע ענינים בהתכללות *11, איז מהראוי ונכון, אז אויך די יושבי אהל וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס בלויז מיט תורה, זאלן דאס פארבינדן אויך מיט צדקה (ובפרט אז דאס איז נוגע אויך ללימוד התורה, כמרז"ל¹² כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו), און אזוי אויך לאידך גיסא די בעלי עסקים וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס נאר מיט נתינת צדקה, זאלן עס פארבינדן אויך מיט א הוספה אין לימוד התורה.

און וויבאלד אז די ברכות וואס מען האט מברך געווען (און אזוי אויך די הוספה בתורה און נתינת הצדקה) זיינען געטאן געווארן פון א ציבור און אלס א ציבור (ניט אלס יחידים בפני עצמם), איז עס דאך אן ענין פון המתפלל עם הציבור. איז בשעת אז יעדערער פון די מברכים וועט עס פארבינדן אויך מיט תורה און גמ"ח, וועט דאך אין דעם זיין אלע דריי קוין ואמרו חז"ל: כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור, איז דורך דעם טוט מען אויף דעם "פדאני לי ולבני מביני אומות העולם"¹³, בגאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו, בקרוב ממש.

ד. די ברכות וכו' האט מען דאך געגעבן בקשר עם יובל הארבעים¹⁴, איז להעיר אז מספר ארבעים איז ספעציעל פארבונדן מיט די דריי ענינים הנ"ל¹⁵ - תורה, [לימוד אגרת ה]תשובה און [תשובה און "מתפלל עם הציבור"; זיי האבן א שייכות מיוחדת צו ארבעים.

ווי מען זעט אין די דריי מאל ארבעים יום וואס משה רבינו איז געווען בהר, אז אין די ערשטע ארבעים יום האט ער מקבל געווען תורה (וואס דאס איז דאך אויך דער רמז אין ווארט תרומה: תורה מ¹⁶), די צווייטע ארבעים יום האט ער מתפלל געווען, ווי עס שטייט אין פסוק ואתפלל גו'¹⁷. און די דריטע ארבעים יום האט ער אויפגעטאן דעם "סלחתי כדברך"¹⁸ - ענין התשובה¹⁹.

(וואס)

***11 עיין אה"ק סי"ג.**

(12) יבמות קט, ב (האומר אין לו). ובלקו"ת ויקרא ה, א (הביאור - ראה סה"מ תש"ח ע' 266 בהערה) מסיים: אלא תורה וגמ"ח.

(13) כמרז"ל (ברכות ה, רע"א) עה"פ פדה בשלום נפשי - והרי ימים אלו הם בסמיכות לחג הגאולה יט כסלו. (14) ולהעיר, שגם כללות ענין הנישואין שייך למספר ארבעים, כמרז"ל (סוטה ב, א. סנה' כב, סע"א) שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני.

(15) בשיחה לפניו זו.

(16) זח"ג קעט, א. תקו"ז תי"ז.

(17) עקב פירש"י ט, כ, שם, כו (ראה פירש"י שם, כה).

(18) ראה פירש"י שם, יח. ובפרש"י תשא (לג, יא) דאז נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם.

(19) וי"ל דשניהם בתפלה (תפלה למילוי צרכיו המוכרחים, תפלה דמ' יום השניים, לתענוגים, כדברך מ' יום השלישיים) ובתשובה (תשובה, מ' יום השניים, תשובה, מרוצה, כדברך מ' יום השלישיים).

ולהעיר מרמב"ם הל' תפלה בתהלתה שתפלה שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה כו' ואח"כ נותן שבת כו' על הטובה כו'.

[הע' 19 הוגהה בפ"ע (ראה לקמן ע' 34 ואילך) וכנראה לכן כ"ק אדמו"ר שליט"א העביר קו על ההע' כאן. המו"צ.]

הצדקה וגמ"ח, וויבאלד אבער אז אין קדושה זיינען אלע ענינים בהתכללות, איז מהראוי ונכון, אז אויך די יושבי אהל וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס בלויז מיט תורה, זאלן דאס פארבינדן אויך מיט צדקה (ובפרט אז דאס איז נוגע אויך ללימוד התורה, כמרז"ל¹² כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו), און אזוי אויך לאידך גיסא די בעלי עסקים וואס האבן לע"ע פארבונדן דאס נאר מיט נתינת צדקה, זאלן עס פארבינדן אויך מיט א הוספה אין לימוד התורה.

און וויבאלד אז די ברכות וואס מען האט מברך געווען (און אזוי אויך די הוספה בתורה און נתינת הצדקה) זיינען געטאן געווארן פון א ציבור און אלס א ציבור (ניט אלס יחידים בפני עצמם), איז עס דאך אן ענין פון המתפלל עם הציבור. איז בשעת אז יעדערער פון די מברכים וועט עס פארבינדן אויך מיט תורה און גמ"ח, וועט דאך אין דעם זיין אלע דריי קוין ואמרו חז"ל: כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור, איז דורך דעם טוט מען אויף דעם "פדאני לי ולבני מביני אומות העולם"¹³, בגאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו, בקרוב ממש.

ד. די ברכות וכו' האט מען דאך געגעבן בקשר עם יובל הארבעים¹⁴, איז להעיר אז מספר ארבעים איז ספעציעל פארבונדן מיט די דריי ענינים הנ"ל¹⁵ - תורה, [לימוד אגרת ה]תשובה און [מתפלל עם הציבור"; זיי האבן א שייכות מיוחדת צו ארבעים.

ווי מען זעט אין די דריי מאל ארבעים יום וואס משה רבינו איז געווען בהר, אז אין די ערשטע ארבעים יום האט ער מקבל געווען תורה (וואס דאס איז דאך אויך דער רמז אין ווארט תרומה: תורה מ¹⁶), די צווייטע ארבעים יום האט ער מתפלל געווען, ווי עס שטייט אין פסוק ואתפלל גו'¹⁷. און די דריטע ארבעים יום האט ער אויפגעטאן דעם "סלחתי כדברך"¹⁸ - ענין התשובה¹⁹.

(וואס)

(12) יבמות קט, ב (האומר אין לו). ובלקו"ת ויקרא ה, א (הביאור - ראה סה"מ תש"ח ע' 266 בהערה) מסיים: אלא תורה וגמ"ח.

(13) כמרז"ל (ברכות ה, רע"א) עה"פ פדה בשלום נפשי - והרי ימים אלו הם בסמיכות לחג הגאולה יט כסלו.

(14) ולהעיר, שגם כללות ענין הנישואין שייך למספר ארבעים, כמרז"ל (סוטה ב, א. סנה' כב, סע"א) שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני.

(15) בשיחה לפניו זו.

(16) זח"ג קעט, א. תקו"ז תי"ז.

(17) עקב פירש"י ט, כ, שם, כו (ראה פירש"י שם, כה).

(18) ראה פירש"י שם, יח. ובפרש"י תשא (לג, יא) דאז נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם.

(19) וי"ל דשניהם בתפלה (תפלה למילוי צרכיו המוכרחים, תפלה דמ' יום השניים, לתענוגים, כדברך מ' יום השלישיים) ובתשובה (תשובה, מ' יום השניים, תשובה, מרוצה, כדברך מ' יום השלישיים).

ולהעיר מרמב"ם הל' תפלה בתהלתה שתפלה שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה כו' ואח"כ נותן שבת כו' על הטובה כו'.

ותן שבת כו' על הטובה כו'.

- ד -

(וואס דערפאר זיינען דאך די טעג פון ר"ח אלול ביז יו"כ נקבע געווארן אלס ארבעים ימי תשובה 20, און אזוי אויך בענין הספירות, איז דאך תשובה בספירת הבינה²¹, און "בן ארבעים לבינה"²².)

- וי"ל רמז בזה וואס די אלע דריי ענינים - תורה תפלה און תשובה - הויבן זיך אן²³ מיט א תי"ו - צען מאל ארבעים, ארבעים כ"א כלול מיר"ד.

ה. א מ"ם איז דאך פאראן מ"ם פתוחה און מ"ם סתומה, וואס דאס איז מאמר פתוח - גליא דתורה, און מאמר סתום - פנימיות התורה²⁴,

איז דעריבער מהראוי, אז די הוספה בלימוד התורה וואס איז פארבונדן מיט מ"ם שנה, זאל זיין סיי אין גליא דתורה, סיי אין סתים דאורייתא וואס בדורותינו אלה איז ער נתגלה געווארן אין תורת החסידות.

ואעפ"י אז אין אגה"ת גופא איז דא דער חיבור פון די זיינען דא ביידע חלקים, ווארום אין די ערשטע פרקים שבאגה"ת איז ער מבאר עניני תשובה והלכה למעשה, בעיקר - עפ"י נגלה, און אין די אנדערע פרקים עפ"י חסידות²⁴ - פונדעסטוועגן, וויבאלד אז דאס איז א חלק אין תניא, וואס איז בעיקרו מאמר פתוח - פנימיות התורה, דעריבער איז מהראוי אז די הוספה אין גליא דתורה זאל זיין נספ אויפן לימוד פון אגה"ת.

* * *

מ' פתוח און מ' סתום איז דאך פארבונדן אויך מיט גלות און גאולה²⁵ - זאל דער אויבערשטער בענטשן און געבן אז מען זאל זיין בקרוב צום "למרב (שהמ"ם סתומה) המשרה ולשלום²⁶ אין קץ" וואס דאס גייט אויף משיח'ן²⁷ (וואס אויך משיח הויבט זיך אן מיט א מ"ם), יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בעגלא דידן.

און עס וועט מקויים ווערן דאס צוגעזאגטע בסיום וחותם ההפטורה (און אויך אין דער געזעצטער סדרה וואס מ'האט ערשט געלייענט בתורה: אבוא אל אדני שעירה²⁸ - זאגט רש"י (ואס ענינו איז - פשוטו של מקרא²⁹, אז דאס וועט זיין בימי המשיח שנאמר) ועלו³⁰ מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והייתה לה' המלוכה.

(20 ראה או"ח סתקפ"א. ובב"ח שם ד"ה והעבירו.

ולהעיר, אשר מספר תעניות של תשובה בכלל הוא ארבעים יום (נסמן בהוספות לאגה"ת (קה"ת תשכ"ח) ע' 9.)

(21 וגם מצד זה, שייכות מיוחדת דתשובה לנישואין, כי חופה הוא בחי' (ת"ת ד) בינה המקפת לזו"ן (חתן וכלה) - לקו"ת שה"ש מז, ד. ולהעיר, שגם אגה"ת הוא חלק השלישי של ספר התניא, הכולל את ב' החלקים שלפניו: שער היחוד והאמונה (מלכות) וספר של בינונים המבאר פרטי הענינים דאח"ת (ד"א) (ראה "ביאורים לאגה"ת" (נמצא בדפוס) בתחלתו).

(22 אבות פ"ה מכ"ב.

(23 והיא העיקר כו' והשאר טפילות אלי" (ש' היחוד"א פ"ב).

(24 שבת קד, א. פירש"י שם.

(24* בפרטיות יותר י"ל: ג"פ הראשונים - בעיקר ע"פ נגלה, ה"פ האמצעים - ע"פ חסידות, ד"פ האחרונים - חיבור שניהם.

(25 ראה בחיי ר"פ ויחי (בשם מדרש). רד"ק לישעי' ט, ו.

(26 ראה ד"ה ביום השני תרכ"ט קרוב לסופו, שע"י ב' הממין שבשיתא סדרי משנה - מ' פתוח [גליא דתורה] שבהתחלת המשניות, ומ' סתום [פניי התורה] שבסוף המשניות - באים לריבוי השלום (סיום המשניות), עד גם שאפילו בחיות ובהמות יהי' ג"כ השלום" - היעוד דגאולה העתידה.

(27 ישעי' שם. סנהדרין צד, א. (28. וישלח לג, יד. (29 פרש"י בראשית (ג, ח) ובכ"מ. ובמיוחד ובמפורש כאן - שלאחרי שפרש"י כנ"ל (בפנים) מסיים: ומ"א יש לפ' זו רבים. (30 עובדי' א, כא.

(וואס דערפאר זיינען דאך די טעג פון ר"ח אלול ביז יו"כ נקבע געווארן אלס ארבעים ימי תשובה 20, און אזוי אויך בענין הספירות, איז דאך תשובה בספירת הבינה²¹, און "בן ארבעים לבינה"²².)

- וי"ל רמז בזה וואס די אלע דריי ענינים - תורה תפלה און תשובה - הויבן זיך אן²³ מיט א תי"ו - צען מאל ארבעים, ארבעים כ"א כלול מיר"ד.

ה. א מ"ם איז דאך פאראן מ"ם פתוחה און מ"ם סתומה, וואס דאס איז מאמר פתוח - גליא דתורה, און מאמר סתום - פנימיות התורה²⁴,

איז דעריבער מהראוי, אז די הוספה בלימוד התורה וואס איז פארבונדן מיט מ"ם שנה, זאל זיין סיי אין גליא דתורה, סיי אין סתים דאורייתא וואס בדורותינו אלה איז ער נתגלה געווארן אין תורת החסידות.

ואעפ"י אז אין אגה"ת גופא איז דא דער חיבור פון די זיינען דא ביידע חלקים, ווארום אין די ערשטע פרקים שבאגה"ת איז ער מבאר עניני תשובה והלכה למעשה, בעיקר - עפ"י נגלה, און אין די אנדערע פרקים עפ"י חסידות²⁴ - פונדעסטוועגן, וויבאלד אז דאס איז א חלק אין תניא, וואס איז בעיקרו מאמר פתוח - פנימיות התורה, דעריבער איז מהראוי אז די הוספה אין גליא דתורה זאל זיין נספ אויפן לימוד פון אגה"ת.

* * *

מ' פתוח און מ' סתום איז דאך פארבונדן אויך מיט גלות און גאולה²⁵ - זאל דער אויבערשטער בענטשן און געבן אז מען זאל זיין בקרוב צום "למרב (שהמ"ם סתומה) המשרה ולשלום²⁶ אין קץ" וואס דאס גייט אויף משיח'ן²⁷ (וואס אויך משיח הויבט זיך אן מיט א מ"ם), יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בעגלא דידן.

און עס וועט מקויים ווערן דאס צוגעזאגטע בסיום וחותם ההפטורה (און אויך אין דער געזעצטער סדרה וואס מ'האט ערשט געלייענט בתורה: אבוא אל אדני שעירה²⁸ - זאגט רש"י (ואס ענינו איז - פשוטו של מקרא²⁹, אז דאס וועט זיין בימי המשיח שנאמר) ועלו³⁰ מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והייתה לה' המלוכה.

Handwritten notes in Hebrew and Yiddish, including:

- 24* (24) פרטיות יותר י"ל: ג"פ הראשונים - בעיקר ע"פ נגלה, ה"פ האמצעים - ע"פ חסידות, ד"פ האחרונים - חיבור שניהם.
- 25 ראה בחיי ר"פ ויחי (בשם מדרש). רד"ק לישעי' ט, ו.
- 26 ראה ד"ה ביום השני תרכ"ט קרוב לסופו, שע"י ב' הממין שבשיתא סדרי משנה - מ' פתוח [גליא דתורה] שבהתחלת המשניות, ומ' סתום [פניי התורה] שבסוף המשניות - באים לריבוי השלום (סיום המשניות), עד גם שאפילו בחיות ובהמות יהי' ג"כ השלום" - היעוד דגאולה העתידה.
- 27 ישעי' שם. סנהדרין צד, א. (28. וישלח לג, יד. (29 פרש"י בראשית (ג, ח) ובכ"מ. ובמיוחד ובמפורש כאן - שלאחרי שפרש"י כנ"ל (בפנים) מסיים: ומ"א יש לפ' זו רבים. (30 עובדי' א, כא.

בצירוף ההנחה שהכניסו להגהה שני' שאלו המניחים כמה שאלות ומועתק כאן ביחד עם מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ב"ה. מצורף כאן, השיחה דש"פ וישלח.

(א) בנוגע להערה 19 - צויין בכ"ק בפנים בשורה המתחלת הנ"ל אחרי תיבת הציבור". אבל חשבנו שהכוונה הוא כבהמתוקתק (המצורף כאן). אם נכון? *

[השאלה הוא בנוגע להערה 14 שכ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בכת"ק אחרי תיבת "הציבור" בהגהה ראשונה, והמניחים ציינו שלכאורה הכוונה הוא שהערה זו יהי' בסיום הקטע שאחרי אחרי תיבת "התשובה" (ובמילא הערה זו יהי' מספר 19) וכמו שתקתקו מחדש בהנחה שהכניסו להגהה שני'. המו"ץ.]

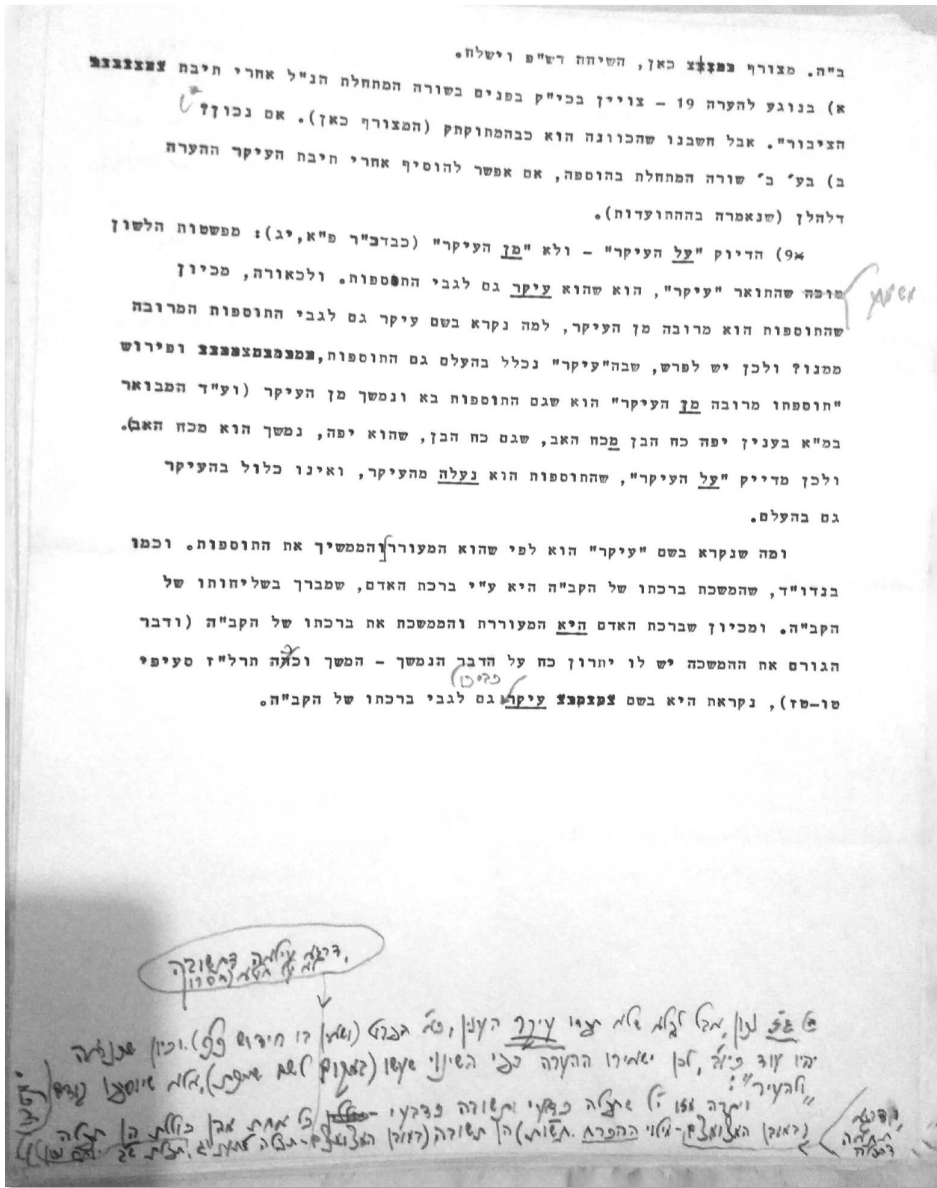
(ב) בע' ב' שורה המתחלת בהוספה, אם אפשר להוסיף אחרי תיבת העיקר ההערה דלהלן (שנאמרה בהתוועדות).

9* הדיוק "על העיקר" - ולא "מן העיקר" (כבדב"ר פ"א, יג): מפשטות הלשון משמע ~~מכאן~~ שהתואר "עיקר" הוא שהוא עיקר גם לגבי התוספות. ולכאורה, מכיון שהתוספות הוא מרובה מן העיקר, למה נקרא בשם עיקר גם לגבי התוספות המרובה ממנו? ולכן יש לפרש, שבה"עיקר" נכלל בהעלם גם התוספות, ופירוש "תוספתו מרובה מן העיקר" הוא שגם התוספות בא ונמשך מן העיקר (וע"ד המבואר במ"א בענין יפה כח הבן מכא האב", שגם כח הבן, שהוא יפה, נמשך הוא מכא האב). ולכן מדייק "על העיקר" שהתוספות הוא נעלה מהעיקר, ואינו כלול בהעיקר גם בהעלם.

ומה שנקרא בשם "עיקר" הוא לפי שהוא המעורר והממשיך את התוספות. וכמו בנדו"ד, שהמשכת ברכתו של הקב"ה היא ע"י ברכת האדם, שמברך בשליחותו של הקב"ה. ומכיון שברכת האדם היא המעוררת והמממשת את ברכתו של הקב"ה (ודבר הגורם את המשכה יש לו יתרון כח על הדבר הנמשך - המשך וככה תרל"ז סעיפי טו-טז), נקראת היא בשם עיקר כביכול גם לגבי ברכתו של הקב"ה.

י' ג"ז נכון, אבל לפלא שלא תפסו עיקר הענין, כ"א הפרט (ושאין בו חידוש כ"כ). וכיון שכנראה יהיו עוד כיו"ב, לכן ישאירו ההערה כפי השינוי שעשו (במקום לשם שייכת), אלא שיוסיפו קודם "ולהעיר":

ותיירה מזו י"ל שתפלה כדבעי ותשובה כדבעי - פוללת כל אחת מהן כוללת הן תפלה (במובן המצומצם, בדרגא תתאה דתפלה - מילוי ההכרח. תשו"ת) הן תשובה (במובן המצומצם, דרגא עילאה דתשובה לא על חטא (חסרון - תפלה לתענוג, יותר נכון תפלת ש"ק) ואכ"מ.

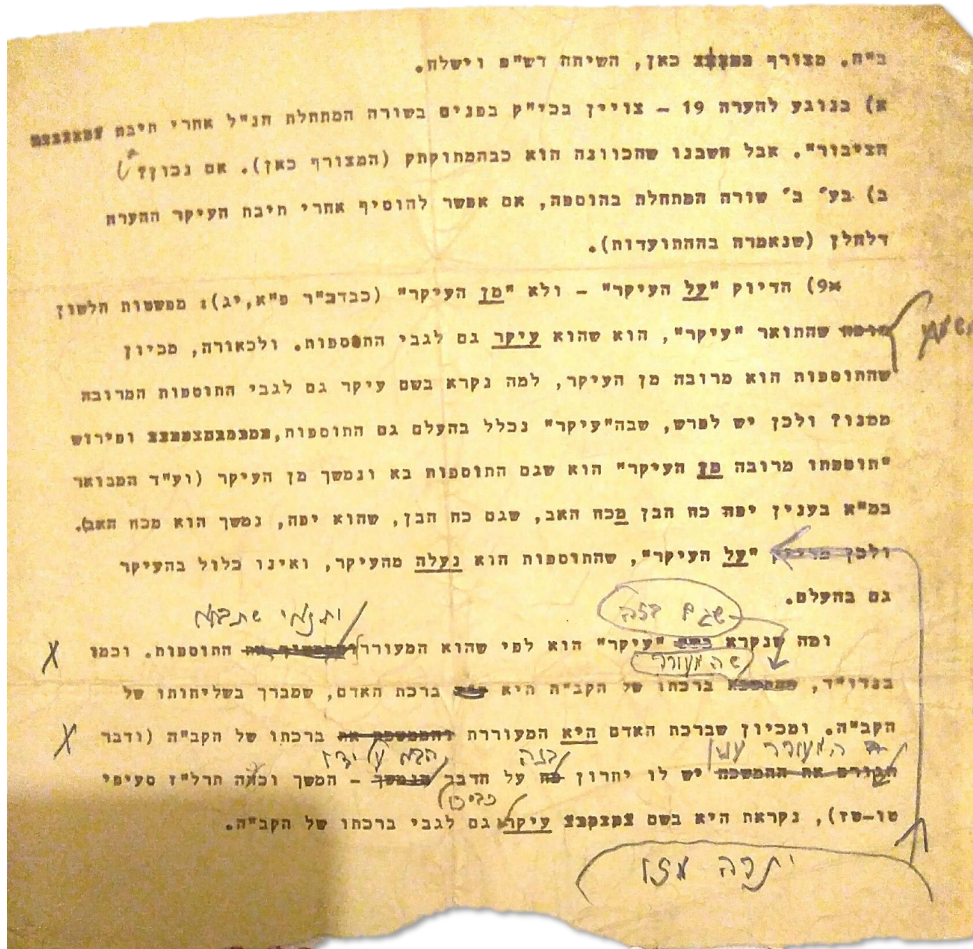

כנראה שלאחרי מענות הנ"ל הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א להגי' העי' 9*
עוה"פ בהעתק אחר של דף הנ"ל של שאלות המניחים ומועתק כאן הדף עם
הגהות כ"ק אדמו"ר שליט"א:

ב"ה. מצורף כאן, השיחה דש"פ וישלח.
א) בנוגע להערה 19, צויין בכ"ק בפנים בשורה המתחלת הנ"ל אחרי תיבת הציבור". אבל חשבנו שהכוונה
הוא כבהמתוקתק (המצורף כאן). אם נכון? (*)
ב) בעי' ב' שורה המתחלת בהוספה, אם אפשר להוסיף אחרי תיבת העיקר ההערה דלהלן (שנאמרה
בהתוועדות).

9* הדיוק "על העיקר" - ולא "מן העיקר" (כבדב"ר פ"א, יג): מפשטות הלשון משמע ~~מפיה~~ שהתואר
"עיקר" הוא שהוא עיקר גם לגבי התוספות. ולכאורה, מכיון שהתוספות הוא מרובה מן העיקר, למה נקרא
בשם עיקר גם לגבי התוספות המרובה ממנו? ולכן יש לפרש, שבה"עיקר" נכלל בהעלם גם התוספות, ופירוש
"תוספתו מרובה מן העיקר" הוא שגם התוספות בא ונמשך מן העיקר (וע"ד המבואר במ"א בענין יפה כח
הבן מכח האב", שגם כח הבן, שהוא יפה, נמשך הוא מכח האב). ולכן מדייק **יתרה מזו** "על העיקר"
שהתוספות הוא נעלה מהעיקר, ואינו כלול בהעיקר גם בהעלם.

- X ומה שגם בזה נקרא בשם "עיקר" הוא לפי שהוא המעורר-ההמשך את ותנאי שתבוא התוספות. וכמו
בנדו"ד, שהמשכת שהמעורר ברכתו של הקב"ה היא ע"י ברכת האדם, שמברך בשליחותו של הקב"ה. ומכיון
- X שברכת האדם היא המעוררת ההמשכת את ברכתו של הקב"ה (ודבר הגורם את ההמשכה המעורר ענין
יש לו יתרון פה בזה על הדבר הנמשך הבא על ידו - המשך וככה תרל"ז סעיפי טו-טז), נקראת היא בשם
עיקר כביכול גם לגבי ברכתו של הקב"ה.

סקירה ע"ד שיחת אחש"פ תשכ"ט

בשנים הראשונות לנשיאותו של כ"ק אדמו"ר שליט"א ה' שכונת קראון הייטס "כאן צוה ה' את הברכה" מקום מגורים של מאות אלף יהודים שומרי תומ"צ כולל כמה אדמו"רים עם החסידים שלהם וכו'. זמן קצר לפני אמירת שיחה זו התחילו אינשי דלא מעלי להעתיק ישובם לקראון הייטס והתחילו הרבה הזיקות ליהודים, וכתוצאה מזה רוב היהודים שגרו בקראון הייטס מכרו בתיהם והעתיקו לשכונות אחרות.

בהתוועדות דאחש"פ שבו רגיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לאמר ענין בנגלה בתור השתתפות בה"כינוס תורה" דאסרו חג, דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בחריפות ע"ד "מגפה" זו וביאר ע"פ נגלה כל הבעיות שבזה וכו'. אחר ההתוועדות הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א לר' יואל כהן שיכינו שיחה זו להגהה כדי להדפיסו בקובץ "הפרדס" – קובץ רבני חדשי שיצא לאור ע"י הרב שמחה עלבערג – יו"ר אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה, וגם שיצא לאור כקונטרס בפ"ע. השיחה הוכנה להגהה והואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א להג"י אותו עכ"פ שלש פעמים [הגהות אלו בשלימותן נדפסו להלן בע' 48 ואילך].
כנראה שנתאחר קצת ההדפסה ובנתיים כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מכתב להרב שמואל טובי שטערן ממיאמי בו מודיע לו על רצונו הק' שהשיחה יופיע בקובץ "הפרדס" ושלח כ"ק אדמו"ר שליט"א העתק מהשיחה אליו בצירוף עוד השמטות שלא נכללו בההנחה [ראה במסגרת].

ט'תרעח

ב"ה, ג' אייר, ה'תשכ"ט
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ רב פעלים וכו'
הרב שמואל טובי שי' שטערן

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום י"ד למב"י, ואף כי תקותי שיופיע קיצור רשימת הדברים דאחרון של פסח בנוגע לעזיבת שכונות היהודיות ב"הפרדס", לעשות רצונו חפצתי ומצורף בזה העתק (דרך אגב, בו הובאו ג"כ המקומות בשו"ע אודותם כותב בסיום מכתבו).

מטעמים מובנים לא הוכנסו ברשימה בטויים ההולמים את ההנהגה המוזרה ומצערה ומבהילה דמכירת הבתים בשכונות אלו כדי לעבור לשכונות אחרות. ועוד טעם בזה, אשר תקותי חזקה אשר רבני ארצות הברית, מורי הוראה בישראל, אשר עליהם לעמוד בפרץ בכל עניני אחב"י, על אחת כמה וכמה בענין הכי חשוב זה האמור, יצאו בקול גדול מתאים לגודל הענין ובפירסום גדול מיוסד על מה שנאמר לא תגורו מפני איש, וזכות הרבים מסייעתם.

עוד נקודה שהזכרתי בעת ההתוועדות בקצרה והשמטתי אותה מהרשימה מטעמים מובנים, אשר הבורחים מהשכונות לשכונות אחרות – בריחה היפך הדין – מביאים ר"ל אתם אותם "התנאים" מהם בורחים, היינו סכנה לשכונה החדשה בשעת ההעתקה וגם לאחרי זה,

שהרי הם דוגמא חי' מזכרת כו' כל איש ישראלי שנמצא במקום ההוא היפך הוראות תורתנו תורת אמת כו' ודי"ל. וכפי שהערותי זה כמה פעמים, בחמלת ה' על דור יתום עקבתא דמשיחא, הרי כמה מעניני תורה רואים גם בגלוי בדרכי הטבע. והוא הדין בנידון דידן, אשר גם בדרך הטבע, כשהולך אינו־יהודי ברחוב ופוגש ביהודי הנ"ל, פנים חדשות בשכונה זו, ושואל מאין בא ולמה העתיק מדירתו הקודמת וכו' ומספרים לו פרשת הענינים, הרי זה מלמדו לנסות לעשות ר"ל כשונאיהם של ישראל שגרשו יהודי זה ממקומו הקודם וכו' וכו'.

נפלא הדבר שדוקא במדינות הרווחה שלכאורה צריכים היו להיות בני ישראל תקיפים יותר בעמדתם ולא להתרשם מפני כו', אף כי אתם המעט מכל העמים, הרי גדול רגש הנפילת־רוח בפני גוי קטן ועל אחת כמה וכמה שאינו קטן, ועד לביטול, שאחד מביטויי רגש נחיתות מבהיל זה היא תופעת הבריחה הנ"ל, נוסף על ההשתדלות (כסגנון הכתוב) נהי' ככל הגויים, ועד לתופעה המבהילה שהובלטה בסגנון חכמינו ז"ל במלים ספורות — נהנו מסעודתו של אותו רשע (הנאה שרשע מזמין אותם לסעודתו). ומכאן ג"כ לתופעה המוזרה בארה"ב שכל מסיבה שאין מסב על שלחן הראשי מישוהו שאינו־יהודי אינה מסיבה הראויה לשמה, על אחת כמה וכמה באם זו היא מסיבה לחלוקת תוארי כבוד, הרי מובן ופשוט מיהו המקבל תואר כבוד הראשון וכו'. ואין להאריך בדבר המצער.

ויהי רצון שבהמצאנו בימים שבין זמן חירותנו לקבלת התורה, יצליח כל אחד מאתנו בתוככי כלל ישראל להשתחרר מגלות ועול גלות בחייו הפנימיים [דפשוט שאין כוונתי חי'ו נגד מאמר רבותינו ז"ל שלא לעלות בחומה, ואף גם לא בהתגרות בגוי קטן, אבל אין זה שייך כלל וכלל לכל תופעות האמורות]; ולהוסיף בכל יום ויום בתשוקה לקבלת התורה ומצותי' כמסופר באגדה (ר"ן סוף פסחים) בקשר עם מצות ספירת העומר.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות בכלל וכן בנוגע להנ"ל שמנצל כל השפעתו בכל מקום שידו מגעת בהגדרת פרצה האמורה ועד לביטולה ומצליח.

ט'תרעה

נדפסה בלקו"ש ח"ו ע' 357, והושלמה ע"פ העתק המזכירות.
 הרב שמואל טובי' שטערן: אגרת נוספת אליו — לקמן אגרת ט'תתנו.
 רשימת הדברים דאחרון של פסח: נדפסה בלקו"ש ח"ו ע' 350 ואילך.
 ב"הפרדס": אייר, תשכ"ט.
 מה שנאמר: דברים א, יז.
 כי אתם המעט מכל העמים: ואתחנן ז, ז.
 כסגנון הכתוב: ע"פ ש"א ח, כ.
 בסגנון חכמינו ז"ל: מגילה יב, א. וראה לקו"ש חל"א ע' 170 ואילך.

לפועל נדפס השיחה בקובץ "הפרדס" של חודש אייר תשכ"ט במדור ההלכה תחת התואר "אם מותר לעזוב שכונה יהודית ולמכור ביתו לעכו"ם" וניתוספו שם עוד שתי קטעים בסיום השיחה, שכנראה הוסיפם כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו (לאחרי סיום ההגהה שלישית שנדפס להלן), וכך נדפס ג"כ בהוספות ללקו"ש ח"ו ע' 350. בקובץ "הפרדס" גם ניתוסף הקדמה מהמערכת ע"ד "מגפה" זו בכלל [ראה במסגרת].

ב"ה, ניו יארק שנה מ"ג

הפרדס

קובץ רבני חדשי
הרב שמחה עלברג, עורך ומ"ל
ברוקלין, נ. י.

אייר תשכ"ט חוברת ז'

ה ת ו כ ן

מחודש לחודש

א. המשתה ההגיגי לכבודו של הנאון ר' משה פיינשטיין
ב. ביטול יו"ם שני ע"י הקונסרבטיביים — הרב ש. עלברג

מדור ההלכה

אם מותר לעזוב שכונה יהודית ולמכור ביתו לעכו"ם
— כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א
מצות סיפור יצי"ם בליל פסח ובפסח שני
— הרב שמחה עלברג, ברוקלין, נ. י.
בירורים בגדר עונשי התורה — הרב ליב בארון, מונטריאל, קנדה
בענין גונב קדשים שחייבין באחריותן
— הרב שמעון ווינאגראד, ברוקלין, נ. י.
בענין הנ"ל — מרן הנאון ר' שמעון יהודה הכהן שקאפ זצ"ל
בענין הלל ושירה וכיבוד תרגום יונתן פ' קדושים
— הרב שלמה יצחק לעווין, מינניאפוליס, מינג.
בענין הפקר והקדש לגדרים — הרב יצחק מורגנשטרן, ברוקלין, נ. י.
כדין אין מערבין שמחה בשמחה
— הרב ישראל מאיר קרנו, שוקאגו, אילל.
חוסף מצוה מחברו ושליחות במילה
— הרב קלמן ליכטענשטיין, טשעלסי, מאסס.
ר' יוחנן בשימת בית שמאי — הרב משה לייטער, ברוקלין, נ. י.

משלחן הספרים

"וורשה של מעלה" מאת הרב שמחה עלברג — ישראל אידלמאן; ספר
"ממעמקים" מאת הרב אפרים אשרי — הרב ש. אהרונזון; משניות
עם פירוש "קהלת יעקב" מאת הרב יעקב קורנברג — הרב א. הפטרמאן.

בעולם הרבנים והרבנות

מסיבה הניגית להכרת הנאון ר' משה פיינשטיין; אספת-מחאה נגד
הראבי"ם הקונסרבטיביים; הנאון ר' יעקב קמנצקי שליט"א; בענין
ספירת העומר; פרשת בית החולים "שערי צדק" — הרב משה דפוס;
הרה"צ ר' ארי' לוי זצ"ל.

מפתח הענינים דקובץ "הפרדס"

מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש

הרב ר' מנחם מענדל שניאורסון

סימן נט

אם מותר לעזוב שכונת יהודית ולמכור ביתו לעכו"ם*

... בזמן האחרון נתפשטה בין אחינו בני"י שו"י, כמו „מגיפה" ר"ל, תופעת ההגירה משכונות יהודיות. וכתוצאה מזה — מכירת בתים בשכונות אלו לאינם יהודים. ויתירה מזה — גם בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו'; מערערים עי"ז או מחריבים כליל פרנסתם של כו"כ מבני"י וכו'.

ואף שבאמת תיקון הדבר הי' צריך להיעשות ע"י עסקני ציבור וע"י רבנים מורי הוראה — ואי"ז מעניני להורות פסקי דינים בדברים כאלו — אולם, היות שנתפשטו שמועות שונות ומשונות שעתה גם דעתי כאילו מסכמת ח"ו לעובדות הנ"ל, לכן אף שאין דרכי להכחיש את כל השמועות שאין להן יסוד וכו', כי אין לדבר סוף, אבל מכיון שענין הנידון נוגע הוא לרבות מירא, מוכרחני להביע את דעתי בזה גלוי' וברורה ובהעיר ג"כ, עכ"פ בקצת מקומות, להלכות הפסוקות בשו"ע בנידון זה. ומן הקל אל החמור:

א. בשו"ע חו"מ הלכות מצרנות (סקע"ה ס"מ. ומקורו בגמרא ב"ק קיד, א): „המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל בכל"י).

* בעי' כאובה ומאד רצינית זו של צרת השכונה, היא אחת הבעיות היותר קשות, המטרידות ביחוד את אחבי' בשנים האחרונות ואשר טרם מצאו לה פתרון מתאים ומקובל. היציאה והנדידה משכונה אחת לחברתה עקב „השכנים החדשים הבלתי רצויים", מביאה לידי תוצאות שליליות והרסניות. יהודים תושבי המקום זה עשרות בשנים עובדים בבהלה את דירותיהם וביתיהם, קן פרנסתם ומקום תפילתם, ללא כל חשבון רציני ומעמיק. כתוצאה ישירה מכריתה זו כל אחד גורם, ע"י עזיבתו, שהשכונה שנבנתה בדם וביזע ואיפה יהודים לעשרות אלפים מצאו את פרנסתם וביצרו את מעמדם, תיחרב לגמרי ותתרוקן כליל מתושביה היהודיים.

ואמנם, עד עכשיו לא נשמע כמעט קול ענות-גבורה, קול מחאה נגד הבריתה המסוכנת הזאת אשר כבר חללים רבים, חללים רוחניים וחומריים, הפילה, והנה כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א, הער תמיד, ברוח קדשו, לכל דבר המתרחש בעולם היהודי, גם הפעם התעורר והוקיע בדברים חריפים את התופעה הזאת העלולה להביא אתה חורבן על שכונות שלמות יהודיות אשר אין ערוך לקיומן הרוחני. בהתאם להשקפתו בנידון שלא פעם הובעה, בהזדמנויות שונות, יצא כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש חוצץ בדברים חוצבים להבות אש וקולעים אל המטרה נגד תופעה שלילית זו. ובאחת השיחות שלו במוצאי יו"ט אחרון של פסח הסעיר את הנאספים, שמספרם הגיע לשלש אלפים איש, וקרא לעצור את „המגפה" הזאת, ודרש במפגיע שכל אחד ואחד ישאר על מקומו ובל יתן חילם לגויים שיכבשו את השכונה שתותם יהודי עליה.

שאלה זו — הגיד אדמו"ר מליובאוויטש — היא לא שאלה פוליטית-ציבורית, זוהי שאלה יסודית-הלכתית וגולל בהירות רבה את כל צדדי ההלכה הכרוכים בענין מדאיב זה. — ולדעתו הגדולה שאלת הנדידה משכונה לשכונה היא שאלה, אם היא מותרת עפ"י ההלכה, כאשר יראה הקורא בפנים, בתשובה הנדפסת לפנינו.

מוציאים אנו לחובה נעימה לפרסם את המאמר הזה, רביעין ורבי-התוכן, המהווה רק קטע, שיחה אחת בין שיחות רבות, שנאמרו במקהלות עם, בליל מוצאי אחרון של פסח.

1) העירני חכם א', אשר בטור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים „אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרום היוק לחבירו". כן אינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם „אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתיליד לשכנו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"ש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פרנסתו דוקא אבל לא בשביל להריות. וגם בשביל פרנסתו — דוקא באם מקבל עליו כל אונסא.

חוברת ז' ה פר ד ס שנה מ"ג

10

אדרבה, להתבסס ולהכנות בהן. וזוהי העצה היעוצה שראינו שהועילה בפועל (משא"כ הכריחה).

ויש להוסיף עוד וג"ז עיקר — לכל המאמין ב"קדושי עליון" ובגדולי ישראל — (והרי כל בני"הם מאמינים בני מאמינים) — אשר

(ג) ההתבססות בשכונות אלו מתן שכר רב בצדה, כי ע"י ההשתדלות בהחזקת והרחבת השכונות, תשרה בהן ברכת ה' גדולה ומרובה יותר ממקומות אחרים. וכידוע הוראתו למעשה בפועל של כ"ק אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע) וכן של בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחניכם לעקור משכנם (בגלל "אשר נגע יד ה' בהם בשרפה אשר שרף כו'"), כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה" (ס' מאה שערים יד, ב).

ובן הורה הלכה למעשה כ"ק אדמו"ר הצ"צ, "איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם" (ס' מאה שערים יח, ב). ומבאר שם בשם כ"ק אדמו"ר הזקן ששמע מפי "קדושי עליון" הטעם מה שאחר שריפה מתעשרים, כי סדרן של המדות הוא — חסד דין רחמים. "ולזאת אחר מדה"ד בשרפה מתעורר מדת הרחמים שהיא גדולה ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מכריח מן הקצה אל הקצה".

* * *

באם לאחרי הביא בחשבון את כל האמור לעיל (אשר ככוונה מכוונת לא הונסו בו שום ביטויים חריפים ההולמים את חומר הדבר ופעולת ההעתיקה ודמכירת הכתים לאינם יהודים וכו'), ימצא (מ"ם קמוצה) ככ"ז מי שיאמר: אעפ"כ דוקא איפכא (ממסקנא האמורה) סברוה וכו' — תקותי (מיוסדת על חזקת כשרות דבני ובנות ישראל) אשר קודם שיעשה מעשה וימכור בית בשכונות הנ"ל לא"י, או שיגרום לאחרים לעשות כן, או שיחליט שאין עליו (או על משפיעו) האחריות לתקן המעוות (באם כבר נעשה, ח"ו וכו') —

יצייר במחשבתו והנה הוא ובניו ובנותיו "הגיעו למקום חברו" — היינו שנמצאים במצבם של רבבות בני"ה שליט"א הדרים בשכונות אלו — ונודע לו אשר שכנו רוצה למכור ביתו לא"י וכו' ויחשוב חשבונו — צדק ולא מרומה — האם מכירה זו כו' אהובה היא בעיניו או שנואה. ולאחרי גמר החשבון — יעשה ע"פ הוראת תורתנו תורת אמת ותורת חיים: מה דעלך סני לחברך לא תעביר. ובמיוחד — שאין זו הוראה סתם כ"א — כלל גדול הוא בתורה, ולא עוד אלא שזו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא (שבת לא, א) ונאמר ועשית הישר והטוב (ראה פרש"י שם דברים ו, יח) בעיני ה' למען ייטב לך גו' להדוף את כל אויבך מפניך כאשר דבר ה'.

(5) וברמב"ן שם שזהו "מדרש יפה לרבותינו". וראה תשו' מימונית לס' קנין ר"ס ט"ז. וז"ל בהנוגע לעניינינו: אחרי שהוא משום ועשית הישר והטוב ה"ה קרוב למצות עשה. ועוד כי שם שלכן אין לפקפק ואין להערים בה כו' ח"ו לבטל הטוב והישר משום מרמה כו'. ובוזה הוראה לאותם הבאים באמתלא, שאין הם המזיקים וכו', כי מסרו ביתם למכירה ע"י סרסור (ויש "מהדרים" בסרסור מבני"ה ומוכר" לו הבית בפרוטה ובשוה פרוטה. ואין שליח לדבר עבירה וכו') ולכן "ברור" לדעתם שרק הסרסור הוא המסרב, ר"ל, לעשות הטוב והישר בעיני ה', הוא המזיק, הוא הלוקח חלק בחורבן השכונה, הוא הנותן הבית לשונאיהן של ישראל "משם תהא הארץ (היל"ת) נוחה ליכבש לפניהם". ואף שגם הסרסור נתפס כו' ואכ"מ, פשיטא "שהבעה"ב" של ההיזק וכו' הוא בעל הבית.

בנתיים נתאחרה הדפסת השיחה כקונטרס בפ"ע עד תחלת חודש תמוז. באור לח' תמוז לפני מעריב הורה כ"ק אדמו"ר שליטי"א במפתיע שידפיסו השיחה עוד כמה הוספות ממכתבי רבותינו נשיאינו ע"ד הענין שמוזכר בסיום השיחה שאחרי שריפה מתעשרים [ראה במסגרת].

הוספות

א.

מכתב כ"ק אדמו"ר הוקן

התקן כב"ק באדמו"ר ז"ל. שמעתי מפי קדושי עליון על מינולא במומא דאינשו' שאחר השריפה מתעשרים' וען כי השתלשלות מרות הקלוות הקדושות וסרין כן חסר דין רחמים ולזאת אחר כוה"ל בשריפה מתעוררת מרת הרחמי' שהיא גולה ממרת החסר שבתחלה כנודע שהיא מרתו של יעקב נהלה כלי מצרים מברית כן תקנה מי' עכ"ל

ב.

מכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי

אהובי אחי יעקבי כללות אנ"ש דמשאשניק יצ"ל.

באתי לנחם לכבב על אודות אשר נענ יד ה' בהם משרפה אשר שרף כו' לא ופול לכבב כי בוראי ועורר ה' הסדר הגדול והמולתי עליהם לבנותם כבנין חדש חוק בתום' ברכה אחרי אשר בלה' חתמו בדין גשמי בעצמם ואבנים' וידוע דכל' דין מלוכש בו מבוה' החסר כהעלם. וע"כ כל מה דקמיו רחמנא לכב כי אין רע יודר מלמעלה. ולכן מברכין על הרעה כשם כו' וכללות כוה"ד שם וקא יגלה עוז האהבה שה' מלוכש בו כמשל האב המייסד לבנו שכלמשה האהבה בספורים שמויפדה. ועכ"ל מר אחר שמויפדי יתגלה סמיכות אהבתו וחמלתו ביותר עך שנותן לו חסר טובה וכמו ששמעתי' מאדמו"ר זצלה"ה נ"ע כשרש ענין הקלות שבתוכחות שהסמו לבירות כמד כח תוקף החסר המלוכש כדן וכן מתגלים אחר כלות למרש מעשה הדין הקשה וקא. וז"ל המפתי' אכלם לששון. אכלם וריקא. כמו ת"כ שנתלחה רים כו' וחסדך לששון ויגילו אור. רב חסד שבו. כמו כיום א' דפסת' שה' חסר העצמו כו'. וכמומאר

- 1) נוסח כ"ק המפוזר להצ"ע (קד. ב.)
- 2) לישן כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 3) על חובלת גבוהת דקישו' : לתקור סמיכות סליטה מנהיג וסריו אדשו' (ביק ג' א וסם) ובסיים מסורשי' שפודר השריפה חסופשי' : כמומאר מוכן שדושה לאו דוקא ולתקור אשר שרף כמי עשה.
- 4) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 5) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 6) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 7) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 8) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 9) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 10) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.
- 11) נוסח כ"ק אדמו"ר זצ"ל.

11

כך הן מותיו של חב"ה מוחץ ורופא' ובספרין למעלה חסר דין רחמים ומרה"ר כלי מצרים כו' וכירוע לירועים. אך אל תבעט ביסורים כי את אשר יאהב ה' כו'. וכופר נפש איש עשירי' ולזאת יהי' לכך שש ושסח ואין' מעצור לה' להושיע כמעט הנשאר לפלוטת וישלח ברכה והצלחה כמעשה ירוך ובדין' - ככל אשר תקשה כי ברכת' ה' היא תעשיר כו'.

ה.

קטע מרשימת כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק

קטעים לזכר ה' אורי וישעי'

מתוך : אפילה אורה כי אשם בחושך ה' אור לי כו' ואפ"ל הטעם כמו שפ"ל רבינו ז"ל מאמר המורגל כפי העולם שאחר השרפה מתעשרים משום שאחר מרת הדין מאור מרת הרחמים שהיא כח' עליונה ממרת החסר שהרי מרת חסמי מאור בו שם איל כמ"ש חסר איל כל היום, אבל מרת הרחמים מאור בו שם הוי' שהוא שם המיוחד שם העצם, וע' הטעם מזה בל"ת פ' תזריע ב"ה קא מפלגי במתוקתא דק"ע. לכך מתוך אפילה הנמשך מהשתלשלות ס"כ צרושו אליקם, אורה הנמשך ממרה"ר שבו שם הוי' וזרד לזה ה' אורי, כי אשם בחושך הוי' אור לי, ומש"כ בחושך אלול שמוארי ז"ל מרה"ר לכן אסורים בו ממזר לזכר ה' אורי.

דבר זה כמתבסם באריות כו'. וע"כ אמתי דרך עצה שלא נכון בעיני על אשר עלה ברעת קצת אנשים ממהניכסם לעקור משכנם ממשאשניק כי לדעתי שם וקא יגדה ה' את הברכה מטעם חז"ל. וכאשר שמתו כפי דירוי המוב"ל שמטעם זה שמעתי ממנו ז"ל שלא רצה לעקור משכנו סק"ק לאדי אחר שריפת ביתו כירוע. וז' שרוב ירחמנו אחר שוב אפר וצחמם וירום קרנם למעלה כל ימי עולם. ויקבלו סך... על בנין כהמ"ד לזכר ב' הדישים.

דברי אהבם באמת המצפה לישועת ה' עליהם בקרוב.

דובקני באדמו"ר ז"ל נ"ע

ג.

מכתב כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק

לליעפלו אחר השרפה ר"ל

לירדיונו הנאנזים אנ"ש דק"ק ליעפלו יצו ה' אתכם את הברכה אנ"ר.

מכתבם קבלתי גם למשמע און שמעון נפשו מזה מקורם והנינו לנחמם מאשר התקן כב"ק אדמו"ר ז"ל אשר כתב לאיש א' מאנ"ש שנשרף ה"ה וסך מזוראוויין ד"ל שמעתי מפי קדושי עליון על שאומרים ומרגלא במומא דאינשו' שאחר השרפה מתעשרים וען כי השתל' מרות הקלוות הקדושות וסרין כן חס"ר לזאת אחר כוה"ל משרפה מתעורר מרת הרחמים שהיא גולה ממרת החסר שבתחלה כנודע שהיא מרתו של יעקב נהלה כלי מצרים מברית חוק"כ אהמ"א כו' עכ"ל הוזהב. ולכן צדק מנה"ל כב"ק הנ"ל לאיש הנ"ל להתחזק ולבנות ביתו במקומו. ומרבירו הקדושים כ"ע נ"ל לדין שלכם כי איש את רעהו יזחקו נא לבנות ביתם במקומם. כי מהירוע דרובתא דרבים גדול ותרר מורחדי לעורר רחמים רבים למוטבם ולהרים קרנם ע"כ יתחזקו נא ואיש את רעהו יעוזרו וה' הנותן כח לעשות חיל הוא ימרכם בכל טוב ככל אשר יעשו כנסתם ונפש אהבם וישו"ט.

מנהג מעטל

ד.

מכתב כ"ק אדמו"ר הוקן

אהובי אחי אל ירך לבבך חזק ואמץ כמאדו"ל' שלשה צריבין חיזוקי' תורה ותפלה וז"ל. ונכון יהי' לכך כמזה כה' גומר בעיניו שימלא הספרדן מקרב שנים, מי

- 4) נוסח סם (ח. ב.)
- 5) נוסח בבית רבי ח"א ע' 150. נכתב לריס מוריבין כשנבעה ספינתו. ומסכתו זה ט"ל אדמו"ר הוקן כו' שמעתי אפר לאו דוקא אחר שריפה כן הוא' (הק"ט כ"ק אדמו"ר שליטי"א).
- 6) נוסח אדמו"ר כמאדו"ר : ראה ברכות (ג. ב.) דרשוה זה חזק חזק ואמץ.

- 1) מלכה צריבין חיזוק : בברכות (סם) ארבעה (נס כ"ט). אלא שתומע"ס למרים מכתוב אחר : חזק (מורה) ואמץ (מסעי). כן בתפלה דריא נכסל כחובים החיזוק. מסאיכ בתומע"ס.
- 2) חזק ורופא : דברים לב. לט וראה דר"ל עה"ס. אהיה עה"ס.
- 3) כו' : ח' ויחיה. משלי ג. יב.
- 4) נוסח : משלי ג. יב.
- 5) חזק : משלי ג. יב.
- 6) נוסח : משלי ג. יב.
- 7) נוסח : משלי ג. יב.
- 8) נוסח : משלי ג. יב.
- 9) נוסח : משלי ג. יב.
- 10) נוסח : משלי ג. יב.
- 11) נוסח : משלי ג. יב.

ביום זה נסעו תשעה בחורים מ770 (שמואל לייט, אלי' העכט, מאיר מינקאוויטש, ארי' לייב קפלן, שלום דובער לויטין, יוסף מינקאוויטש, שלמה מאיעסקי, יוסף סעמילס וצבי הירש מרוזוב) להחתונה של אלחנן גייסינסקי בבוסטון. בדרך חזרה מהחתונה - כמה שעות בודדות לאחרי שכ"ק אדמו"ר שליט"א מסר השיחה לדפוס קרה תאונה קשה שבו נשרף הרכב כליל ורק בניסי ניסים ניצלו כל הבחורים אף שחלק מהם נפגעו קשות.

למחרת ניגש מאיר מינקאוויטש להמזכיר הרחמ"א חדקוב ואמר לו כל הפרטים ע"ד התאונה, הרחמ"א נכנס מיד לכ"ק אדמו"ר שליט"א וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לו שהוסיף הוספות אלו בכוונה על הבחורים! אחר מנחה שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א מהריל"ג הפרטים ע"ד התאונה ואמר עוה"פ שכנראה בשבילם נמסרו הוספות אלו ע"ד ענין השריפה והורה להוסיף עוד הוספה א' ולמסור טופס א' לכל א' מהבחורים בצירוף ברכה לרפוקו"ש וכי [ראה במסגרת].

ב' ד' תמוז

[היי זייער אנגעצויגען עלי].

לפני תפלת ערבית מסר השיחה בענין השכונות עם הוספות ובקש למהר בזה.
נסע לביתו בשעה 11:30 בלילה.

ג' ח' תמוז

לפנות בוקר כשחזרו התלי. שיי מחתונת גייסינסקי שיי בבוסטון קרה תאונה עם אוטו א' שנשרף. באוטו נסעו טי בחורים ורובם נפגעו ואחדים באופן חמור. אחרי מנחה שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א מהריל"ג אמר: ווייזט זיך אויס אז גאר צוליב זיי האט מען נעכטען ביי נאכט ארליסגעגעבען די הוספות פון דער שיחה, וואס דארטן רעדט זיך וועגען ענין השריפה, והורה שיתנו לכל א' מהנייל טופס מהפרופס טרם שתפרסם השיחה, וכן למסור הנייל - כאו"א.

(בצעטיל מיוחד היה כתוב כך - המעתיק)

ווייזט אויז אז די הוספות האט גאר א שייכות צו זיי, דארטן רעדט זיך וועגען ענין השריפה.

יומן הריל"ג מיום זה

בע' יג שורה ד"ת (בחורה) - בסופה להוסיף:

אבל י"ל דהרי נאמר בהם "טאד", וי"ל בנוגע לב" או ד". ואכ"מ.

לחת לכאו"א שליט"א טופס א' (לאחרי שיוסימו בו תרשום עה"ג בע' יג) -
בצירוף ברכה רפוקו"ש ולהיות הי"ל ובאופן - כל רבוחינו נשיאינו -
דמחעטרים.

הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד ההוספה בהשיחה וכו'

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קטע משיחה

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

— אוזן של פסח, ה'תשכ"ט —

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות עשרים ותשע לבריאה

ב"ה.

על פי בקשת רבים מדפיסים אנו בזה קטע משיחה כ"ק אדמו"ר שליט"א שנאמרה בעת ההתעודות דאחרון של פסח, תשכ"ט — בענין עויבת שכונות יהודיות ומכירת בתים לעכו"ם.

השיחה נאמרה באידיש, ונרשמה אח"כ בלח"ק, והואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לודסין הערות אחדות.

בתור הוספה הומשך לשיחה הנ"ל — מדפיסים אנו גם כן, קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א שכתב בקשר לשיחה הנ"ל.

• • •

לתועלת הלומדים נדפסו כאן מכתביו: א) כ"ק אדמו"ר הזקן, ב) כ"ק אדמו"ר האמצעי, ג) כ"ק אדמו"ר הגמח צדק

— הנזכרים בסיום שיחה זו.

וכן שכיר"ב, ד) עיר מכתב כ"ק אדמו"ר הזקן, ה) קטע מרשימת כ"ק אדמו"ר הצ"צ עה"פ לרוד ה' אורי וישעי.

מערכת "אוצר החסידים"

ג' תמוז, ה'תשכ"ט, ברוקלין, נ. י.

Printed in the United States of America by

נרפס בדרפוס "בלשן"

ע"י מרדכי יוסטפעיטאן ושלום דובער פיינענר

480 SUTTER AVENUE

BROOKLYN, N. Y. 11207

דף השער של השיחה כפי שיצאה לאור אז, והפתח דבר להשיחה (התאריך נכתב ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א כרגיל בכל היו"ל ע"י מערכת "אוצר החסידים")

בהקונטרס ניתוסף ג"כ קטע מהמכתב להרב שטערן (מהתחלת הקטע הב' עד סיום המכתב) וכך נדפס ג"כ בהוספות ללקו"ש אחרי השיחה.

הגהות על שיחת אחש"פ, ה'תשכ"ט

- הגהה ראשונה -

[בדף קטן המצורף להשיחה כתוב בכת"י (המזכיר?): מהב]

בס"ד, קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט.

.. בזמן האחרון נתפשטה בין אחינו בני, כמו "מגיפה" ר"ל, תופעת ההגירה משכונות יהודיות. וכתוצאה מזה - מכירת בתים בשכונות אלו לאינם-יהודים. ויתרה מזה - גם בכנ"ס ובנימד"ר וכו'; מערערים או מחריבים כליל עי"ז פרנסתם של כו"כ מבני וכו' ואף שתיקון הדבר הי' צריך באמת להיעשות ע"י עסקנים ציבוריים וע"י מורי הוראה - ואי"ז מענייני להורות פסקי דינים בדברים כאלו - אולם, היות שנתפשטו שמועות שונות ומשונות שגם דעתי כאילו גנבה אדם כחמ"ל לעובדות הנ"ל, לכן אף שאין דרכי להכחיש את כל השמועות שאין להן יסוד כו', כי אין לדבר סוף, אבל מכיון שענין הנידון נוגע הוא לרבות מישראל, מצאתי לנכון מוכרחי להביע את דעתי בזה גלוי וברורה ובהעיר ג"כ, עכ"פ בקצת מקומות ע"י שאצ"ן, להלכות הפסוקות בשו"ע בנידון זה; ומן הקל אל החמור:

א. בשו"ע חו"מ הלכות מצרנות סקע"ה ס"מ (ומקורו בגמרא ב"ק קיד, א): "המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל בכל".

[ובטור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרום היזק לחבירו", ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתייליד לשכיניו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"ש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פרנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פרנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא].

ואף שבשו"ע שם סעיף מא [סתם כדעת הרא"ש]: "במה דברים אמורים כשיכול למוכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן העכו"ם, אבל אינו חייב למוכרה לישראל בפחות" - הרי (א) כתב הסמ"ע שם (וכ"ה בנתיבות שם), שזהו דוקא כשהעכו"ם נותן דמים השווים, אבל כשהעכו"ם נותן הרבה יותר משויו, מחוייב למכור לישראל בשויו (והיינו גם כשהעכו"ם מעלה בדמים של"כ כדי להשחית נחלתו). (ב) במחבר שם: "ואי חזינן שהעכו"ם מכויין לקנות במיצר ישראל כדי להשחית נחלתו [כגון שיש להכותי לקנות בשכונות הכותיים וכוון לקנות בשכונה זו דישראל" - סמ"ע שם] הכל לפי ראות הדיין".

בס"ד, קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט.
 .. בזמן האחרון נתפשטה בין אחינו בני, כמו "מגיפה" ר"ל, תופעת ההגירה משכונות יהודיות. וכתוצאה מזה - מכירה בתים בשכונות אלו לאינם-יהודים. ואף שתיקון הדבר הי' צריך באמת להיעשות ע"י עסקנים ציבוריים וע"י מורי הוראה - ואי"ז מענייני להורות פסקי דינים בדברים כאלו - אולם, היות שנתפשטו שמועות שונות ומשונות שגם דעתי כאילו גנבה אדם כחמ"ל לעובדות הנ"ל, לכן אף שאין דרכי להכחיש את כל השמועות שאין להן יסוד כו', כי אין לדבר סוף, אבל מכיון שענין הנידון נוגע הוא לרבות מישראל, מצאתי לנכון להביע את דעתי ע"י שאצ"ן, להלכות הפסוקות בשו"ע בנידון זה; ומן הקל אל החמור:
 א. בשו"ע חו"מ הלכות מצרנות סקע"ה ס"מ (ומקורו בגמרא ב"ק קיד, א): "המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל בכל".
 [ובטור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרום היזק לחבירו", ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתייליד לשכיניו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"ש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פרנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פרנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא].
 ואף שבשו"ע שם סעיף מא [סתם כדעת הרא"ש]: "במה דברים אמורים כשיכול למוכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן העכו"ם, אבל אינו חייב למוכרה לישראל בפחות" - הרי (א) כתב הסמ"ע שם (וכ"ה בנתיבות שם), שזהו דוקא כשהעכו"ם נותן דמים השווים, אבל כשהעכו"ם נותן הרבה יותר משויו, מחוייב למכור לישראל בשויו (והיינו גם כשהעכו"ם מעלה בדמים של"כ כדי להשחית נחלתו). (ב) במחבר שם: "ואי חזינן שהעכו"ם מכויין לקנות במיצר ישראל כדי להשחית נחלתו [כגון שיש להכותי לקנות בשכונות הכותיים וכוון לקנות בשכונה זו דישראל" - סמ"ע שם] הכל לפי ראות הדיין".

- ב -

ומפורש +בערוך השלחן שם (סעיף מה): "אין מניחים לו לעשות כן". וראה תשובת בעל הנטע שעשועים המועתקת ב"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה דנה התשובה) היתה לגרש בעלי השטיבליך כו'. עיי"ש. (וראה שם בתשובה מבעל "כסף הקדשים", איך שהרבה נתחבט להתיר מכירת בית לנכרי, אפילו באופן שלא הי' נמצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא ההיר אלא רק משום שלא הי' שם לישראל שום דראא דהזיקא ע"י מכירה זו).

ב. והנה כל חלוקי דינים הנ"ל הם בנוגע לעכו"ם סתם, שהאיסור למכור לו הוא רק מטעם שיש לחשוש לטענת שכנו הישראלי "ארבעית לי אריא אמצראי" (ב"ק שם). אבל כשהלוקח הוא מזיק בודאי, הרי אז גם בלוקח ישראל אמרו (ב"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו): "לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן כו' ולא לסופר ארמאי", ו"אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, הנה במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק ונדאי לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדו"ד בא ההיזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירי דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

ואף שלפי שיטת המרדכי (הובא ברמ"א שם רסקנ"ו, ובב"ח שם: שמשמע דהכי ס"ל להרמ"א) האיסור הוא דוקא להשכיר להאומן אבל למכרו שרי - הרי (א) מפורש ברמ"א שם (וכ"ה במרדכי) "ובלבד שלא ימכרנו לעכו"ם, דלא ציית דינא". (ב) בנדו"ד אין לחלק בין שכירות למכירה. כי טעמו של המרדכי מה שמתיר במכירה הוא לפי שבמכירה "אין היזקו ברי" (סמ"ע שם), וטעם זה שייך דוקא כשההיזק הוא מצד האומנות של הלוקח, משא"כ בנדו"ד, הרי "הזיקו ברי" גם במכירה.

והנה גם לפי מ"ש הב"ח שם שטעמו של המרדכי הוא "דבמכירה דיוצא מרשותו לגמרי אין ההיזק ממנו"

- ב -

ואפוא

בערוך השלחן שם (סעיף מה): "אין מניחים לו לעשות כן". וראה תשובת בעל הנטע שעשועים (המועקת ב"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה דנה התשובה) היתה לגרש בעלי השטיבליך כו'. עיי"ש. (וראה שם בתשובה מבעל "כסף הקדשים", איך שהרבה נתחבט להתיר מכירה בית לנכרי, אפילו באופן שלא הי' נמצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא ההיר אלא רק משום שלא הי' שם לישראל שום דראא דהזיקא ע"י מכירה זו).

ב. והנה כל חלוקי דינים הנ"ל הם בנוגע לעכו"ם סתם, שהאיסור למכור לו הוא רק מטעם שיש לחשוש לטענת שכנו הישראלי "ארבעית לי אריא אמצראי" (ב"ק שם). אבל כשהלוקח הוא מזיק בודאי, הרי אז גם בלוקח ישראל אמרו (ב"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו): "לא ישכירנו לא לרופא ולא לסופר לאומן כו' ולא לסופר ארמאי", ו"אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו" (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק ונדאי לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדו"ד בא ההיזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירי דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

ואף שלפי שיטת המרדכי (הובא ברמ"א שם רסקנ"ו, ובב"ח שם: שמשמע דהכי ס"ל להרמ"א) האיסור הוא דוקא להשכיר להאומן אבל למכרו שרי - הרי (א) מפורש ברמ"א שם (וכ"ה במרדכי) "ובלבד שלא ימכרנו לעכו"ם, דלא ציית דינא". (ב) בנדו"ד אין לחלק בין שכירות למכירה. כי טעמו של המרדכי מה שמתיר במכירה הוא לפי שבמכירה "אין הזיקו ברי" (סמ"ע שם), וטעם זה שייך דוקא כשההיזק הוא מצד האומנות של הלוקח, משא"כ בנדו"ד, הרי "הזיקו ברי" גם במכירה.

והנה גם לפי מ"ש הב"ח שם שטעמו של המרדכי הוא "דבמכירה דיוצא

מח"שחיו לגמרי אין ההיזק ממנו"

(הנה לבד זאת מה שבפשטות נותנת הסברא, שהאיסור הוא גם ביוצא חו"מ רסקנ"ה) לא יעמיד אדם תנור כו' - אף שבשעה שאש התנור מזיקה אין היא ברשותו, נוסף לזה, הרי גם לפי שיטת הב"ח)

היינו דוקא כשהזיק בא לאחרי שיצא מרשותו, משא"כ בנדו"ד, הרי ההיזק בא בשעת המכירה עצמה - וגם לפני המכירה, כי התפשטות השמועה עצמה, שהנכרי ~~פחד~~ **עומד** הבית לקנות, פועלת כבר הוזלה במחיר הבתים שבשכונה, וגם מביאה לידי בהלה ופחדים וכו'.

ג. והנה כל הנ"ל הוא גם כשמכירת הבית לעכו"ם גורמת היזק רק לישראל אחד. עאכ"כ בנדו"ד שההיזק הוא לכל יהודי השכונה (וגם להיהודים שבשאר שכונות העיר, ועד שזה נוגע גם לבנ"י בשאר המדינות, כדלקמן סעיף ה'), הרי מפורש ברמ"א (סקנ"ה סכ"ב. מרדכי קדושין סתקס"א-ב) וז"ל: "דוכוס ממדינה שגזר על יהודים שיעשו עם היהודים הדריים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם, צריכים לקיים דברי הדוכוס ולסלק היזק הרבים וליסע תחת הדוכוס תחילה ולדון אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה". **ואע"פ שיעתיקו ממקום שאין רשות דוכוס רשע כזה - שמאיים לגרש כל היהודים - עליהם לרשות**

ומזה מובן בנוגע לעניינו, שגם **שיש לדון אמילו על** אלו היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ~~מלבד~~ עליהם ע"ד החיוב להחזיר לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין שום היתר להיהודים הדריים בשכונות אלו לברוח מהן ולגדל עי"ז את ההיזק וכו'.

ד. בהשמטה. (ע"ד בתי כנסיות. אמסור בל"נ אה"כ).

[המניח כותב שסעיף ד' מושמט כאן ויומטר לכ"ק אדמו"ר שליט"א בנפרד - המו"ל]

ה. נקודה נוספת בזה, מלבד כל ענין ההיזקים והפחדים והריסת הבתי כנסיות: עצם העובדא של מכירת והעברת הבתים והשכונות מיד ישראל ליד עכו"ם, מוסיפה כח להעבירם **לשונאיהם של ישראל** ומחלישה את כחם של ישראל, ~~כי כל~~ **אשר** כוונתם בקניית בתים בשכונות ישראל הוא בכדי לגרש ח"ו את ישראל מנחלתם וכו' ~~ולא העבירן לרשותם הם. הרי וברור,~~ כי בכל בית ובית שמוכרים להם

(הנה לבד זאת מה שבפשטות נותנת הסברא, שהאיסור הוא גם ביוצא מרשותו, שהרי אמרו (ב"ב כ, ב. חו"מ רסקנ"ה) לא יעמיד אדם הנור כו' - אף שבשעה שאש התנור מזיקה אין היא ברשותו, נוסף לזה, הרי גם לפי שיטת הב"ח)

היינו דוקא כשההיזק בא לאחרי שיצא מרשותו, משא"כ בנדו"ד, הרי ההיזק בא בשעה המכירה עצמה - וגם לפני המכירה, כי התפשטות השמועה עצמה, שהנכרי ~~פחד~~ **עומד** הבית לקנות, פועלת כבר הוזלה במחיר הבתים שבשכונה, וגם מביאה לידי בהלה ופחדים וכו'.

ג. והנה כל הנ"ל הוא גם כשמכירה הבית לעכו"ם גורמת היזק רק לישראל אחד. עאכ"כ בנדו"ד שההיזק הוא לכל יהודי השכונה (וגם להיהודים שבשאר שכונות העיר, ועד שזה נוגע גם לבנ"י בשאר המדינות, כדלקמן סעיף ה'), הרי מפורש ברמ"א (סקנ"ה סכ"ב. מרדכי קדושין פקפמא סתקס"א-ב) וז"ל:

"דוכוס ממדינה שגזר על יהודים שיעשו עם היהודים הדריים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם, צריכים לקיים דברי הדוכוס ולסלק היזק הרבים וליסע תחת הדוכוס תחילה ולדון אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה". **ואע"פ שיעתיקו ממקום שאין רשות דוכוס רשע כזה - שמאיים לגרש כל היהודים - עליהם לרשות**

ומזה מובן בנוגע לעניינו, שגם **שיש לדון אמילו על** אלו היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ~~מלבד~~ עליהם ע"ד החיוב להחזיר לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין שום היתר להיהודים הדריים בשכונות אלו לברוח מהן ולגדל עי"ז את ההיזק וכו'.

ד. בהשמטה. (ע"ד בתי כנסיות. אמסור בל"נ אה"כ).

[המניח כותב שסעיף ד' מושמט כאן ויומטר לכ"ק אדמו"ר שליט"א בנפרד - המו"ל]

ה. נקודה נוספת בזה, מלבד כל ענין ההיזקים והפחדים והריסת הבתי כנסיות: עצם העובדא של מכירת והעברת הבתים והשכונות מיד ישראל ליד עכו"ם, מוסיפה כח להעבירם **לשונאיהם של ישראל** ומחלישה את כחם של ישראל, ~~כי כל~~ **אשר** כוונתם בקניית בתים בשכונות ישראל הוא בכדי לגרש ח"ו את ישראל מנחלתם וכו' ~~ולא העבירן לרשותם הם. הרי וברור,~~ כי בכל בית ובית שמוכרים להם

ומזה מובן בנוגע לעניינו, שגם **שיש לדון אמילו על** אלו היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ~~מלבד~~ עליהם ע"ד החיוב להחזיר לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין שום היתר להיהודים הדריים בשכונות אלו לברוח מהן ולגדל עי"ז את ההיזק וכו'.

ד. בהשמטה. (ע"ד בתי כנסיות. אמסור בל"נ אה"כ).

[המניח כותב שסעיף ד' מושמט כאן ויומטר לכ"ק אדמו"ר שליט"א בנפרד - המו"ל]

ה. נקודה נוספת בזה, מלבד כל ענין ההיזקים והפחדים והריסת הבתי כנסיות: עצם העובדא של מכירת והעברת הבתים והשכונות מיד ישראל ליד עכו"ם, מוסיפה כח להעבירם **לשונאיהם של ישראל** ומחלישה את כחם של ישראל, ~~כי כל~~ **אשר** כוונתם בקניית בתים בשכונות ישראל הוא בכדי לגרש ח"ו את ישראל מנחלתם וכו' ~~ולא העבירן לרשותם הם. הרי וברור,~~ כי בכל בית ובית שמוכרים להם

- ד -

מחזקים את כחם ומסייעים להם לבצע את מזימתם זו.

ויתירה מזו: העברת שכונה אחת לרשותם, נותנת להם ההזדמנות לבצע את מזימתם ביחס לעוד לשאר השכונות ועוד שכונה וכו' - וכמו שראו במחש' ושמועה מהנעשה בעיר אחת תיכף מגיעה לשאר עירות ומעוררת גם שם את שונאיהם של ישראל וכו' ולהשתלט על העיר כולה. ועד שמשתלשלת מזה עמדה כעין זו בנוגע להחזרת השטחים באה"ק תובב"א.

ואשר ע"כ שנוסף על ה"הזיקא דרבים" בעיר זו - הוא ההולפתן ומתגדלהפשט ע"ז מעיר לעיר, ר"ל יש בזה גם משום איסור חילול השם, ובדוגמת הדן בדיני עכו"ם ובערכאות שלהן. וגי' כבר ראו בפועל.

ואם בדוכוס שגזר כו', פסק הרמ"א דין הוא שצריכים לקיים דברי הדוכוס (רק) בכדי לסלק הניזק הרבים - אף שאין מוסיפים ע"ז בכחו ותקפו של הדוכוס על היהודים הדרים תחתיו (מכיון שגם בלא"ה יש בכחו לגרשם) - הלא בנדו"ד, שיש בזה משום הוספה בכחם של העכו"ם שונאי ישראל על ישראל, הר ודאי שחובה היא גם על היהודים של שכונות האחרות להשתדל בכל האמצעים בכדי למנוע את תוקפם של העכו"ם בכל אופן דבר ברור הוא שאיסור גמור שונאי ישראל ובמכש"כ וקו"ש שאסור להעביר נחלת ישראל להעכו"ם לשונאי ישראל ולהוסיף בהם תוקף וחוזק.

ו. ועוד הלכה דוגמא להנ"ל אף שאינה ממש דומה: "נכרים שצרו על עיירות ישראל... ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות, ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשים לבוא, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת" (שו"ע או"ח ששכ"ט. ובשו"ע אדמוה"ז ששכ"ט שם ס"ו). ו"בזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין והורגין, אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממון, מחללין עליהם את השבת, לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול ולבוזו יהרגנו, וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש לחוש שמא יעמוד א' אחז נגדם ויהרג וה"ז עסק נפשות" (שם ס"ז).

והנה כל החילוק בין עסקי ממון לעסקי נפשות הוא בנוגע לדיני דק ביהם השבת. אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי זיין" גם כשבאים רק על עסקי ממון ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל. ומזה יש ללמוד בנוגע לבעי' הנדונה, שחובה הוא לנקוט בכל האמצעים האפשריים ע"פ החוק כדי למנוע את התיישבותם של העכו"ם "הדחיי" (ארויסשטופען) של בניי מהשכונות הישראליות, בה יישבו עשבים כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממון רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

- ד -

מחזקים את כחם ומסייעים להם לבצע את מזימתם זו.

ויתירה מזו: העברת שכונה אחת לרשותם, נותנת להם ההזדמנות לבצע את מזימתם ביחס לשכונות ולמחבלת על העיר כולה. ועד שמשתלשלת מזה עמדה כעין זו בנוגע להחזרת השטחים באה"ק תובב"א. ואשר ע"כ שנוסף על ה"הזיקא דרבים" ההולפתן ומתגדלהפשט ע"ז מעיר לעיר, ר"ל יש בזה גם משום איסור חילול השם, ובדוגמת הדן בדיני עכו"ם ובערכאות שלהן. וגי' כבר ראו בפועל.

ואם בדוכוס שגזר כו', פסק הרמ"א שצריכים לקיים דברי הדוכוס (רק) בכדי לסלק הניזק הרבים - אף שאין מוסיפים ע"ז בכחו ותקפו של הדוכוס על היהודים הדרים תחתיו (מכיון שגם בלא"ה יש בכחו לגרשם) - הלא בנדו"ד, שיש בזה משום הוספה בכחם של העכו"ם על ישראל, הרי ודאי שחובה היא גם על היהודים של שכונות האחרות להשתדל בכל האמצעים בכדי למנוע את תוקפם של העכו"ם בכל אופן דבר ברור הוא שאיסור גמור שונאי ישראל להעביר נחלת ישראל להעכו"ם ולהוסיף בהם תוקף וחוזק.

ו. ועוד הלכה דוגמא להנ"ל: "נכרים שצרו על עיירות ישראל... ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות, ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשים לבוא, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת" (שו"ע או"ח ששכ"ט. ובשו"ע אדמוה"ז ששכ"ט שם ס"ו). ו"בזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין והורגין, אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממון, מחללין אל עליהם את השבת, לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול ולבוזו יהרגנו, וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש לחוש שמא יעמוד א' נגדם ויהרג וה"ז עסק נפשות" (שם ס"ז).

והנה כל החילוק בין עסקי ממון לעסקי נפשות הוא בנוגע לדיני דק ביהם השבת. אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי זיין" גם כשבאים רק על עסקי ממון ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל. ומזה יש ללמוד בנוגע לבעי' הנדונה, שחובה הוא לנקוט בכל האמצעים האפשריים כדי למנוע את התיישבותם של העכו"ם "הדחיי" (ארויסשטופען) של בניי מהשכונות הישראליות, בה יישבו עשבים כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממון רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

והנה כל החילוק בין עסקי ממון לעסקי נפשות הוא בנוגע לדיני דק ביהם השבת. אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי זיין" גם כשבאים רק על עסקי ממון ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל. ומזה יש ללמוד בנוגע לבעי' הנדונה, שחובה הוא לנקוט בכל האמצעים האפשריים כדי למנוע את התיישבותם של העכו"ם "הדחיי" (ארויסשטופען) של בניי מהשכונות הישראליות, בה יישבו עשבים כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממון רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

והנה כל החילוק בין עסקי ממון לעסקי נפשות הוא בנוגע לדיני דק ביהם השבת. אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי זיין" גם כשבאים רק על עסקי ממון ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל. ומזה יש ללמוד בנוגע לבעי' הנדונה, שחובה הוא לנקוט בכל האמצעים האפשריים כדי למנוע את התיישבותם של העכו"ם "הדחיי" (ארויסשטופען) של בניי מהשכונות הישראליות, בה יישבו עשבים כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממון רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

- ה -

היות כי **ובפרט** שהגירה זו מביאה בעקבותי גם פוחזים ואנשי בליעל השוללים ממנום של ישראל, **בפרט ולפעמים** גורמת גם להסתעפות של עסקי נפשות (וכנודע מכמה מקרים של הריגה ר"ל, עכ"פ **מכות** "קטלי פלגא") - והרי הדרך הנכונה למנוע את כל הנ"ל הוא ע"י **החזקתם ביסוסם** והרחבתם של ישובי היהודים ומעמדם בשכונותיהם.

ז. ומצינו עוד דין בדומה **ממנו יש ללמוד הוראה** לנדוד:

"וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. ולא עוד, אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו. ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, ה"ז כמי ששפך דמי הכל, שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו" (רמב"ם הל' מלכים ס"ז).

ואף שדין זה נאמר במלחמה דוקא (ובכהן משוח מלחמה), בכ"ז יש ללמוד ממנו גם בנידון שלפנינו: מכיון שהיהודים הדרים בשכונות אלו נאבקים קשה עבור קיומם (בין בנוגע למצבם הכלכלי ובין בנוגע לקיום הבתי כנסיות ומוסדות חינוך שלהם), הרי כל הבורח מהן וגורם עי"ז לבהלה ופחד מקול עלה נדף, ה"ה בדומה להדין ד"לא ימס את לבב אחיו כלבבו" שנאמר במלחמה. ולא ידך גיסא. "כל הנלחם בכך לבו בלא פחד כו' מובטח לו שלא ימצא נזק ולא הגיעהו רעה וכו'", כפסק הרמב"ם שם.

ח. מלבד כל הנ"ל, הרי הגירה מבוהלת כזו משכונה לשכונה נוגעת למעמדם ומצבם הרוחני של היהודים המהגרים עצמם. כי במשך התיישבותם והאחזם באיזו שכונה, הרי כאו"א הי' מבוסס בסביבה יהודית מסוימת: השתייך לחברה זו או אחרת של **ת"ת ברבים** השתתף בשיעור קבוע של תורה - חברה משניות, ש"ס וכדומה, הי' חי ופעיל בביהכ"נ הקבוע שלו. **נוסף על היותו חבר במוסד** צדקה או **מוסד של חסד**, וכו' בקיצור: בשכונה שבה הוא גר ימים ושנים היתה לו גם נחלה רוחנית קבועה, שרכשה במשך שנים רבות. וגם בניו הלכו **הושפעו במדה חשובה ללכת** בדרכו הסלולה לו מכבר.

אבל עתה, במקום מגורו החדש, הלא תגרע לו נחלה קדושה זו, כי הלא קשה לעד **שילחם** תגל לסביבה החדשה, למוסדות חדשים, ועל הרוב הוא נשאר בדרך **וחבלי קליטה - דורשים זמן ומרץ ולא תמיד קלים ומצליחים הם**

הגירה זו מביאה בעקבותי גם פוחזים ואנשי בליעל השוללים ממנום של ישראל, בפרט ולפעמים גורמת גם להסתעפות של עסקי נפשות (וכנודע מכמה מקרים של הריגה ר"ל, עכ"פ "קטלי פלגא") - והרי הדרך הנכונה למנוע את כל הנ"ל הוא ע"י החזקתם ביסוסם והרחבתם של ישובי היהודים ומעמדם בשכונותיהם.

ז. ומצינו עוד דין בדומה ממנו יש ללמוד הוראה לנדוד:

"וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. ולא עוד, אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו. ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, ה"ז כמי ששפך דמי הכל, שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו" (רמב"ם הל' מלכים ס"ז).

ואף שדין זה נאמר במלחמה דוקא (ובכהן משוח מלחמה), בכ"ז יש ללמוד ממנו גם בנידון שלפנינו: מכיון שהיהודים הדרים בשכונות אלו נאבקים קשה עבור קיומם (בין בנוגע למצבם הכלכלי ובין בנוגע לקיום הבתי כנסיות ומוסדות חינוך שלהם), הרי כל הבורח מהן וגורם עי"ז לבהלה ופחד מקול עלה נדף, ה"ה בדומה להדין ד"לא ימס את לבב אחיו כלבבו" שנאמר במלחמה. ולא ידך גיסא: "כל הנלחם בכל לבו בלא פחד כו' מובטח לו שלא ימצא נזק ולא הגיעהו רעה וכו'", כפסק הרמב"ם שם.

ח. מלבד כל הנ"ל, הרי הגירה מבוהלת כזו משכונה לשכונה נוגעת למעמדם ומצבם הרוחני של היהודים המהגרים עצמם. כי במשך התיישבותם והאחזם באיזו שכונה, הרי כאו"א הי' מבוסס בסביבה יהודית מסוימת: השתייך לחברה זו או אחרת של ת"ת ברבים השתתף בשיעור קבוע של תורה - חברה משניות, ש"ס וכדומה, הי' חי ופעיל בביהכ"נ הקבוע שלו. נוסף על היותו חבר במוסד צדקה או מוסד של חסד, וכו' בקיצור: בשכונה שבה הוא גר ימים ושנים היתה לו גם נחלה רוחנית קבועה, שרכשה במשך שנים רבות. וגם בניו הלכו הושפעו במדה חשובה ללכת בדרכו הסלולה לו מכבר.

אבל עתה, במקום מגורו החדש, הלא תגרע לו נחלה קדושה זו, כי הלא קשה לעד שילחם תגל לסביבה החדשה, למוסדות חדשים, ועל הרוב הוא נשאר בדרך וחבלי קליטה - דורשים זמן ומרץ ולא תמיד קלים ומצליחים הם

- 1 -

ומנותק ימים אחר ימים. ובפרט ביחס לבניו, הרי בודאי שיש להסתפק אם ישארו גם לאחר הבתנאים החדשים, בסביבה הישרה והנכונה. **בה חוננו וכו'**

ועוד. מכיון שהבורח הלזה הרי הוא בפועל מתרחק ועוזב קיבוץ של שומרי תורה ומצוה שהי' קרוב להם וחי עמם, מראה בזה דוגמא בלתי רצויה לבניו ולבנותיו, ועי"ז אפשר להתפתח אצלם יחס שלילי ליהודים החרדים השלמים במהותם, צלמם ולבושם. לדוגמא: כשרצונו של אב כזה לשדך את בתו עם בחור יר"ש בתכלית הקנו מגודל וכו', הלא בתו תשובתה בפ"י. הלא אתה בעצמך הראית שאין להם, ליהודים הללו, חשיבות וערך רב בעיניך, בזה שבהרת מהם ועזבתם לנפשם בשעה שסכנות צפויות להם והגם למרמס ולבוז ע"י נכרים שודדים.

ט. יש טוענים, ששכונות אלו הם - **לדעתם** - מקום סכנה, ובכגון דא הרי אין כאן מקום לכל האיסורים האמורים לעיל, לפי שפקו"נ דוחה כל התורה כולה. ואדרבה - מצוה היא (לדעתם) לברוח מכאן, כי אסור לאדם לעמוד במקום סכנה.

אבל מובן וכשוט שאין שום יסוד לטענתם זו:

(א) **ברור הוא - שעי" עקירת דירתם של היהודים הדרים כאן (ובפרט ע"י מכירת הבתים בית ועוד בית וכו' לעכו"ם מחלישים כח בני"י שבשכונה ומגדילים את הסכנה ומכיון שאי אפשר לכל היהודים להעתיק מקום מגורתם לשכונות אחרות, הרי איסור גמור להציל עצמו וממונו ע"י הגדלת סכנה לחבירו. בפרט פשחם של שונאי כו'. כן ברור שבמשך כמה שנים דבות - רוב היהודים שבשכונה לא יכלו להעתיק מהשכונה - ובפרט "העני היתום והאלמנה אשר בקרבך" ואפשריות הלז של העתקה תיכף ישנה רק למיעוטא דמיעוטא, הרי ודאי שאין רשות להמיעוט להציל עצמו על השבנו של הרוב. היוקא דרבים (דאישים ודבתכ"ס ודבמד"ר וכו') - "והריוח" של המיעוט בספק גדול מוטל הוא**

(ב) ע"י עקירת דירתם לשכונה אחרת, הנה לא זו בלבד שהם עצמם אינם ניצולים עי"ז מהסכנה הצפויה - ונכחו שמיעידם ידועים כמה וכמה מקרים, (נוסף על אלה המקרים שמכמה טעמים משתיקים ואין מדברים עד"ז) אשר אלו שברחו שהעתיקו מפני פחד הגוים הנ"ל למקומות אחרים, הנה בדיחתם לא הועילה להם ובמקום מגוריהם החדש באו גוים ושללו את כל רכושם ו"ל וכו' וכו'. עוד שנישארו בעירום והוסר כל ד"ל (כי כמו שבצד הטוב אמרו ולהעיר ממדה טובה שאחז"ל "דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל בו זרעו (בתמי") ("ב"ק נ, טע"א) בן גם בצד ההיפך, אי אפשר שאדם יציל את ממונו ע"י הגרמת נזק לחבירו ומכלל טוב והן אתה שומע כו'. וע"פ הכלל דאין פניגוד קטיגור כו' איך זה אפשר שהאך ורקע"י פעולה המזקת את הרבים - ירויח הפועל ועושה?

הנה עוד גורמים הם סכנה גם בהשכונות בהן נתיישבו מחדש. וכמו

דמנדוק ימים אחר ימים, ובפרט ביחס לבניו, הרי בודאי שיש להסתפק אם ישארו, מאחר התנאים החדשים, בסביבה הישרה והנכונה. ועוד: מכיון שהבורח הלזה הרי הוא בפועל מתרחק ועוזב קיבוץ של שומרי תורה ומצוה שהי' קרוב להם וחי עמם, מראה בזה דוגמא בלתי רצויה לבניו ובנותיו, ועי"ז אפשר להתפתח אצלם יחס שלילי ליהודים החרדים השלמים במהותם, צלמם ולבושם. לדוגמא: כשרצונו של אב כזה לשדך את בתו עם בחור יר"ש בתכלית הקנו מגודל וכו', הלא בתו תשובתה בפ"י: הלא אתה בעצמך הראית שאין להם, ליהודים הללו, חשיבות וערך רב בעיניך, בזה שברחת מהמקום שם אצט"ל לסכנות צפויות להם והגם למרמס ולבוז ע"י נכרים שודדים. ט. יש טוענים, ששכונות אלו הם מקום סכנה, ובכגון דא הרי אין כאן מקום לכל אצ האיסורים האמורים לעיל, לפי שפקו"נ דוחה כל התורה כולה. ואדרבה - מצוה היא (לדעתם) לברוח מכאן, כי אסור לאדם לעמוד במקום סכנה. אבל מובן וכשוט שאין שום יסוד לטענתם זו: (א) ע"י עקירת דירתם של היהודים הדרים כאן (ובפרט ע"י מכירת הבתים בית ועוד בית וכו' לעכו"ם מחלישים כח בני"י שבשכונה ומגדילים את הסכנה ומכיון שאי אפשר לכל היהודים להעתיק מקום מגורתם לשכונות אחרות, הרי איסור גמור להציל עצמו וממונו ע"י הגדלת סכנה לחבירו. בפרט פשחם של שונאי כו'. כן ברור שבמשך כמה שנים דבות - רוב היהודים שבשכונה לא יכלו להעתיק מהשכונה - ובפרט "העני היתום והאלמנה אשר בקרבך" ואפשריות הלז של העתקה תיכף ישנה רק למיעוטא דמיעוטא, הרי ודאי שאין רשות להמיעוט להציל עצמו על השבנו של הרוב. היוקא דרבים (דאישים ודבתכ"ס ודבמד"ר וכו') - "והריוח" של המיעוט בספק גדול מוטל הוא (ב) ע"י עקירת דירתם לשכונה אחרת, הנה לא זו בלבד שהם עצמם אינם ניצולים עי"ז מהסכנה הצפויה - ונכחו שמיעידם ידועים כמה וכמה מקרים, (נוסף על אלה המקרים שמכמה טעמים משתיקים ואין מדברים עד"ז) אשר אלו שברחו שהעתיקו מפני פחד הגוים הנ"ל למקומות אחרים, הנה בדיחתם לא הועילה להם ובמקום מגוריהם החדש באו גוים ושללו את כל רכושם ו"ל וכו' וכו'. עוד שנישארו בעירום והוסר כל ד"ל (כי כמו שבצד הטוב אמרו ולהעיר ממדה טובה שאחז"ל "דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל בו זרעו (בתמי") ("ב"ק נ, טע"א) בן גם בצד ההיפך, אי אפשר שאדם יציל את ממונו ע"י הגרמת נזק לחבירו ומכלל טוב והן אתה שומע כו'. וע"פ הכלל דאין פניגוד קטיגור כו' איך זה אפשר שהאך ורקע"י פעולה המזקת את הרבים - ירויח הפועל ועושה? הנה עוד גורמים הם סכנה גם בהשכונות בהן נתיישבו מחדש. וכמו

שראינו במוחש בכמה שכונות, שקודם לא היתה שום סכנה צפויה ליהודים שם, וע"י הבריחה הדחופה משכונות אלו להתם גרמו סכנה גם בשכונות ההם. (והדבר מכאיב ביותר: אותם האנשים שברחו מהכא להתם בהטענה שהם עושים מצוה בזה, נה אחרי שרואים הם את הסכנה שגרמו בשכונותיהם החדשות, נמנעים הם מלספר על המצב השורר שם ולהטיב לאחרים שלא יעשו כמותם - בכדי שלא להנמיך את מחיר בתיהם שקנו שם).

ג) ועיקר זהו בכה"ל. ומעשה רב: בתעמולה הזקה מתאימה שלא לברוח משכונות אלו, יש בכחה לשלול במשך זמן קצר כל שמץ של ספנה היזק וכו'. וכמו שראינו במוחש בכמה שכונות, שע"י שעמדו בכל תוקף מבלי לזוז משכונתם והשתדלו אצל שלטונות העיר להעמיד להם שמירה וכדומה, יושבים הם לבטח בשכונתם, ועוד ניתוספו בהם כו"כ ביכ"ס וספסלי בני מדרשא נוסף על הוספת זבנינים של יחידים ושל מוסדות ציבוריים וכו'.

י"ד. המורם מכל האמור הוא, שאין שום מקום - נוסף על האיסוב שבזה - להגירה משכונות אלו. ואדרבה, ע"י ההשתדלות בהחזקת והרחבת השכונות, תשרה בהן ברכת ה' יותר מבמקומות אחרים.

זכנו ושידועה (ס' מאה שערים ע' 28 כח) * הפסק של הוראתו למעשה בפועל 1 כ"ק אדמו"ר האמצעי "שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחניכם לעקור משכנם (בגלל "אשר נגע יד ה' בהם בשרפה אשר שרף כו"), כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה", כי "בכללות מדת הדין שם דוקא נגלה עוז האהבה שהי' מלוכש ב'".

וכן כתב הורה הלכה למעשה כ"ק אדמו"ר הצ"צ (מאה שערים ע' 26 לו) * "איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם" ומבאר בשם כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע ששמע מפי "קדושי עליון" הטעם מה שאחר שריפה מתעשרים, כי סדרן של המדות הוא - חסד דין רחמים. "ולזאת אחר מדה"ד בשרפה מתעורר מדת הרחמים שהיא גדולה ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריה מן הקצה אל הקצה".

1 של כ"ק אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע) וכן של בנו

* כנראה הכוונה הוא שהציון להמ"מ יהי' אחרי הציטוט ולא לפניו - המו"ל.

שראינו במוחש בכמה שכונות, שקודם לא היתה שום סכנה צפויה ליהודים שם, וע"י הבריחה הדחופה משכונות אלו להתם גרמו סכנה גם בשכונות ההם. (והדבר מכאיב ביותר: אותם האנשים שברחו מהכא להתם בהטענה שהם עושים מצוה בזה, נה אחרי שרואים הם את הסכנה שגרמו בשכונותיהם החדשות, נמנעים הם מלספר על המצב השורר שם - ולהטיב לאחרים שלא יעשו כמותם - בכדי שלא להנמיך את מחיר בתיהם שקנו שם).

ג) ועיקר זהו בכה"ל. ומעשה רב: בתעמולה הזקה מתאימה שלא לברוח משכונות אלו, יש בכחה לשלול במשך זמן קצר כל שמץ של ספנה היזק וכו'. וכמו שראינו במוחש בכמה שכונות, שע"י שעמדו בכל תוקף מבלי לזוז משכונתם והשתדלו אצל שלטונות העיר להעמיד להם שמירה וכדומה, יושבים הם לבטח בשכונתם, ועוד ניתוספו בהם כו"כ ביכ"ס וספסלי בני מדרשא נוסף על הוספת זבנינים של יחידים ושל מוסדות ציבוריים.

י"ד. המורם מכל האמור הוא, שאין שום מקום - נוסף על האיסוב שבזה - להגירה משכונות אלו. ואדרבה, ע"י ההשתדלות בהחזקת והרחבת השכונות, תשרה בהן ברכת ה' יותר מבמקומות אחרים.

זכנו ושידועה (ס' מאה שערים ע' 28 כח) * הפסק של הוראתו למעשה בפועל 1 כ"ק אדמו"ר האמצעי "שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחניכם לעקור משכנם (בגלל "אשר נגע יד ה' בהם בשרפה אשר שרף כו"), כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה", כי "בכללות מדת הדין שם דוקא נגלה עוז האהבה שהי' מלוכש ב'".

וכן כתב הורה הלכה למעשה כ"ק אדמו"ר הצ"צ (מאה שערים ע' 26 לו) * "איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם" ומבאר בשם כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע ששמע מפי "קדושי עליון" הטעם מה שאחר שריפה מתעשרים, כי סדרן של המדות הוא - חסד דין רחמים. "ולזאת אחר מדה"ד בשרפה מתעורר מדת הרחמים שהיא גדולה ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריה מן הקצה אל הקצה".

1 של כ"ק אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע) וכן של בנו

השמטה בע' ג'

ד. עוד ענין בזה: הגירה הלוא העתקות הנ"ל מביאהות למכירת (או סגירת) כו"כ בתי כנסיות - אשר באיסור מכירת בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת ביהכ"נ הנמכרת (משא"כ - בסגירתו). ב) מצד מיעוט בתי כנסיות בכלל הנעשה ע"י המכירה [שלכן אסור למכור ביהכ"נ, גם כשישנו ביהכ"נ אחר, עד שיבנו עכשיו ביהכ"נ תמורתו (מג"א סקנ"ג סקט"ז)]. ג. כי ע"ז לא יהי' להתפללים ביהכ"נ להתפלל בו [שלכן אסור לסתור ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר - גם באופן שאין לחשוש שמא לא יבנוהו - בכדי שיהי' ביהכ"נ להתפלל במשך זמן הבנין, וכטעם השני שבמס' ב"ב ג, ב].

ובנוגע לעניינינו: הנה אף שמצד קדושת ביהכ"נ - עכצ"ל שאפילו בתנאי ארצה"ב מותר למכרו באם התנו כן בשעת בנינו [אע"פ שגם ביהכ"נ של כרכין ש"חמורה קדושתו" (תוספות מגילה כו, א), כשתלו אותו בדעת היחיד, יעשה בו היחיד מה שירצה (או"ח סקנ"ג ס"ז)]: - שהרי מעשה רב בגדולים וטובים שעשו כן בארצה"ב. והאריכו בזה בשו"ת האחרונים ① וגם בנוגע למיעוט בתי כנסיות - הרי ישנה העצה לבנות ביהכ"נ אחר בשכונה החדשה, מ"מ, נשאר עדיין האיסור מצד גדר הג' דלעיל. כי אף שגם בשכונות האלו נשארים הרבה בתי כנסיות גם לאחר ההגירה משם, מ"מ לפעמים רבות (א) הביהכ"נ הנשאר הוא בריחוק מקום מבתי מגוריהם של מתפללים אלו, שביהכ"נ המכור שימש להם מקום תפלה קרוב (וראה מג"א סקנ"ג סק"מ: יכול לומר שאין רצונו לילך למרחוק). (ב) נוסח התפלה שבביהכ"נ הנשאר - אינו כנוסח התפלה של כו"כ ביהודי השכונה. ממתפללי ביהכ"נ הסגור המכור וארז"ל אל תשנו כו"י.

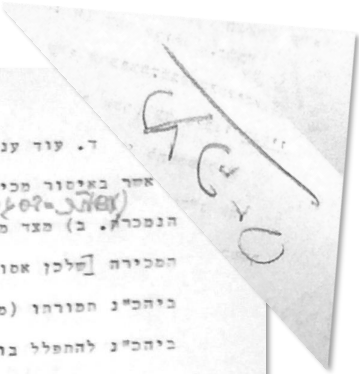
ואתו הדבר הוא גם בנוגע למוסדות-חינוך המתמעטים ע"י ההגירה, שזה מכריח כו"כ הורים לשלוח את בניהם ובנותיהם למקומות רחוקים - שזה קשור בהוצאות יתרות ובטרחות שונות (ובשביל שורה זה אפשר שיהיו כאלו שימנעו ה"ו לשלוח את בניהם למוסדות חינוך כשרים), או להנכס במוסדות כאלו שאופן החינוך והרוח שבהם אינה כפי מורשת אבותיהם וכפי נוסחתם המקובלת והמורגלת. וחלק מהם אינו עומד בנסיון הטרחה וכו'. וק"ל.

① אף (שבפרט - בביהכ"נ שבונה (קונה) יחיד בכרך הנתרם ע"י מכו"כ יחידים אנשים מעשים בכל יום שחלק מהתורמים מתנה עם היחיד שזהו אך ורק לבדק הבית ② או לבנינו - והיחיד מקבל תנאי זה [כאן ממשיך הכת"ק על צדו השני של הדף]: בפירוש ומברכו בפני רבים על המצוה וכו'.

② שבו התפלל אבא וכיו"ב.

[בסיום הדף כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א]: סעיף שמוך בסוף חלק ההלכתי. יש להאריך רבות בכהנ"ל בגדרי דגרמי וגרמא בניזקין, אבל אכ"מ וזמנו. והרי אינו נוגע אלא לתוספת [כאן ממשיך הכ"ק על צדו השני של הדף]: כח וחומר יותר בענין ההעקה.

השמטה בע' ג'
ד. עוד ענין בזה: הגירה הלוא העתקות הנ"ל מביאהות למכירת (או סגירת) כו"כ בתי כנסיות - אשר באיסור מכירת בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת ביהכ"נ הנמכרת (משא"כ - בסגירתו). ב) מצד מיעוט בתי כנסיות בכלל הנעשה ע"י המכירה [שלכן אסור למכור ביהכ"נ, גם כשישנו ביהכ"נ אחר, עד שיבנו עכשיו ביהכ"נ תמורתו (מג"א סקנ"ג סקט"ז)]. ג. כי ע"ז לא יהי' להתפללים ביהכ"נ להתפלל בו [שלכן אסור לסתור ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר - גם באופן שאין לחשוש שמא לא יבנוהו - בכדי שיהי' ביהכ"נ להתפלל במשך זמן הבנין, וכטעם השני שבמס' ב"ב ג, ב].
ובנוגע לעניינינו: הנה אף שמצד קדושת ביהכ"נ - עכצ"ל שאפילו בתנאי ארצה"ב מותר למכרו באם התנו כן בשעת בנינו [אע"פ שגם ביהכ"נ של כרכין ש"חמורה קדושתו" (תוספות מגילה כו, א), כשתלו אותו בדעת היחיד, יעשה בו היחיד מה שירצה (או"ח סקנ"ג ס"ז)]: - שהרי מעשה רב בגדולים וטובים שעשו כן בארצה"ב. והאריכו בזה בשו"ת האחרונים ① וגם בנוגע למיעוט בתי כנסיות - הרי ישנה העצה לבנות ביהכ"נ אחר בשכונה החדשה, מ"מ, נשאר עדיין האיסור מצד גדר הג' דלעיל. כי אף שגם בשכונות האלו נשארים הרבה בתי כנסיות גם לאחר ההגירה משם, מ"מ לפעמים רבות (א) הביהכ"נ הנשאר הוא בריחוק מקום מבתי מגוריהם של מתפללים אלו, שביהכ"נ המכור שימש להם מקום תפלה קרוב (וראה מג"א סקנ"ג סק"מ: יכול לומר שאין רצונו לילך למרחוק). (ב) נוסח התפלה שבביהכ"נ הנשאר אינו כנוסח התפלה של כו"כ ביהודי השכונה. ממתפללי ביהכ"נ הסגור המכור וארז"ל אל תשנו כו"י.
ואתו הדבר הוא גם בנוגע למוסדות-חינוך המתמעטים ע"י ההגירה, שזה מכריח כו"כ הורים לשלוח את בניהם ובנותיהם למקומות רחוקים - שזה קשור בהוצאות יתרות ובטרחות שונות (ובשביל שורה זה אפשר שיהיו כאלו שימנעו ה"ו לשלוח את בניהם למוסדות חינוך כשרים), או להנכס במוסדות כאלו שאופן החינוך והרוח שבהם אינה כפי מורשת אבותיהם וכפי נוסחתם המקובלת והמורגלת. וחלק מהם אינו עומד בנסיון הטרחה וכו'. וק"ל.

כא וחומר יום דעין היצטרף.
ביתו ואברט דען ודיון ע' האלה וכו'.

הגהות על שיחת אחש"פ, ה'תשכ"ט

- הגהה שני' -

[בדף קטן המצורף להשיחה (והערות מהר"י פיקרסקי כדלקמן) כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בעפרון: מהיר]

בס"ד, קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט.

- העתקה מאידית -

. . בזמן האחרון נתפשטה בין אחינו בני' שי', כמו "מגיפה" ר"ל, תופעת ההגירה משכונות יהודיות. וכתוצאה מזה - מכירת בתים בשכונות אלו לאינם-יהודים. ויתרה מזה - גם בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו'; מערערים או מחריבים כליל עי"ז פרנסתם של כו"כ מבני' וכו'.

ואף שתיקון הדבר הי' צריך באמת להיעשות ע"י עסקנים ציבוריים וע"י רבנים מורי הוראה - ואי"ז מעניני להורות פסקי דינים בדברים כאלו - אולם, היות שנתפשטו שמועות שונות ומשונות שעתה גם דעתו כאילו מסכמת ח"ו לעובדות הנ"ל, לכן אף שאין דרכי להכחיש את כל השמועות שאין להן יסוד כו', כי אין לדבר סוף, אבל מכיון שענין הנידון נוגע הוא לרבבות מישראל, מוכרחני להביע את דעתי בזה גלוי' וברורה ובהעיר ג"כ, עכ"פ בקצת מקומות, להלכות הפסוקות בשו"ע בנידון זה, ומן הקל אל החמור:

א. בשו"ע חו"מ הלכות מצרנות (סקע"ה ס"מ. לומקורו בגמרא ב"ק קיד, א): "המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל בכל".¹

1 העירני חכם א' אשר ג'טבור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרם היזק לחבירו", ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתיליד לשכיננו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"ש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פרנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פרנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא].

ואף שבשו"ע שם סעיף מא [סתם כדעת הרא"ש]: "במה דברים אמורים כשיכול למכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן העכו"ם, אבל אינו חייב למכרה לישראל בפחות" - הרי (א) כתב הסמ"ע שם (וכ"ה בנתיבות שם), שזהו דוקא כשהעכו"ם נותן דמים השווים, אבל כשהעכו"ם נותן הרבה יותר משויו, מחוייב למכור לישראל בשויו (והיינו גם כשהעכו"ם מעלה בדמים שלא כדי להשחית נחלתו). (ב) במחבר שם: "ואי חזינן שהעכו"ם מכין לקנות במיצר ישראל

בס"ד, קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט.
- העתקה מאידית -
.. בזמן האחרון נתפשטה בין אחינו בני', כמו "מגיפה" ר"ל, תופעת ההגירה משכונות יהודיות. וכתוצאה מזה - מכירת בתים בשכונות אלו לאינם-יהודים. ויתרה מזה - גם בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו'; מערערים או מחריבים כליל עי"ז פרנסתם של כו"כ מבני' וכו'.

ואף שתיקון הדבר הי' צריך באמת להיעשות ע"י עסקנים ציבוריים וע"י רבני' מורי הוראה - ואי"ז מעניני להורות פסקי דינים בדברים כאלו - אולם, היות שנתפשטו שמועות שונות ומשונות שגם דעתו כאילו מסכמת ח"ו לעובדות הנ"ל, לכן אף שאין דרכי להכחיש את כל השמועות שאין להן יסוד כו', כי אין לדבר סוף, אבל מכיון שענין הנידון נוגע הוא לרבבות מישראל, מוכרחני להביע את דעתי בזה גלוי' וברורה ובהעיר ג"כ, עכ"פ בקצת מקומות, להלכות הפסוקות בשו"ע בנידון זה, ומן הקל אל החמור:

א. בשו"ע חו"מ הלכות מצרנות (סקע"ה ס"מ. לומקורו בגמרא ב"ק קיד, א): "המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל בכל".¹

1 העירני חכם א' אשר ג'טבור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרם היזק לחבירו", ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתיליד לשכיננו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"ש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פרנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פרנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא].

ואף שבשו"ע שם סעיף מא [סתם כדעת הרא"ש]: "במה דברים אמורים כשיכול למכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן העכו"ם, אבל אינו חייב למכרה לישראל בפחות" - הרי (א) כתב הסמ"ע שם (וכ"ה בנתיבות שם), שזהו דוקא כשהעכו"ם נותן דמים השווים, אבל כשהעכו"ם נותן הרבה יותר משויו, מחוייב למכור לישראל בשויו (והיינו גם כשהעכו"ם מעלה בדמים שלא כדי להשחית נחלתו). (ב) במחבר שם: "ואי חזינן שהעכו"ם מכין לקנות במיצר ישראל

- ב -

כדי להשחית נחלתו [כגון שיש להכותי לקנות בשכונות הכותיים וכוון לקנות שם] הכל לפי ראות הדיין".

ומפירש בערוך השלחן שם (סעיף מה): "אין מניחים לו לעשות כן".² **2 דראה תשובת העיריני חכם א' מתשובת** בעל הנטע שעשועים (המועתקת ב"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה דנה התשובה) היתה לגרש בעלי השטיבל'ך כו'. עיי"ש. **דראה** ושם בתשובה מבעל "כסף הקדשים", איך שהרבה נתחבט להתיר מכירת בית לנכרי, אפילו באופן שלא הי' נמצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא התיר אלא רק משום שלא הי' שם לישראל שום דראא דהזיקא ע"י מכירה זו).

ב. והנה כל חלוקי דינים הנ"ל הם בנוגע לעכו"ם סתם, שהאיסור למכור לו הוא רק מטעם שיש לחשוש לטענת שכנו הישראלי "ארבעית לי אריא אמצראי" (ב"ק שם). אבל כשהלוקח הוא מזיק בודאי, הרי אז גם בלוקח ישראל אמרו (ב"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו): "לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן כו' ולא לסופר ארמאי", ו"אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, הנה במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק **וודאי** לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדו"ד בא ההיזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירא דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

ואף שלפי שיטת המרדכי (הובא ברמ"א שם רסקנ"ו, ובב"ח שם: שמשמע דהכי ס"ל להרמ"א) האיסור הוא דוקא להשכיר להאומן אבל למכרו שרי - הרי (א) מפורש ברמ"א שם (וכ"ה במרדכי) "ובלבד שלא ימכרו לעכו"ם, דלא ציית דינא". (ב) בנדו"ד אין לחלק בין שכירות למכירה. כי טעמו של המרדכי מה שמתיר במכירה הוא לפי שבמכירה "אין היזקו ברי" (סמ"ע שם), וטעם זה שייך דוקא כשהיזק הוא מצד האומנות של הלוקח, משא"כ בנדו"ד, הרי "היזקו ברי" גם במכירה.

- ב -

כדי להשחית נחלתו [כגון שיש להכותי לקנות בשכונות הכותיים וכוון לקנות בשכונה זו דישראל - סמ"ע שם] הכל לפי ראות הדיין". ומפירש בערוך השלחן שם (סעיף מה): "אין מניחים לו לעשות כן".² **דראה תשובת בעל הנטע** שעשועים (המועתקת ב"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה דנה התשובה) היתה לגרש בעלי השטיבל'ך כו'. עיי"ש. **דראה** ושם בתשובה מבעל "כסף הקדשים" אפילו באופן שלא הי' נמצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא התיר אלא רק משום שלא הי' שם לישראל שום דראא דהזיקא ע"י מכירה זו).

ב. והנה כל חלוקי דינים הנ"ל הם בנוגע לעכו"ם סתם, שהאיסור למכור לו הוא רק מטעם שיש לחשוש לטענת שכנו הישראלי "ארבעית לי אריא אמצראי" (ב"ק שם). אבל כשהלוקח הוא מזיק בודאי, הרי אז גם בלוקח ישראל אמרו (ב"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו): "לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן כו' ולא לסופר ארמאי", ו"אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, הנה במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק **וודאי** לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדו"ד בא ההיזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירא דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

ואף שלפי שיטת המרדכי (הובא ברמ"א שם רסקנ"ו, ובב"ח שם: שמשמע דהכי ס"ל להרמ"א) האיסור הוא דוקא להשכיר להאומן אבל למכרו שרי - הרי (א) מפורש ברמ"א שם (וכ"ה במרדכי) "ובלבד שלא ימכרו לעכו"ם, דלא ציית דינא". (ב) בנדו"ד אין לחלק בין שכירות למכירה. כי טעמו של המרדכי מה שמתיר במכירה הוא לפי שבמכירה "אין היזקו ברי" (סמ"ע שם), וטעם זה שייך דוקא כשהיזק הוא מצד האומנות של הלוקח, משא"כ בנדו"ד, הרי "היזקו ברי" גם במכירה.

והנה גם לפי מ"ש הב"ח שם שטעמו של המרדכי הוא "דבמכירה דיוצא מרשותו לגמרי אין ההיזק ממנו" (הנה לבד זאת מה שבפשוטות נותנת הסברא, שהאיסור הוא גם ביוצא מרשותו, שהרי אמרו (ב"ב כ, ב. חו"מ רסקנ"ה) לא יעמיד אדם תנור כו' - אף שבשעה שאש התנור מזיקה אין היא ברשותו, נוסף לזה, הרי גם לפי שיטת הב"ח)

היינו דוקא כשההיזק בא לאחרי שיצא מרשותו, משא"כ בנדו"ד, הרי ההיזק בא בשעת המכירה עצמה - וגם לפני המכירה, כי התפשטות השמועה עצמה, שהנכרי עומד לקנות הבית, פועלת כבר הוזלה במחיר הבתים שבשכונה, וגם מביאה לידי בהלה ופחדים וכו'.³

ויש להאריך רבות בכהנ"ל בגדרי דגרמי וגרמא בניזקין, אבל אכ"מ זמננו. והרי אינו נוגע אלא לתוספת כח וחומר יותר בענין ההעתקה.

ג. והנה כל הנ"ל הוא גם כשמכירת הבית לעכו"ם גורמת היזק רק לישראל אה"ד. עאכ"כ בנדו"ד שההיזק הוא לכל יהודי השכונה (וגם להיהודים שבשאר שכונות העיר, ועד שזה נוגע גם לבני"ש בשאר המדינות, כדלקמן סעיף ה'). הרי ויתרה מזו מפורש ברמ"א (סקנ"ה סכ"ב. מרדכי קדושין סתקס"א-ב) וז"ל: "דוכוס ממדינה שגזר על היהודים שיעשו עם היהודים הדרים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם, צריכים לקיים דברי הדוכוס ולסלק היזק הרבים וליטע תחת הדוכוס תחילה ולדון אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה". ואעפ"י שיעתיקו שיעתיקים עי"ז ממקום שאין עליהם רשות דוכוס רשע כזה - שמאיים לגרש כל היהודים על לא פשע בידם - עליהם לבוא ובאים לרשותו!

ומזה מובן בנוגע לעניננו, שיש לדון אפילו על אלו היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ע"ד החיוב שיחזרו לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין שום היתר להיהודים הדרים בשכונות אלו לברוח מהן ולגדל עי"ז את ההיזק וכו' וכו'.

והנה גם לפי מ"ש הב"ח שם שטעמו של המרדכי הוא "דבמכירה דיוצא מרשותו לגמרי אין ההיזק ממנו"

(הנה לבד זאת מה שבפשוטות נותנת הסברא, שהאיסור הוא גם ביוצא מרשותו, שהרי אמרו (ב"ב כ, ב. חו"מ רסקנ"ה) לא יעמיד אדם תנור כו' - אף שבשעה שאש התנור מזיקה אין היא ברשותו, נוסף לזה, הרי גם לפי שיטת הב"ח)

היינו דוקא כשההיזק בא לאחרי שיצא מרשותו, משא"כ בנדו"ד, הרי ההיזק בא בשעת המכירה עצמה - וגם לפני המכירה, כי התפשטות השמועה עצמה, שהנכרי עומד לקנות הבית, פועלת כבר הוזלה במחיר הבתים שבשכונה, וגם מביאה לידי בהלה ופחדים וכו'.³

ג. והנה כל הנ"ל הוא גם כשמכירת הבית לעכו"ם גורמת היזק רק לישראל אה"ד. עאכ"כ בנדו"ד שההיזק הוא לכל יהודי השכונה (וגם להיהודים שבשאר שכונות העיר, ועד שזה נוגע גם לבני"ש בשאר המדינות, כדלקמן סעיף ה'). הרי ויתרה מזו מפורש ברמ"א (סקנ"ה סכ"ב. מרדכי קדושין סתקס"א-ב) וז"ל: "דוכוס ממדינה שגזר על היהודים שיעשו עם היהודים הדרים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם, צריכים לקיים דברי הדוכוס ולסלק היזק הרבים

וליטע תחת הדוכוס תחילה ולדון אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה", ואעפ"י שיעתיקו שיעתיקים עי"ז ממקום שאין עליהם רשות דוכוס רשע כזה - שמאיים לגרש כל היהודים עליהם לבוא ובאים לרשותו!

ומזה מובן בנוגע לעניננו, שיש לדון אפילו על היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ע"ד החיוב שיחזרו לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין שום היתר להיהודים הדרים בשכונות אלו לברוח מהן ולהגדיל עי"ז את ההיזק וכו' וכו'.

ויש להאריך רבות בכהנ"ל בגדרי דגרמי וגרמא בניזקין, אבל אכ"מ זמננו. והרי אינו נוגע אלא לתוספת כח וחומר יותר בענין ההעתקה.

ד. עוד ענין בזה: העתקות הנ"ל מביאות למכירת (או סגירת) כו"כ בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת ביהכ"נ (משא"כ - בסגירתו). ב) מצד מיעוט בתי כנסיות בכלל הנעשה ע"י המכירה [שלכן אסור למכור (ולסתור ולסגור) ביהכ"נ, גם כשישנו ביהכ"נ אחר, עד שיבנו עכשיו ביהכ"נ תמורתו (מג"א רסקנ"ב (אבל ראה בני' הלכה שם) וסקנ"ג סקט"ז)]. ג. כי עי"ז לא יהי' להתפללים ביהכ"נ להתפלל בו [שלכן אסור לסתור ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר - גם באופן שאין לחשוש שמא לא יבנוהו - בכדי שיהי' ביהכ"נ להתפלל במשך זמן הבנין, וכטעם השני שבמס' ב"ב ג, ב ובשו"ע שם]. ובנוגע לענינינו: מצד קדושת ביהכ"נ - עכצ"ל שאפילו בתנאי ארצה"ב מותר למכרו באם התנו כן בשעת בנינו [שגם ביהכ"נ של כרכין ש"חמורה קדושתו" (תוספות מגילה כו, א), כשתלו אותו בדעת היחיד, יעשה בו היחיד מה שירצה (או"ח סקנ"ג ס"ז)] - שהרי מעשה רב בגדולים וטובים שעשו כן בארצה"ב. והאריכו בזה בשו"ת האחרונים אף (שפרט - בביהכ"נ שבונה (קונה) יחיד בכרך הנותר מכו"כ אנשים) מעשים בכל יום שחלק מהתורמים מתנה עם היחיד שזהו אך ורק לבדק הבית שבן התפלל אבא וכיו"ב, או לבנינו - והיחיד מקבל תנאי זה בפירוש ומברכו בפני רבים על המצוה וכו' ובכלל - בשו"ע שם שהיחיד צ"ל ב"הסכמת הציבור"; וגם בנוגע למיעוט בתי כנסיות - הרי העצה לבנות ביהכ"נ אחר בשכונה החדשה, מ"מ, נשאר עדיין האיסור מצד גדר הג' דלעיל.

ה. ואותו הדבר הוא גם בנוגע למוסדות=חינוך המתמסטים ע"י ההגירה, שזה מכריח כו"כ הורים לשלוח את בניהם ובנותיהם למקומות רחוקים - וישוה קשור בהוצאות יתרות ובטרחות שונות, וחלק מהם אינו עומד בנסיון הטרחא וכו'. וק"ל.

ז. ואותו הדבר הוא גם בנוגע למוסדות=חינוך המתמסטים ע"י ההגירה, שזה מכריח כו"כ הורים לשלוח את בניהם ובנותיהם למקומות רחוקים - וישוה קשור בהוצאות יתרות ובטרחות שונות, וחלק מהם אינו עומד בנסיון הטרחא וכו'. וק"ל.

ד. עוד ענין בזה: העתקות הנ"ל מביאות למכירת (או סגירת) כו"כ בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת ביהכ"נ (משא"כ - בסגירתו). ב) מצד מיעוט בתי כנסיות בכלל הנעשה ע"י המכירה [שלכן אסור למכור (ולסתור ולסגור) ביהכ"נ, גם כשישנו ביהכ"נ אחר, עד שיבנו עכשיו ביהכ"נ תמורתו (מג"א רסקנ"ב (אבל ראה בני' הלכה שם) וסקנ"ג סקט"ז)]. ג. כי עי"ז לא צמצם להסתפללים ביהכ"נ להתפלל בו [שלכן אסור לסתור ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר - גם באופן שאין לחשוש שמא לא יבנוהו - בכדי שיהי' ביהכ"נ להתפלל במשך זמן הבנין, וכטעם השני שבמס' ב"ב ג, ב ובשו"ע שם]. ובנוגע לענינינו: מצד קדושת ביהכ"נ - עכצ"ל שאפילו בתנאי ארצה"ב מותר למכרו באם התנו כן בשעת בנינו [שגם ביהכ"נ של כרכין ש"חמורה קדושתו" (תוספות מגילה כו, א), כשתלו אותו בדעת היחיד, יעשה בו היחיד מה שירצה (או"ח סקנ"ג ס"ז)] - שהרי מעשה רב בגדולים וטובים שעשו כן בארצה"ב. והאריכו בזה בשו"ת האחרונים - אף (שפרט - בביהכ"נ שבונה (קונה) יחיד בכסף הנותר מכו"כ אנשים) מעשים בכל יום שחלק מהתורמים מתנה עם היחיד שזהו אך ורק לבדק הבית שבן התפלל אבא וכיו"ב, או לבנינו - והיחיד מקבל תנאי זה בפירוש ומברכו בפני רבים על המצוה וכו'; וגם בנוגע למיעוט בתי כנסיות - הרי העצה לבנות ביהכ"נ אחר בשכונה החדשה, מ"מ, נשאר עדיין האיסור מצד גדר הג' דלעיל.

ז. ואותו הדבר הוא גם בנוגע למוסדות=חינוך המתמסטים ע"י ההגירה, שזה מכריח כו"כ הורים לשלוח את בניהם ובנותיהם למקומות רחוקים - וישוה קשור בהוצאות יתרות ובטרחות שונות, וחלק מהם אינו עומד בנסיון הטרחא וכו'. וק"ל.

- ה -

הג נקודה נוספת בזה, מלבד כל ענין ההיזקיות והפחדים והריסת הבתי כנסיות וכו':

עצם העובדא של מכירת והעברת הבתים והשכונות מיד ישראל ליד עכו"ם, המחלישה ר"ל את כחם של ישראל ומוסיפה כח לשונאיהם של ישראל, אשר כוונתם בקניית בתים בשכונות ישראל הוא בכדי לגרש ח"ו את ישראל מנחלתם וכו'. וברור, כי בכל בית ובית שמוכרים להם מחזקים את כחם ומסייעים להם לבצע את מזימתם זו.

ויתירה מזו: העברת שכונה אחת לרשותם, נותנת להם ההזדמנות לבצע את מזימתם ביחס לעוד שכונה ועוד שכונה וכו' - וכמו שראו במנוחש, ושמועה מהנעשה בעיר אחת תיכף מגיעה לשאר עיירות ומעוררת גם שם את שונאיהם של ישראל וכו'. ז.א. אשר שנוסף על ה"הזיקא דרבים" בעיר זו - היא ההיזק הולך ומתפשט עי"ז מעיר לעיר, ר"ל. וג"ז כבר ראו בפועל.

ואם בדוכוס שגזר כו', פסק דין הוא שצריכים לקיים דברי הדוכוס (רק) בכדי לסלק היזק הרבים - אף שאין מוסיפים עי"ז בכחו ותקפו של הדוכוס על היהודים הדרים תחתיו (מכיון שגם בלא"ה יש בכחו לגרשם) - הלא בנדו"ד, שיש בזה משום הוספה בכחם של שונאי ישראל על ישראל, הר ודאי שחובה היא גם על היהודים של שכונות האחרות להשתדל בכל האמצעים בכדי למנוע את תוקפם של שונאי ישראל. ובמכש"כ וק"ו שאסור להעביר נחלת ישראל לשונאי ישראל ולהוסיף בהם תוקף וחוזק.

הג ועוד הלכה בדוגמא להנ"ל אף שאינה דומה ממש:

"נכרים שצרו על עיירות ישראל. ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות, ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשים לבוא, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת" (שו"ע או"ח סשכ"ט. ובשו"ע אדמוה"ז שם ס"ו). ובזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין והורגין, אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממון, מחללין עליהם את השבת, לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול ולבוז יהרגנו, וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש לחוש שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג וה"ז עסק נפשות" (שם ס"ז).

והנה הדיוק החילוק בין עסקי ממון לעסקי נפשות - הוא בנוגע לדיני שבת. אבל

- ה -

נקודה נוספת בזה, מלבד כל ענין ההיזקיות והפחדים והריסת הבתי כנסיות:

עצם העובדא של מכירת והעברת הבתים והשכונות מיד ישראל ליד עכו"ם, ומוסיפה כח לשונאיהם של ישראל (מחלישה את כחם של ישראל), אשר כוונתם בקניית בתים בשכונות ישראל הוא בכדי לגרש ח"ו את ישראל מנחלתם וכו'. וברור, כי בכל בית ובית שמוכרים להם מחזקים את כחם ומסייעים להם לבצע את מזימתם זו.

ויתירה מזו: העברת שכונה אחת לרשותם, נותנת להם ההזדמנות לבצע את מזימתם ביחס לעוד שכונה ועוד שכונה וכו' - וכמו שראו במנוחש, ושמועה מהנעשה בעיר אחת-תיכף מגיעה לשאר עיירות ומעוררת גם שם את שונאיהם של ישראל וכו', שנוסף על ה"הזיקא דרבים" בעיר זו - היא הולך ומתפשט עי"ז מעיר לעיר, ר"ל. וג"ז כבר ראו בפועל.

ואם בדוכוס שגזר כו', פסק דין הוא שצריכים לקיים דברי הדוכוס (רק) בכדי לסלק היזק הרבים - אף שאין מוסיפים עי"ז בכחו ותקפו של הדוכוס על היהודים הדרים תחתיו (מכיון שגם בלא"ה יש בכחו לגרשם) - הלא בנדו"ד, שיש בזה משום הוספה בכחם של שונאי ישראל על ישראל, הרי ודאי שחובה היא גם על היהודים של שכונות האחרות להשתדל בכל האמצעים בכדי למנוע את תוקפם של שונאי ישראל. ובמכש"כ וק"ו שאסור להעביר נחלת ישראל לשונאי ישראל ולהוסיף בהם תוקף וחוזק.

הג ועוד הלכה בדוגמא להנ"ל - אף שאינה דומה ממש:

"נכרים שצרו על עיירות ישראל. ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות, ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשים לבוא, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת" (שו"ע או"ח סשכ"ט. ובשו"ע אדמוה"ז שם ס"ו). ובזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין והורגין, אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממון, מחללין עליהם את השבת, לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול ולבוז יהרגנו, וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש לחוש שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג וה"ז עסק נפשות" (שם ס"ז).

והנה החילוק בין עסקי ממון לעסקי נפשות - הוא בנוגע לדיני שבת. אבל

- 1 -

אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי כו"ג" גם כשבאים רק על עסקי ממון ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל.

ומזה יש ללמוד בנוגע לבעיא הנדונה, שחובה הוא לנקוט בכל האמצעים האפשריים ע"פ החוק כדי למנוע את "הדחי" (ארויסשטופען) של בני" מהשכונות בה ישבו כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממון רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

ובפרט שהגירה זו מביאה בעקבותי' גם פוחזים ואנשי בליעל השוללים ממונם של ישראל, ולפעמים גם גורמת להסתעפות של עסקי נפשות (וכנודע מכמה מקרים של הריגה ר"ל, עכ"פ - מכות, "קטלי' פלגא") - והרי הדרך למנוע את כל הנ"ל הוא ע"י ביסוסם והרחבתם של ישובי היהודים ומעמדם בשכונותיהם.

ה. מלבד כל הנ"ל, הרי הגירה ~~מבזהלת~~ זו משכונה לשכונה נוגעת למעמדם ומצבם הרוחני של היהודים המהגרים עצמם. ועוד יותר - לבניהם ובנותיהם. כי במשך התיישבותם והאחזם באיזו שכונה, הרי כאו"א ה' מבוסס בסביבה יהודית מסויימת: השתייך לחברה זו או אחרת של ת"ת ברבים, השתתף בשיעור קבוע של תורה - חברה משניות, ש"ס וכדומה, ה' חי ופעיל בביהכ"נ הקבוע שלו. נוסף על היותו חבר במוסד צדקה או חסד. בקיצור: בשכונה שבה הוא גר ימים ושנים היתה לו גם נחלה רוחנית קבועה, שרכשה במשך שנים רבות. וגם בניו הושפעו במדה חשובה ללכת בדרכו הסלולה לו מכבר. אבל, במקום מגורו החדש, **בכו"כ מקרים הלא תוגרע לו ותחסר לו** נחלה קדושה זו, **עכ"פ** עד שישתגל לסביבה החדשה, וחבלי קליטה - דורשים זמן ומרץ ולא תמיד קלים ומצליחים הם.

ה. יש טוענים, ששכונות אלו הם - לדעתם - מקום סכנה, ובכגון דא הרי אין כאן מקום **לכל** להאיסורים האמורים לעיל, **וכו' לפי שפקו"נ דוחה כל התורה כולה**. אבל (א) ברור הוא - שע"י מכירת בית ועוד בית וכו' לעכו"ם מחלישים כח בני" שבשכונה ומגדילים כחם של שונאי כו"ג. **א. שהמוכר חלק לו ביצירת הסכנה**.

* [=סימן שקטע הבאה יהי קטע חדש - הו"ו] כן ברור שבמשך כמה שנים - רוב היהודים שבשכונה לא יוכלו להעתיק מהשכונה - ובפרט "העני היתום והאלמנה אשר בקרבך", ואפשריות של העתקה תיכף-ישנה רק למיעוטא דמיעוטא. הרי יש כאן **ודאי** של הזיקא **דרבים**⁴

- 1 -

אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי כו"ג" גם כשבאים רק על עסקי ממון ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל. ומזה יש ללמוד בנוגע לבעי' הנדונה, שחובה היא לנקוט בכל האמצעים האפשריים עפ"י החוק כדי למנוע את "הדחי" (ארויסשטופען) של בני" מהשכונות בהם ישבו כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממון רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

ובפרט שהגירה זו מביאה בעקבותי' גם פוחזים ואנשי בליעל השוללים ממונם של ישראל, ולפעמים גם גורמת להסתעפות של עסקי נפשות (וכנודע מכמה מקרים של הריגה ר"ל, עכ"פ-מכות, "קטלי' פלגא") - והרי הדרך למנוע את כל הנ"ל הוא ע"י ביסוסם והרחבתם של ישובי היהודים ומעמדם בשכונותיהם.

ה. מלבד כל הנ"ל, הרי הגירה ~~מבזהלת~~ זו משכונה לשכונה נוגעת למעמדם ומצבם הרוחני של היהודים המהגרים עצמם. ועוד יותר - לבניהם ובנותיהם. כי במשך התיישבותם והאחזם באיזו שכונה, הרי כאו"א ה' מבוסס בסביבה יהודית מסויימת: השתייך לחברה זו או אחרת של ת"ת ברבים, השתתף בשיעור קבוע של תורה - חברה משניות, ש"ס וכדומה, ה' חי ופעיל בביהכ"נ הקבוע שלו. נוסף על היותו חבר במוסד צדקה או חסד. בקיצור: בשכונה שבה הוא גר ימים ושנים היתה לו גם נחלה רוחנית קבועה, שרכשה במשך שנים רבות. וגם בניו הושפעו במדה חשובה ללכת בדרכו הסלולה לו מכבר. אבל, במקום מגורו החדש, **בכו"כ מקרים הלא תוגרע לו ותחסר לו** נחלה קדושה זו, **עכ"פ** עד שישתגל לסביבה החדשה, וחבלי קליטה - דורשים זמן ומרץ ולא תמיד קלים ומצליחים הם.

ה. יש טוענים, ששכונות אלו הם - לדעתם - מקום סכנה, ובכגון דא הרי אין כאן מקום **לכל** להאיסורים האמורים לעיל, **וכו' לפי שפקו"נ דוחה כל התורה כולה**. אבל (א) ברור הוא - שע"י מכירת בית ועוד בית וכו' לעכו"ם מחלישים כח בני" שבשכונה ומגדילים כחם של שונאי כו"ג. **א. שהמוכר חלק לו ביצירת הסכנה**.

* [=סימן שקטע הבאה יהי קטע חדש - הו"ו] כן ברור שבמשך כמה שנים - רוב היהודים שבשכונה לא יוכלו להעתיק מהשכונה - ובפרט "העני היתום והאלמנה אשר בקרבך", ואפשריות של העתקה תיכף-ישנה רק למיעוטא דמיעוטא. הרי יש כאן **ודאי** של הזיקא **דרבים**⁴

- ז -

(דאישים רבים ודבתי כנסיות רבים ודבתי מדרשות וכו') - לאידך גיסא כללות זה "ריוח" של המיעוט בספק גדול מוטל הוא, כי

(ב) ע"י עקירת דירתם לשכונה אחרת, הנה גם הם עצמם אינם ניצולים ע"ז מהסכנה הצפוי' - ידועים כמה וכמה מקרים, (נוסף על אלה המקרים שמכמה טעמים משתיקים אותם ואין מדברים עד"ז), אשר אלו שהעתיקו מפני פחד ה"ל משכונתם - בה לא אירע להם למעולם - אף מקרה אחד למוטב - אלא שהפחידו עצמם (וגם אחרים - וכמוזהר ולא ימס לבב אחיו כלבבו) וברחו למקומות אחרים, הנה דוקא במקום מגוריהם החדש באו גוים ושללו את רכושם ר"ל וכו' וכו'.

ולהעיר ממדה טובה שאמרו חז"ל "דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל בו זרעו (בתמי") (ב"ק נ, סע"א), ומכלל טוב והן - אתה שומע כו'. ועפ"י הכלל דאין קטיגור כו' - איך זה אפשר שאך ורק ע"י פעולה המזקת את הרבים - ירויח הפועל ועושה?

(ג) ועיקר בכהנ"ל. ומעשה רב: תעמולה מתאימה שלא לברוח משכונות אלו, יש בכחה לשלול במשך זמן קצר כל אפשריות היזק וכו'. וכמו שראינו במוחש בכמה שכונות, שע"י שעמדו אהב"י שליט"א בכל תוקף מבלי לזוז משכונתם אלא - שהשתדלו אצל שלטונות העיר להעמיד להם שמירה וכדומה, יושבים הם לבטח בשכונתם, ועוד ניתוספו שבהם כו"כ בתי כנסיות וספסלי בבי מדרשא, נוסף על הוספת בנינים של יחידים ושל מוסדות וכו'.

פינו"ד. המורם מכל האמור הוא: (א) העתקות הנ"ל - אין הן שאלת היחיד והפרט, (הריוח - באם ישנו - הוא של היחיד), אבל חשש ההיזק הוא שאלת היזק הרבים והציבור, ולא רק דעיר אחת - כ"א גם דשאר עיירות לשם תגיע השמועה וכו'.

(ב) שאין מקום - נוסף על האיסור שבזה - להגידה אין מקום להגירה משכונות אלו. כ"א אדארה, להתבטס ולהבנות בהן. (ג) ע"י גע"י ההשתדלות בהחזקת והרחבת השכונות, תשרה בהן ברכת ה' יותר מבמקומות אחרים.

וידועה הוראתו למעשה בפועל של כ"ק אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע) וכן של בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי "שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחניכם לעקור משכנכם (בגלל "אשר נגע יד ה' בהם בשרפה אשר שרף כו'"), כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה" (ס' מאה שערים ע"פ יד, ב).

וכן הורה הלכה למעשה כ"ק אדמו"ר הצ"צ "איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם" (ס' מאה שערים ע"פ יח, ב). ומבאר שם כ"ק אדמו"ר הזקן ששמע מפי "קדושי עליון" הטעם מה שאחר שריפה מתעשרים, כי סדרן בשם של המדות הוא - חסד דין רחמים. "ולזאת אחר מדה"ד בשרפה מתעורר מדת הרחמים שהיא גדולה

- ח -

ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריוח מן הקצה אל הקצה".

נדפס בדפוס "הריוח" של המיעוט בספק (דאישים ודבתי כנסיות ודבתי מדרשות וכו') -

גדול מוטל הוא, כי (ב) ע"י עקירת דירתם לשכונה אחרת, הנה לא זו בלבד שהם עצמם אינם ניצולים ע"ז מהסכנה הצפוי'

- ידועים כמה וכמה מקרים (נוסף על אלה המקרים שמכמה טעמים משתיקים אותם ואין מדברים עד"ז), אשר אלו שהעתיקו מפני פחד ה"ל משכונתם - אף מקרה אחד למוטב - אלא שהפחידו עצמם (וגם אחרים - וכמוזהר ולא ימס לבב אחיו כלבבו) וברחו למקומות אחרים, הנה דוקא במקום מגוריהם החדש באו גוים ושללו את רכושם ר"ל וכו' וכו'.

ולהעיר ממדה טובה שאמרו חז"ל "דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל בו זרעו" (בתמי") (ב"ק נ, סע"א), ומכלל טוב והן - אתה שומע כו'. ועפ"י הכלל דאין קטיגור כו' - איך זה אפשר שאך ורק ע"י פעולה המזקת את הרבים - ירויח הפועל ועושה?

(ג) ועיקר בכהנ"ל. ומעשה רב: תעמולה מתאימה שלא לברוח משכונות אלו, יש בכחה לשלול במשך זמן קצר כל אפשריות היזק וכו'. וכמו שראינו במוחש בכמה שכונות, שע"י שעמדו אהב"י שליט"א בכל תוקף מבלי לזוז משכונתם אלא - שהשתדלו אצל שלטונות העיר להעמיד להם שמירה וכדומה, יושבים הם לבטח בשכונתם, ועוד ניתוספו שבהם כו"כ בתי כנסיות וספסלי בבי מדרשא, נוסף על הוספת בנינים של יחידים ושל מוסדות וכו'.

המורם מכל האמור הוא: (א) העתקות הנ"ל - אין הן שאלת היחיד והפרט, (הריוח - באם ישנו - הוא של היחיד), אבל חשש ההיזק הוא שאלת היזק הרבים והציבור, ולא רק דעיר אחת - כ"א גם דשאר עיירות לשם תגיע השמועה וכו'.

(ב) שאין מקום - נוסף על האיסור שבזה - להגידה אין מקום להגירה משכונות אלו. כ"א אדארה, להתבטס ולהבנות בהן. (ג) ע"י גע"י ההשתדלות בהחזקת והרחבת השכונות, תשרה בהן ברכת ה' יותר מבמקומות אחרים.

וידועה הוראתו למעשה בפועל של כ"ק אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע) וכן של בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי "שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחניכם לעקור משכנכם (בגלל "אשר נגע יד ה' בהם בשרפה אשר שרף כו'"), כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה" (ס' מאה שערים ע"פ יד, ב).

וכן הורה הלכה למעשה כ"ק אדמו"ר הצ"צ "איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם" (ס' מאה שערים ע"פ יח, ב). ומבאר שם כ"ק אדמו"ר הזקן ששמע מפי "קדושי עליון" הטעם מה שאחר שריפה מתעשרים, כי סדרן של המדות הוא - חסד דין רחמים. "ולזאת אחר מדה"ד בשרפה מתעורר מדת הרחמים שהיא גדולה

- ח -

ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריוח מן הקצה אל הקצה".

בהחילה ע' ז', העיר הרר"י שי' פיקרסקי:
 הש"ס - למחר"י ענגל - לשבת שם: "ואף דאיירי כאן בנזק הגוף..מ"מ זה ערך
 אחד עם ממון". עיי"ש. ועיי"ש ג"כ ש"דבר זה דממון רבים כנפשות חשוב, יש
 לו מקור בס' החינוך מצוה רל"ו". ולפי"ז יש לדון - אפילו באם ה"הזיקא
 דרביס" (הבאה ע"י ההעתקה) היתה רק בנוגע לממון, ואפילו כשההעתקה היא
 הצלה ודאית של המעתיקים - אם מותר ליחידים להציל עצמם ע"י הגדלת הזיקא
 דרביס. ובפרט שה"הזיקא דרביס" יש בה גם משום עסקי נפשות ר"ל (כנ"ל סעיף
 ז'), והצלה המיעוט שע"ז - מוטל בספק (וראה להלן ~~בפנים~~ ב').

כך העיר הרר"י שי' (בע' ג' סוף סעיף ב'), שאפשר כדאי לציין לשער המשפט
 לשער המשפט סקל"א סק"ד. משפט שלום - מבערזשאן - סקע"ה. ~~אין הספר תח"י~~.

בע' ז' שפנספנצצ - בהציון ל"מאה שערים" - שינה בכי"ק ממספרים
 לאותיות. (והוא: יד. ב. יח. ב.) אם להשאיר הציון ע' כח וע' לו - כי אפשר
 לטעות שהכוונה הוא לעמודים אלו כמו שצויינו במא"ש.

בצירוף להנחה שהכניסו להגהה שני' הכניסו המניחים כמה הערות מהרר"י פיקרסקי על השיחה ומועתק כאן ביחד עם הגהות כ"ק אדמו"ר שליט"א עליהם:

בתחילת ע' ז', העיר הרר"י שי' פיקרסקי:

(4 העירני חכם א' עיי"ן מבר"ן שבת מב, א: "דנוקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן". וב"גליוני הש"ס
 - למחר"י ענגל - לשבת שם: "ואף דאיירי כאן בנזק הגוף..מ"מ זה ערך אחד עם ממון". עיי"ש. ועיי"ש ג"כ
 ש"דבר זה דממון רבים כנפשות חשוב, יש לו מקור בס' החינוך מצוה רל"ו". ולפי"ז יש לדון - אפילו באם
 ה"הזיקא דרביס" (הבאה ע"י ההעתקה) היתה רק בנוגע לממון, ואפילו כשההעתקה היא הצלה ודאית של
 המעתיקים - אם מותר ליחידים להציל עצמם ע"י גדלת הזיקא דרביס. ובפרט שה"הזיקא דרביס" יש בה גם
 משום עסקי נפשות ר"ל (כנ"ל סעיף ז'), והצלת המיעוט שע"ז - מוטל בספק (וראה להלן ~~בפנים~~ ב').

(3 העירני חכם א' מס' פן העיר הרר"י שי' (בע' ג' סוף סעיף ב'), שאפשר כדאי לציין לשער המשפט
 סקל"א סק"דמשפט שלום - מבערזשאן - סקע"ה. **ואין הספר תח"י.**

בע' ז' - בהציון ל"מאה שערים" - שינה בכי"ק ממספרים לאותיות. (והוא: יד. ב. יח. ב.) אם להשאיר הציון ע' כח וע' לו - כי אפשר לטעות שהכוונה הוא לעמודים אלו כמו שצויינו במא"ש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א מתח קו תחת מס' העמודים שבהחצע"ג י"ד, ב. יח, ב" וכתב: **אכ לציין**. א"ח"כ העביר קו על כל הקטע

(*) העיגול סביב "הרר"י שי'" הוא סימן להוציא תיבות אלו (וכרגיל בהגהות כ"ק אדמו"ר שליט"א שאינו מעביר קו על שמות אנשים) - המו"ל.

הגהות על שיחת אחש"פ, ה'תשנ"ט

- הגהה שלישית -

[בפתק קטן המצורף להנחה כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בכת"ק:

מהיר

בס"ד, קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט - העתקה מאידית -

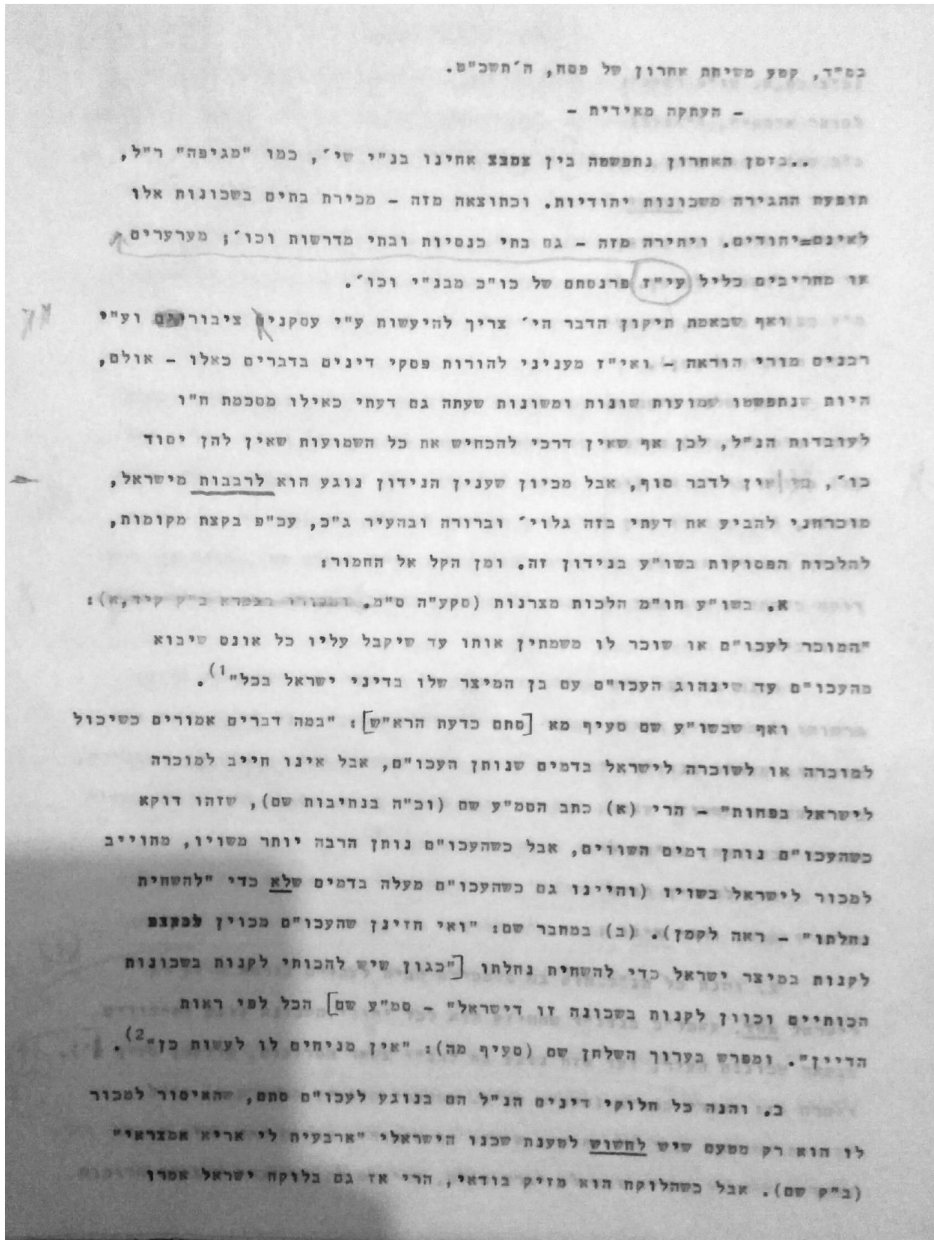
..בזמן האחרון נתפשטה בין אחינו בני' שי', כמו "מגיפה" ר"ל, תופעת ההגירה משכונות יהודיות. וכתוצאה מזה - מכירת בתים בשכונות אלו לאינם-יהודים. ויתירה מזה - גם בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו'; מערעים עי"ז או מחריבים כליל פרנסתם של כו"כ מבני' וכו'.

ואף שבאמת תיקון הדבר הי' צריך להיעשות ע"י עסקנים ציבוריים וע"י רבנים מורי הוראה - ואי"ז מעניני להורות פסקי דינים בדברים כאלו - אולם, היות שנתפשטו שמועות שונות ומשונות שעתה גם דעתי כאילו מסכמת ח"ו לעובדות הנ"ל, לכן אף שאין דרכי להכחיש את כל השמועות שאין להן יסוד כו', כי אין לדבר סוף, אבל מכיון שענין הנידון נוגע הוא לרבבות מישראל, מוכרחני להביע את דעתי בזה גלוי וברורה, עכ"פ בקצת מקומות, להלכות הפסוקות בשו"ע בנידון זה, ומן הקל אל החמור:

א. בשו"ע חו"מ הלכות מצרנות (סקע"ה ס"מ. ומקורו בגמרא ב"ק קיד, א): "המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל בכל".⁽¹⁾

ואף שבשו"ע שם סעיף מא [סתם כדעת הרא"ש]: "במה דברים אמורים כשיכול למוכרה או לשוכרה או לישראל בדמים שנותן העכו"ם, אבל אינו חייב למוכרה לישראל בפחות" - הרי (א) כתב הסמ"ע שם (וכ"ה בנתיבות שם), שזהו דוקא כשהעכו"ם נותן דמים השווים, אבל כשהעכו"ם נותן הרבה יותר משויו, מחוייב למוכר לישראל בשויו (והיינו גם כשהעכו"ם מעלה בדמים שלא כדי להשחית נחלתו" - ראה לקמן). (ב) במחבר שם: "ואי חזינו שהעכו"ם מכוין לקנות בשכונה זו דישראל" - סמ"ע שם [הכל לפי ראות הדיין]. ומפרש בערוך השלחן שם (סעיף מה): "אין מניחים לו לעשות כן".⁽²⁾

ב. והנה כל חלוקי דינים הנ"ל הם בנוגע לעכו"ם סתם, שהאיסור למוכר לו הוא רק מטעם שיש לחשוש לטענת שכנו הישראלי "ארבעית לי אריא אמצראי" (ב"ק שם). אבל כשהלוקח הוא מזיק בודאי, הרי אז גם בלוקח ישראל אמרו

- ב -

(ב"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו): "לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן כו' ולא אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, הנה במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק ונדאי לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדו"ד בא ההיזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירא דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

ואף שלפי שיטת המרדכי (הובא ברמ"א שם רסקנ"ו, ובב"ח שם: שמשמע דהכי ס"ל להרמ"א) האיסור הוא דוקא להשכיר להאומן אבל למכרו שרי - הרי (א) מפורש ברמ"א שם (וכ"ה במרדכי) "ובלבד שלא ימכרנו לעכו"ם, דלא ציית דינא". (ב) בנדו"ד אין לחלק בין שכירות למכירה. כי טעמו של המרדכי מה שמתיר במכירה הוא לפי שבמכירה "אין היזקו ברי" (סמ"ע שם), וטעם זה שייך דוקא כשההיזק הוא מצד האומנות של הלוקח, משא"כ בנדו"ד, הרי "היזקו ברי" גם במכירה.

והנה גם לפי מ"ש ה"ב שם שטעמו של המרדכי הוא "דבמכירה דיוצא מרשותו לגמרי אין ההיזק ממנו" --היינו דוקא כשההיזק בא לאחרי שיצא מרשותו, משא"כ בנדו"ד, הרי ההיזק בא בשעת המכירה עצמה - וגם לפני המכירה, כי התפשטות השמועה עצמה, שהנכרי עומד לקנות הבית, פועלת כבר הוזלה במחיר הבתים שבשכונה, מביאה לידי בהלה ופחדים וכו' (3).

ויש להאריך רבות בכהנ"ל בגדרי דגרמי וגרמא בניזקין, אבל אכ"מ זמננו. והרי אינו נוגע אלא לתוספת כח וחומר יותר בענין ההעקפה. ①

ג. והנה כל הנ"ל הוא גם כשמכירת הבית לעכו"ם גורמת היזק רק לישראל אחד. עאכ"כ בנדו"ד שההיזק הוא לכל יהודי השכונה (וגם להיהודים שבשאר שכונות העיר, ועד שזה נוגע גם לבני"י בשאר המדינות, כדלקמן סעיף הו'), ויתרה מזו מפורש ברמ"א (סקנ"ה סכ"ב. מרדכי קדושין סתקס"א-ב) וז"ל: "דוכוס ממדינה שגזר על יהודים שיעשו עם היהודים הדרים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם, צריכים לקיים דברי הדוכוס

① כן יש להעיר לשלימות הענין אשר המדובר בעירובין (ר"פ הדר ואילך ובשו"ע או"ח שם) ובע"ז (כא, א ועוד ובשו"ע יו"ד שם) - אינו שייך לדין השכונות אגדתן מצד דנדו"ד.

Handwritten note in Hebrew: ① כן יש להעיר לשלימות הענין אשר המדובר בעירובין (ר"פ הדר ואילך ובשו"ע או"ח שם) ובע"ז (כא, א ועוד ובשו"ע יו"ד שם) - אינו שייך לדין השכונות אגדתן מצד דנדו"ד.

[קטע זו כתבו כ"ק אדמו"ר שליט"א על דף אחר המצורף להשיחה - המו"ף]

- ב -

(כ"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו) "לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן כו' ולא לסופר ארמאי", ו"אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו" (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, הנה במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק ונדאי לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדו"ד בא ההיזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירא דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

ואף שלפי שיטת המרדכי (הובא ברמ"א שם רסקנ"ו, ובב"ח שם: שמשמע דהכי ס"ל להרמ"א) האיסור הוא דוקא להשכיר להאומן אבל למכרו שרי - הרי (א) מפורש ברמ"א שם (וכ"ה במרדכי) "ובלבד שלא ימכרנו לעכו"ם, דלא ציית דינא". (ב) בנדו"ד אין לחלק בין שכירות למכירה. כי טעמו של המרדכי מה שמתיר במכירה הוא לפי שבמכירה "אין היזקו ברי" (סמ"ע שם), וטעם זה שייך דוקא כשההיזק הוא מצד האומנות של הלוקח, משא"כ בנדו"ד, הרי "היזקו ברי" גם במכירה. וי"ל להחיל בזה בניזקין, ובענין השכונה כדלמאן (ב) וכו'.

והנה גם לפי מ"ש ה"ב שם שטעמו של המרדכי הוא "דבמכירה דיוצא מרשותו לגמרי אין ההיזק ממנו" - היינו דוקא כשההיזק בא לאחרי שיצא מרשותו, משא"כ בנדו"ד, הרי ההיזק בא בשעת המכירה עצמה - וגם לפני המכירה, כי התפשטות השמועה עצמה, שהנכרי עומד לקנות הבית, פועלת כבר הוזלה במחיר הבתים שבשכונה, מביאה לידי בהלה ופחדים וכו' (3).

ויש להאריך רבות בכהנ"ל בגדרי דגרמא בניזקין, אבל אכ"מ זמננו. והרי אינו נוגע אלא לתוספת כח וחומר יותר בענין ההעקפה.

ג. והנה כל הנ"ל הוא גם כשמכירת הבית לעכו"ם גורמת היזק רק לישראל אחד. עאכ"כ בנדו"ד שההיזק הוא לכל יהודי השכונה (וגם להיהודים שבשאר שכונות העיר, ועד שזה נוגע גם לבני"י בשאר המדינות, כדלקמן סעיף הו'), ויתרה מזו מפורש ברמ"א (סקנ"ה סכ"ב. מרדכי קדושין סתקס"א-ב) וז"ל: "דוכוס ממדינה שגזר על יהודים שיעשו עם היהודים הדרים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם, צריכים לקיים דברי המצדא הדוכוס

- ג -

ולסלק היזק הרבים וליסע תחת הדוכס תחילה ולדון אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה, ואעפ"י שמעתיקים עי"ז ממקום שאין עליהם רשות דוכוס רשע כזה - שמאיים לגרש כל היהודים על לא פשע בידם - ובאים לרשותו!

ומזה מובן בנוגע לענייננו, שיש לדון אפילו על אלו היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ע"ד החיוב שיחזרו לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין שום היתר להיהודים הדרים בשכונות אלו לברוח מהן ולגדל עי"ז את ההיזק וכו' וכו'.

ד. עוד ענין בזה: העתקות הנ"ל מביאות למכירת (או סגירת) כו"כ בתי כנסיות - אשר באיסור מכירת בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת ביהכ"נ הנמכר (משא"כ בסגירתו). ב) מצד מיעוט בתי כנסיות בכלל הנעשה ע"י המכירה [שלכן אסור למכור (ולסתור ולסגור) ביהכ"נ, גם כשישנו ביהכ"נ אחר, עד שיבנו עכשיו ביהכ"נ תמורתו (מג"א רסקנ"ב (אבל ראה בבי' הלכה שם) וסקנ"ג סקט"ז)]. ג. כי עי"ז לא יהי' להתפללים ביהכ"נ להתפלל בו [שלכן אסור לסתור ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר - גם באופן שאין לחשוש שמא לא יבנוהו - בכדי שיהי' ביהכ"נ להתפלל במשך זמן הבנין, וכטעם השני שבמס' ב"ב ג, ב ובשו"ע שם]. ובנוגע לענייננו: מצד קדושת ביהכ"נ - עכ"ל שאפילו בתנאי ארצה"ב מותר למכרו באם התנו כן בשעת בנינו [שגם ביהכ"נ של כרכין ש"חמורה קדושתו" (תוספות מגילה כו, א), כשתלו אותו בדעת היחיד, יעשה בו היחיד מה שירצה (או"ח סקנ"ג ס"ז)] - שהרי מעשה רב בגדולים וטובים שעשו כן בארצה"ב. והאריכו בזה בשו"ת האחרונים. וצ"ע אף שבפרט - בביהכ"נ שבונה (קונה) יחיד בכרך הנתרם מכו"כ אנשים) שמעשים בכל יום שחלק מהתורמים מתנה עם היחיד שזהו אך ורק לבדק הבית שבן התפלל אבא וכיו"ב, או לבנינו - והיחיד מקבל תנאי זה בפירוש ומברכו בפני רבים על המצוה וכו' - ובכלל - כן בכלל - בשו"ע שם שהיחיד צ"ל "כהסכמת הציבור",

גם בנוגע למיעוט בתי כנסיות - הרי העצה לבנות ביהכ"נ אחר בשכונה החדשה, מ"מ.

* [=סימן שקטע הבאה יהי' קטע חדש - המו"ל מ"מ נשאר עדיין האיסור מצד גדר הג' דלעיל, כי אף שגם בשכונות האלו נשארים הרבה בתי כנסיות גם לאחר ההגירה משם, מ"מ לפעמים רבות (א) הביהכ"נ הנשאר הוא בריחוק מקום מבתי מגוריהם של

ולסלק היזק הרבים וליסע תחת הדוכס תחילה ולדון אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה, ואעפ"י שמעתיקים עי"ז ממקום שאין עליהם רשות דוכוס רשע כזה - שמאיים לגרש כל היהודים על לא פשע בידם - ובאים לרשותו! ומזה מובן בנוגע לענייננו, שיש לדון אפילו על אלו היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ע"ד החיוב שיחזרו לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין היתר להיהודים הדרים בשכונות אלו לברוח מהן ולהגדיל עי"ז את ההיזק וכו' וכו'.

ד. עוד ענין בזה: העתקות הנ"ל מביאות למכירה (או סגירת) כו"כ בתי כנסיות - אשר באיסור מכירת בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת ביהכ"נ הנמכר (משא"כ בסגירתו). ב) מצד מיעוט בתי כנסיות בכלל הנעשה ע"י המכירה [שלכן אסור למכור (ולסתור ולסגור) ביהכ"נ, גם כשישנו ביהכ"נ אחר, עד שיבנו עכשיו ביהכ"נ תמורתו (מג"א רסקנ"ב (אבל ראה בבי' הלכה שם) וסקנ"ג סקט"ז)]. ג. כי עי"ז לא יהי' להתפללים ביהכ"נ להתפלל בו [שלכן אסור לסתור ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר - גם באופן שאין לחשוש שמא לא יבנוהו - בכדי שיהי' ביהכ"נ להתפלל במשך זמן הבנין, וכטעם השני שבמס' ב"ב ג, ב ובשו"ע שם]. ובנוגע לענייננו: מצד קדושת ביהכ"נ - עכ"ל שאפילו בתנאי ארצה"ב מותר למכרו באם התנו כן בשעת בנינו [שגם ביהכ"נ של כרכין ש"חמורה קדושתו" (תוספות מגילה כו, א), כשתלו אותו בדעת היחיד, יעשה בו היחיד מה שירצה (או"ח סקנ"ג ס"ז)] - שהרי מעשה רב בגדולים וטובים שעשו כן בארצה"ב. והאריכו בזה בשו"ת האחרונים - אף שבפרט - בביהכ"נ שבונה (קונה) יחיד בכרך הנתרם מכו"כ אנשים) שמעשים בכל יום שחלק מהתורמים מתנה עם היחיד שזהו אך ורק לבדק הבית שבן התפלל אבא וכיו"ב, או לבנינו - והיחיד מקבל תנאי זה בפירוש ומברכו בפני רבים על המצוה וכו' - ובכלל - כן בכלל - בשו"ע שם שהיחיד צ"ל "כהסכמת הציבור",

גם בנוגע למיעוט בתי כנסיות - הרי העצה לבנות ביהכ"נ אחר בשכונה החדשה, מ"מ נשאר עדיין האיסור מצד גדר הג' דלעיל, כי אף שגם בשכונות האלו נשארים הרבה בתי כנסיות גם לאחר ההגירה משם, מ"מ לפעמים רבות (א) הביהכ"נ הנשאר הוא בריחוק מקום מבתי מגוריהם של

Handwritten notes in Hebrew with arrows pointing to specific lines in the printed text. Includes symbols like 'y31', 'e', and 'x'.

- ד -

מתפללים אלו - שביהכ"נ המכור שימש להם מקום תפלה קרוב (ראה מג"א סקנ"ג סק"מ: יכול לומר שאין רצונו לילך למרחוק). (ב) נוסח התפלה שבביהכ"נ הנשאר - אינו כנוסח התפלה של כו"כ ממתפללי ביהכ"נ המכור וארז"ל אל תשנו ממנהג כו' (ראה מג"א ר"ס ס"ח. בשו"ת האחרונים).

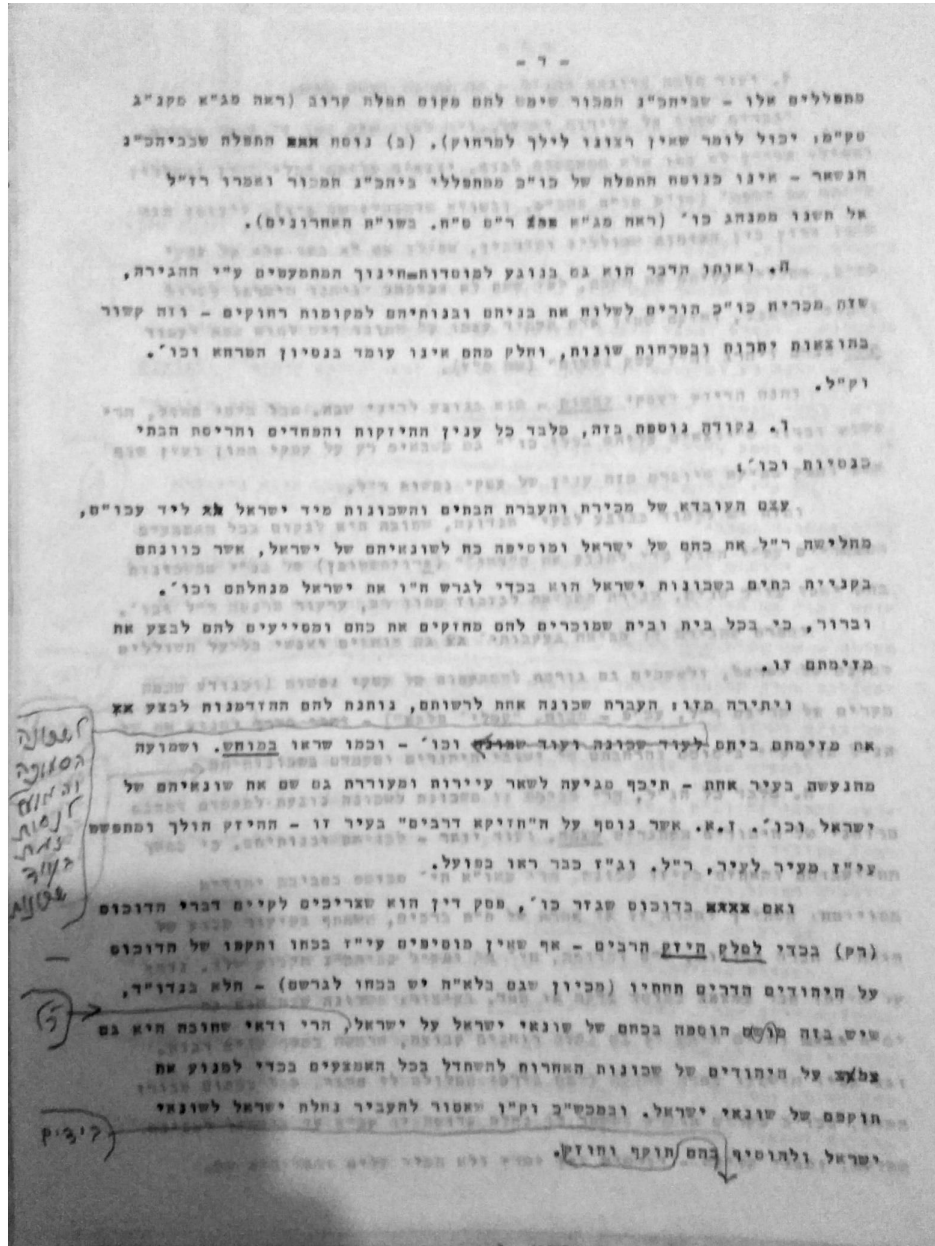
ה. ואותו הדבר הוא גם בנוגע למוסדות-חינוך המתמעטים ע"י ההגירה, שזה מכריח כו"כ הורים לשלוח את בניהם ובנותיהם למקומות רחוקים - וזה קשור בהוצאות יתרות ובטרחות שונות, וחלק מהם אינו עומד בנסיון הטרחה וכו'. וק"ל.

ו. נקודה נוספת בזה, מלבד כל ענין ההיזקות והפחדים והריסת הבתי כנסיות וכו':

עצם העובדא של מכירת והעברת הבתים והשכונות מיד ישראל ליד עכו"ם, מחלישה ר"ל את כחם של ישראל ומוסיפה כח לשונאיהם של ישראל, אשר כוונתם בקניית בתים בשכונות ישראל הוא בכדי לגרש ח"ו את ישראל מנחלתם וכו'. וברור, כי בכל בית ובית שמוכרים להם מחזיקים את כחם ומסייעים להם לבצע את מזימתם זו.

ויתירה מזו: העברת שכונה אחת לרשותם, נותנת להם הזדמנות לבצע את מזימתם ביחס לעוד שכונה ~~עוד שכונה~~ **שכונה הסמוכה והאומץ לנסות זאת בעוד שכונות וכו'** - וכמו שראו במוחש. ושמועה מהנעשה בעיר אחת - תיכף מגיעה לשאר עיירות ומעוררת גם שם את שונאיהם של ישראל וכו'. ז.א. אשר נוסף על ה"הזיקא דרבים" בעיר זו - ההיזק הולך ומתפשט ע"י מעיר לעיר, ר"ל. וג"ז כבר ראו בפועל.

ואם בדוכוס שגזר כו', פסק דין הוא שצריכים לקיים דברי הדוכוס (רק) בכדי לסלק היזק הרבים - אף שאין מוסיפים ע"ז בכחו ותקפו של הדוכוס על היהודים הדריים תחתיו (מכיון שגם בלא"ה יש בכחו לגרשם) - הלא בנדו"ד, שיש בזה משום הוספה בכחם של שונאי ישראל על ישראל ר"ל, הרי ודאי שחובה היא גם על היהודים של שכונות האחרות להשתדל בכל האמצעים בכדי למנוע את תוקפם של שונאי ישראל. ובמכש"כ וק"ו שאסור להעביר נחלת ישראל לשונאי ישראל ולהוסיף בידים בהם תוקף וחוזק.

- ה -

ז. ועוד הלכה בדוגמא להנ"ל אף שאינה דומה ממש:

"נכרים שצרו על עירות ישראל . . ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות, ומשמים לבוא, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת" (שו"ע או"ח סשכ"ט. ובשו"ע אדמוה"ז שם ס"ו). ובזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין והורגין, אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממונ, מחללין עליהם את השבת, לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול ולבזו יהרגנו, וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש לחוש שמא יעמוד אחר נגדם ויהרג וה"ז עסק נפשות" (שם ס"ז).

והנה הדיק דעסקי נפשות הוא בנוגע לדיני שבת. אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי כו"ג גם כשבאים רק על עסקי ממונ ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל.

ומזה יש ללמוד בנוגע לבעיא הנדונה, שחובה הוא לנקוט בכל האמצעים האפשריים ע"פ החוק כדי למנוע את "הדחיי" (ארויסטופען) של בני" מהשכונות בה ישבו כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממונ רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

ובפרט שהגירה זו מביאה בעקבותי' גם פוחזים ואנשי בליעל השוללים ממונם של ישראל, ולפעמים גם גורמת להסתעפות של עסקי נפשות (וכנודע מכמה מקרים של הריגה ר"ל, עכ"פ - מכות, "קטלי פלגא") - **ההרהר והדוך** למנוע את כל הנ"ל הוא ע"י ביסוסם והרחבתם של ישובי היהודים ומעמדם בשכונותיהם: **וכמו שראו בפועל וכדלקמן.**

ח. מלבד כל הנ"ל, הרי הגירה זו משכונה לשכונה נוגעת למעמדם ומצבם הרוחני של היהודים המהגרים עצמם. ועוד יותר - לבניהם ובנותיהם. כי במשך התיישבותם והאחזם באיזו שכונה, הרי כאו"א הי' מבוסס בסביבה יהודית מסוימת: השתייך לחברה זו או אחרת של ת"ת ברבים, השתתף בשיעור קבוע של תורה - חברה משניות, ש"ס וכדומה, הי' חי ופעיל בביהכ"נ הקבוע שלו. נוסף על היותו חבר במוסד צדקה או חסד. בקיצור: בשכונה שבה הוא גר ימים ושנים היתה לו גם נחלה רוחנית קבועה, שרכשה במשך שנים רבות. וגם בניו הושפעו במדה חשובה ללכת בדרכו הסלולה לו מכבר. אבל, במקום מגורו החדש, ככו"כ מקרים תוגרע ותחסר לו נחלה קדושה זו עכ"פ עד שיסתגל לסביבה החדשה, וחבלי קליטה - דורשים זמן ומרץ ולא תמיד קלים ומצליחים הם.

ז. ועוד הלכה בדוגמא להנ"ל - אף שאינה דומה ממש:
"נכרים שצרו על עירות ישראל... ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות, ומשמים לבוא, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת" (שו"ע או"ח סשכ"ט. ובשו"ע אדמוה"ז שם ס"ו). ובזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין והורגין, אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממונ, מחללין עליהם את השבת, לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול ולבזו יהרגנו, וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש לחוש שמא יעמוד אחר נגדם ויהרג וה"ז עסק נפשות" (שם ס"ז).
והנה הדיק דעסקי נפשות - הוא בנוגע לדיני שבת. אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי כו"ג גם כשבאים רק על עסקי ממונ ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל.
ומזה יש ללמוד בנוגע לבעיא הנדונה, שחובה היא לנקוט בכל האמצעים האפשריים ע"פ החוק כדי למנוע את "הדחיי" (ארויסטופען) של בני" מהשכונות בה ישבו כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממונ רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.
ובפרט שהגירה זו מביאה בעקבותי' גם פוחזים ואנשי בליעל השוללים ממונם של ישראל, ולפעמים גם גורמת להסתעפות של עסקי נפשות (וכנודע מכמה מקרים של הריגה ר"ל, עכ"פ - מכות, "קטלי פלגא") - **ההרהר והדוך** למנוע את כל הנ"ל הוא ע"י ביסוסם והרחבתם של ישובי היהודים ומעמדם בשכונותיהם: **וכמו שראו בפועל וכדלקמן.**
ח. מלבד כל הנ"ל, הרי הגירה זו משכונה לשכונה נוגעת למעמדם ומצבם הרוחני של היהודים המהגרים עצמם. ועוד יותר - לבניהם ובנותיהם. כי במשך התיישבותם והאחזם באיזו שכונה, הרי כאו"א הי' מבוסס בסביבה יהודית מסוימת: השתייך לחברה זו או אחרת של ת"ת ברבים, השתתף בשיעור קבוע של תורה - חברה משניות, ש"ס וכדומה, הי' חי ופעיל בביהכ"נ הקבוע שלו. נוסף על היותו חבר במוסד צדקה או חסד. בקיצור: בשכונה שבה הוא גר ימים ושנים היתה לו גם נחלה רוחנית קבועה, שרכשה במשך שנים רבות. וגם בניו הושפעו במדה חשובה ללכת בדרכו הסלולה לו מכבר. אבל במקום מגורו החדש, ככו"כ מקרים תוגרע ותחסר לו נחלה קדושה זו עכ"פ עד שיסתגל לסביבה החדשה, וחבלי קליטה - דורשים זמן ומרץ ולא תמיד קלים ומצליחים הם.

והנה
אשר
לכונן
בבית
הזה

ט. יש טוענים, ששכונות אלו הם - לדעתם - מקום סכנה, ובכגון דא הרי אין כאן מקום להאיסורים האמורים לעיל וכו'. אבל

(א) ברור הוא - שע"י מכירת בית ועוד בית וכו' לעכו"ם מחלישים כח בני" שבשכונה ומגדילים כחם של שונאי כו' ז.א. שהמוכר חלק לו ביצירת הסכנה. **ובפרט אם יש לו השפעה - ופעולתו זו תביא שאחרים ילמדו ממנו.**

(ב) כן ברור שבמשך כמה שנים - רוב היהודים שבשכונה לא יוכלו להעתיק מהשכונה - ובפרט "העני היתום והאלמנה אשר בקרבך", ואפשריות של העתקה תיכף - ישנה רק למיעוטא דמיעוטא. הרי יש כאן ודאי הזיקא דרבים⁽⁴⁾ (דאישים רבים ודבתי כנסיות רבים ודבתי מדרשות וכו') - לאורך גיסא כללות "הריוח" של המיעוט בספק גדול מוטל הוא, כי

(ג) ע"י עקירת דירתם לשכונה אחרת, הנה גם הם עצמם אינם ניצולים ע"ז מהסכנה הצפויה

- ידועים כמה וכמה מקרים, (נוסף על אלה המקרים שמכמה טעמים משתיקים אותם ואין מדברים עד"ז), אשר אלו שהעתיקו משכונתם - בה לא אירע להם מעולם - אף מקרה אחד למוטב - אלא שהפחידו עצמם (וגם אחרים - וכמוזהר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו) וברחו למקומות אחרים, הנה דוקא במקום מגוריהם החדש באו גוים ושללו את רכושם ר"ל וכו' וכו'.

ולהעיר ממדה טובה שאמרו חז"ל "דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל בו זרעו (בתמ"י)" (ב"ק נ, סע"א), ומכלל טוב והן - אתה שומע כו'. ועפ"י הכלל דאין קטיגור כו' - איך זה אפשר שאך ורק ע"י פעולה המזקת את הרבים - ירויח הפועל ועושה?

(ד) ועיקר בכהנ"ל. ומעשה רב:

תעמולה מתאימה שלא לברוח משכונות אלו, יש בכחה לשלול במשך זמן קצר אפשריות היזק וכו'. וכמו שראינו במוחש בכמה שכונות, שע"י שעמדו אחב"י שליט"א בכל תוקף מבלי לזוז משכונתם אלא - השתדלו אצל שלטונות העיר להעמיד להם שמירה וכדומה, יושבים הם לבטח בשכונתם, ועוד ניתוספו שם כו"כ בתי כנסיות וספסלי בבי מדרשא, נוסף על הוספת בנינים של יחידים ושל מוסדות וכו'.

ס. יש טוענים, ששכונות אלו הם - לדעתם - מקום סכנה, ובכגון דא הרי אין כאן מקום להאיסורים האמורים לעיל וכו'. אבל
(א) ברור שבמשך כמה שנים - רוב היהודים שבשכונה לא יוכלו להעתיק מהשכונה - ובפרט "העני היתום והאלמנה אשר בקרבך", ואפשריות של העתקה תיכף - ישנה רק למיעוטא דמיעוטא. הרי יש כאן ודאי הזיקא דרבים⁽⁴⁾ (דאישים רבים ודבתי כנסיות רבים ודבתי מדרשות וכו') - לאורך גיסא כללות "הריוח" של המיעוט בספק גדול מוטל הוא, כי
(ג) ע"י עקירת דירתם לשכונה אחרת, הנה גם הם עצמם אינם ניצולים ע"ז מהסכנה הצפויה
- ידועים כמה וכמה מקרים, (נוסף על אלה המקרים שמכמה טעמים משתיקים אותם ואין מדברים עד"ז), אשר אלו שהעתיקו משכונתם - בה לא אירע להם מעולם - אף מקרה אחד למוטב - אלא שהפחידו עצמם (וגם אחרים - וכמוזהר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו) וברחו למקומות אחרים, הנה דוקא במקום מגוריהם החדש באו גוים ושללו את רכושם ר"ל וכו' וכו'.
ולהעיר ממדה טובה שאמרו חז"ל "דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל בו זרעו (בתמ"י)" (ב"ק נ, סע"א), ומכלל טוב והן - אתה שומע כו'. ועפ"י הכלל דאין קטיגור כו' - איך זה אפשר שאך ורק ע"י פעולה המזקת את הרבים - ירויח הפועל ועושה?
(ד) ועיקר בכהנ"ל. ומעשה רב:
תעמולה מתאימה שלא לברוח משכונות אלו, יש בכחה לשלול במשך זמן קצר אפשריות היזק וכו'. וכמו שראינו במוחש בכמה שכונות, שע"י שעמדו אחב"י שליט"א בכל תוקף מבלי לזוז משכונתם אלא - השתדלו אצל שלטונות העיר להעמיד להם שמירה וכדומה, יושבים הם לבטח בשכונתם, ועוד ניתוספו שם כו"כ בתי כנסיות וספסלי בבי מדרשא, נוסף על הוספת בנינים של יחידים ושל מוסדות וכו'.

י"ד. המורם מכל האמור הוא: א) העתקות הנ"ל - אין הן שאלת היחיד והפרט (רק הריוח - באם ישנו - הוא של היחיד), אבל ~~השש~~ ההיזק הוא שאלת היזק הרבים והציבור, ולא רק דעיר אחת - כ"א גם דשאר עיירות לשם תגיע השמועה וכו'.

ב) נוסף על האיסוב שבזה - אין מקום להגירה משכונות אלו. כ"א אדארה, להתבסס ולהבנות בהן- **וזוהי העצה היעוצה שהועיל שראינו שהועילה בפועל (משא"כ הבריחה).** **ועוד ועיקר הוא לכל ע"פ** * [=סימן שקטע הבאה יהי קטע חדש - המו"ד] **ויש להוסיף עוד וג"ז עיקר - לכל המאמין ב"קדושי עליון"**

ובגדולי ישראל - (והרי כל בני מאמינים בני מאמינים) - אשר * [=סימן שקטע הבאה יהי קטע חדש - המו"ד] **(ג) ההתבססות בשכונות אלו מתן שכר רב בצדה, כי**

ע"י ההשתדלות בהחזקת והרחבת השכונות, תשרה בהן ברכת ה' גדולה ומרובה יותר מבמקומות אחרים.

ידוע וכידוע הוראתו **למעשה בפועל** של כ"ק אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע) וכן של בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי "שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחנכים לעקור משכנם (בגלל "אשר נגע יד ה' בהם בשרפה אשר שרף כו"). כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה" (ס' מאה שערים יד, ב).

וכן הורה הלכה למעשה כ"ק אדמו"ר הצ"צ "איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם" (ס' מאה שערים יח, ב). ומבאר שם בשם כ"ק אדמו"ר הזקן ששמע מפיו "קדושי עליון" הטעם מה שאחר שריפה מתעשרים, כי סדרן של המדות הוא - חסד דין רחמים. "ולזאת אחר מדה"ד בשרפה מתעורר מדת הרחמים. שהיא גדולה ממה החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריה מן הקצה אל הקצה".

Handwritten notes and corrections on a printed document. The text is in Hebrew and includes various annotations, underlines, and a large arrow pointing from the left margin towards the main text. The notes are written in dark ink and include phrases like "י"ד", "המורם מכל האמור הוא", "העתקות הנ"ל", "אין הן שאלת היחיד והפרט", "הריוח - באם ישנו", "הוא של היחיד", "אבל השש ההיזק הוא שאלת היזק הרבים והציבור", "ולא רק דעיר אחת - כ"א גם דשאר עיירות לשם תגיע השמועה וכו'". There are also some smaller notes and corrections in the left margin, including "העצה היעוצה", "המורם", "הריוח", "השש", "ההיזק", "ההיזק הרבים והציבור", "הריוח - באם ישנו", "הוא של היחיד", "אבל השש ההיזק הוא שאלת היזק הרבים והציבור", "ולא רק דעיר אחת - כ"א גם דשאר עיירות לשם תגיע השמועה וכו'".

(1) העירני חכם א', אשר בטור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרם היזק לחבירו". ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתייליד לשכנו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"יש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך ~~פנסתו~~ פנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא.

(2) העירני חכם א' מתשובת בעל הנטע שעשועים (הסועתה כ"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה רנה החשובה) הייתה לגרש בעלי השפיבליך כו'. עיי"ש.

ושם בתשובה מבעל "כסף הקדשים", איך שהרבה נחטבם להחיר מכירת בית לנכרי, אפילו באופן שלא הי' נמצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא התיר אלא רק משום שלא הי' שם דררא דהזיקא ע"י מכירה זו.

(3) העירני חכם א' מט' עפר המשפט סקל"א סק"ד. משפט שלום - מבערזשאן - סקע"ה. ואין הס' תח"י.

(4) העירני חכם א' מר"ן שבת (טב, א.) ו"דנוקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לך". וב"גליוני הש"ס" - למחר"י ענגל - לשבת שם: "ואף דאיירי כאן בנוק הגוף.. מ"מ זה ערך אחד עם ממון", עיי"ש. ועיי"ש ג"כ ש"דבר זה דמיון רכים כנפשות חשוב, יש לו מקור בס' החינוך מצוה רל"ו". ולפי"ז יש לדון - אפילו באם ה"הזיקא דרבים" (הבאה ע"י ההעתקה) הייתה רק בנוגע לממון, ואפילו כשהעתקה היא הצלה ודאית של המעתיקים - אם מותר ליחידים להציל עצמם ע"י הגדלת הזיקא דרבים. ובפרט שה"הזיקא דרבים" יש בה משום עסקי סעיק ז', והצלת המיעוט שעיי"ז - מוטל בספק (וראה בפנים א).)

(1) העירני חכם א', אשר בטור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרם היזק לחבירו". - **כן** ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתייליד לשכנו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"יש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא.

(2) העירני חכם א' מתשובת בעל הנטע שעשועים (המועתקת ב"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה דנה התשובה) הייתה לגרש בעלי השטיבליך כו'. עיי"ש.

ושם בתשובה מבעל "כסף הקדשים", איך שהרבה נתחבט להתיר מכירת בית לנכרי, אפילו באופן שלא הי' מצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא התיר אלא רק משום שלא הי' שם לישראל שום דררא דהזיקא ע"י מכירה זו.

(3) העירני חכם א' מס' שחר המשפט סקל"א סק"ד. משפט שלום - מבערזשאן - סקע"ה. ואין הס' תח"י.

(4) העירני חכם א' מר"ן שבת (מב, א.) ד"נוקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לך". וב"גליוני הש"ס" - למהר"י ענגל - לשבת שם: "ואף דאיירי כאן בנוק הגוף.. מ"מ זה ערך אחד עם ממון", עיי"ש. ועיי"ש ג"כ ש"דבר זה דמיון רבים כנפשות חשוב, יש לו מקור בס' החינוך מצוה רל"ו". ולפי"ז יש לדון - אפילו באם ה"הזיקא דרבים" (הבאה ע"י ההעתקה) הייתה רק בנוגע לממון. ואפילו כשההעתקה היא הצלה ודאית של המעתיקים - אם מותר ליחידים להציל עצמם ע"י הגדלת הזיקא דרבים. ובפרט שה"הזיקא דרבים" יש בה משום עסקי נפשות ר"ל (כנ"ל סעיק ז'), והצלת המיעוט שעיי"ז - מוטל בספק (וראה בפנים א).

יומנים ה'תשכ"א-ה'תשכ"ז

עשרה בטבת תשכ"א:

נכנס עם סידורו וכנראה התחיל עם הציבור (היינו בלא א"א הראשון). בתחלה עמד ופניו לדרום, וכשאמרו הי"ג מדות בפעם הראשונה פנה ופניו כלפי מזרחית דרומית וכה עמד עד פסקא "אבותי כי בטחו" ואז פנה ופניו כלפי מזרח. אחר פסקא זו שוב ועמד ופניו כלפי דרום עד אחרי "שמע קולנו" ופנה שוב למזרח ואמר תחנון (והמנין לא אמר) ועמד כה עד סיום הסליחות, ופנה אל הארון קודש. וכמדומה לי שקודם שפתחו את הארון קודש אמר א"מ חטאנו לפניך והכה על החזה, ולאחר שפתחו את הארון קודש לא הכה אף פעם.

אחרי הי"ג מדות - בכל פעם הכה על החזה ד' פעמים: ב' פעמים הראשונים רצופים, הפסק, ואח"כ עוד ב' פעמים לא כ"כ רצופים. (כנראה הכה על החזה באמירת וסלחת לעוונינו ולחטאתנו רצופים ואח"כ באמירת סלח כו' חטאנו מחל כו' פשענו, ומשו"ז לא כ"כ רצופים).

תענית אסתר תשכ"א:

נכנס לסליחות וכל הזמן עמד ופניו למזרח, הכה בכל פעם ד' פעמים (פעם הראשונה ה' פעמים ז"פ). בא"א הראשון לא אמר עם המנין אבל אמרו. אחר שמע קולנו אמר אשמנו והמנין לא אמר. סיים הסליחות קדום המנין ואמר תיכף א"א חטאנו לפניך והכה על החזה. אח"כ הביט על הארון קודש עד שפתחוהו, ואח"כ המשיך ולא הכה אף פעם אחר א"מ, אמר ואנחנו לא נדע.

לקריאה: התחיל לומר ה' ה' עם המנין ואמר בנחת ועד ונקה, והבע"ק כבר התחיל ה' ה', וכנראה אמר מה שהבע"ק אמר. לוסלחת התחיל עם המנין ואמר בנחת וסיים אחרי שהתחיל הבע"ק וסלחת. אמר תהילים והמשיך אפי' בצאתו מביהכ"נ. (באמצע זכור הכה ד' פעמים ז"פ).

ביום א' פ' בהו"ב תשכ"א:

לפני הקאנווענשאן של אגודת נשי חב"ד לא יכלו - בלי

ע"ה - להכנס לחדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ופינו את ביהמ"ד וכ"ק אד"ש יצא אליהם. עם התחלת שיחתו הק' הביע את שמחתו ממה שהמקום שנפגשו שם זה

כמה שנים נעשה צד, ותוכן השיחה מענין שבת ושמיטה (כבר נדפסה). לאחר השיחה נגשו כמה מהן בענינים פרטיים.

והנני רושם מה ששמעתי:

אחת בקשה אודות נסיעה לאה"ק, אמר לה כ"ק אדמו"ר שליט"א לאיזה היא צריכה להוציא מעות, באלד קומט משיח וועט מען פארן אומזיסט.

אור ליום ועש"ק פ' שלח תשכ"א:

שבוע זה הלכתי ללוות.

בלילה הראשונה הלך עם רחמ"א חדקוב וההליכה היתה כרגיל היינו שבקארנער יוניאן וברוקלין עבר את הרחוב, והאנוועלאפ תלוי' מידו הימנית (מוליך ומביא).

לילה שני' הלך בעצמו במהירות גדולה, האנוועלאפ תחת שמאלו ויד ימין מוליך ומביא, וכשבא לביתו לקח משך זמן רב.

לילה שלישית הלך עם הנ"ל, והאנוועלאפ תחת שמאלו.

לילה רביעית הלך בעצמו לא במהירות, האנוועלאפ תחת שמאלו, אבל הכניסה היתה מהירה ביותר.

לילה חמישית הלך עם הנ"ל, האנוועלאפ תחת שמאלו, ימינו מוליך ומביא. וכשבא לקארנער פרעזידענט וברוקלין ונפרד מחדקוב נטל את האנוועלאפ בימינו ומוליך ומביא. הכניסה היתה במהירות, אבל אחר הכניסה להקארידאר לקח משך זמן רב עד שסגר את ה"עלעקטריק".

בלילה השלישי והחמישי הלכו על צד השמאל של יוניאן עד פרעזידענט ואח"כ עברו את הרחובות.

ועש"ק שלח: למנחה אמר ובדברי. על ש"ק זה באו ילדים מבאסטאן. אחר מנחה לקח הסידור בימינו [בשמאלו?] ופתח הדלת לצאת, אבל הילדים התחילו לנגן ופרצת ולקח הסידור בימינו, ובשמאלו עשה בידו שינגנו יותר! אצל דלתו שאל הילדים למה אינם, ועשה להם ג"כ בידו.

ש"ק שלח: אחר מעריב התחילו לנגן והפסיקו בשביל הכרזה, ואחר ההכרזה עשה בידו שיתחילו לנגן, וכשבא אצל י. פרידמן עשה לו בידו שינגן. בשחרית נגנו האדרת והאמונה ועשה הרבה בידו, כן ניגנו אחרי מוסף ומנחה. ? ס'. (לא נ"ט).

ב' קרח: לא יצא למנחה.

ג' קרח: למנחה (אחר ה"אהל") לא הגבי' עצמו לברוך, אמר ובדברי.

תמוז תשכ"א

ד' קרח, אדר"ח: לקריאה אחר גדלו יצא מביהכ"נ לתת לעניים. ס. למנחה, באמצע אשרי (של המנין) נק. האריך בשמו"ע, לברוך לא הגבי' עצמו, ובדברי. בחזרת הש"ץ נסמך על שמאלו.

ה' קרח, בדר"ח: לקריאה מיד אחר פתיחת הארון יצא לתת לעניים. ס. (השמטה לה' קרח: בכלל יושב פניו למערב. למעריב בק"ש עשה הנעונעים כסדר הזה: ימין, שמאל, לפניו, לאחוריו, ימין, שמאל, לפניו, לאחוריו, מעלה, מטה (לא ראיתיו כופל זה)).

עש"ק קרח: למנחה אמר ובדברי. אחר קדושה **ישב** והגבי' מעט את הכובע ונסמך בחוזק על ידו, אחרי מודים הגבי את הכובע עוד פעם ונסמך בחוזק יותר על ידו, כשעמד לאיש"ר שם כובעו על ראשו כרגיל.

ש"ק קרח: כל זמן הקריאה כמעט וכן בחזרת הש"ץ מוסף נסמך על ידו, היד על הטלית כנראה על אזנו. פ', פ"א, נ"ט, ס'. למנחה לקדוש סגר עיניו, אח"כ פתחם, כנראה אמר ובדברי אבל ימלוך אמר מעט (אפשר שהתחיל ימלוך ולא אמר ובדברי). למוסף ומנחה מיד אחרי עושה שלום הפריד רגליו זו מזו (בכלל אינו מפרידם ורק לפעמים מפרידם, והיינו ע"י שהולך ממקום עמדו להביט על מודעה שעל הכותל).

א' חוקת: לא יצא למנחה.

אייר תשכ"א

ב' ה' בהו"ב: (פ'?) ס', נ"ט.

יג אייר: ע'–ע"א (חלק מהשיעור) פ', פ"א, נ"ט, ס'.

ש"פ בהו"ב: נ"ט, ס', פ', פ"א (או היפך הסדר).

סיון תשכ"א

ב' פ' במדבר: נ"ט, ס', פ"א.

ש"פ במדבר: פ"א, פ', נ"ט, ס'. למנחה אמר ימלוך [קדוש?] בעיניים פתוחות, לא אמר לעומתם אבל אמר ובדברי.

א' דחה"ש: פ', פ"א, ס', נ"ט.

ב' דחה"ש: פ', פ"א, נ"ט, ס'.

ה' נשא: (פ"א?) נ"ט, ס'. למעריב נכנס והסידור נשמט מידו הגביהו והניחו. לק"ש הסיר ידו מעל עיניו ואח"כ עשה הנעונעים בראשו.

ועש"ק נשא: למנחה חזרת הש"ץ הביט בכתב (שאלות בהמאמר), אח"כ קרא לחמ"א ח' ונתנו לו ואמר ליתנו לר"י כהן שאפשר שנוגע לחזרה.

ש"ק פ' נשא: בכתר הגבי' עצמו לימלוך. פ', פ"א, ס', נ"ט. למנחה אמר קדוש בעינים לא סגורות, ואמר ובדברי.

ב' בהעלתך: פ"א, ס', נ"ט. למנחה אמר לעמתם, ובדברי. לקידוש לבנה התחיל הללוי' ברוך, לברוך עושך דלג ג' דילוגים ואח"כ התחיל ברוך כו', ובפעם הג' ד' דילוגים, בכל פעם באמצע ברוך כו' שם ידו אצל פיו.

ג' בהעלתך: למנחה כל זמן חזרת הש"ץ אמר משהו בסידור בתחלתו עד שמע קולנו.

ה' בהעלתך: פ"א, ס', נ"ט, וקודם לזה הביט על (נ"ד?).

עש"ק פ' בהעלתך: למנחה בקדושה עיניו פתוחות, אמר ובדברי.

ש"ק פ' בהעלתך: (פ"א?) פ', נ"ט, ס'. למנחה כמו עש"ק. מפתחת הארון עד שקראו לכהן הביט בספר ולא הביט על הס"ת (כלל?).

ד' שלח: לא יצא למנחה.

ה' שלח: פ"א, ס'. לא יצא למנחה.

שמעו וחדר ושמעו. במקום ומה ענה אתו - ומה ענה אתו. ברבבות נחלי - ברבבות נחלי. והצנע לכת - והצנע לכת (כרגיל). פתח התהילים והביט על עמוד פ"ב, פ"ג, פ"א, פ"ב, פ"ו, הביט על פ"ד, ס' ואח"כ הביט זמן מה על פ"ב.

מנחם אב תשכ"א

ו' עש"ק פ' זברים: למנחה אמר ובדברי. לקבלת שבת בואי בשלום כנ"ל אבל לא במהירות, והרבה זמן הביט ברשימות על איכה וכן בכל התפלות עד מנחה ביום א' ולא עד בכלל.

ש"ק פ' זברים: לא בא לביהמדר"ר עם התניא שלו. מפטיר אמר בקול בכי וכן הברכות. אמר בכמה שינויים אבל אינני זוכר. פ"א, פ"ב, נ"ט, ס'. למנחה - ובדברי, ישב לחזרת הש"ץ. למעריב יצא לביהמדר"ר (החדש) 9:20 עם מנעלי ט' מנ"א וקינות, נוסף על סידורו. לא ישב על כסאו כ"א על באקס (למע' מג' טפחים) וכן עד מנחה.

אחרי קדיש תתקבל הסירו הפרוכת והסיר כ"ק אדמו"ר שליט"א גם הוא שתי המפות מעל העמוד שלו (היינו שהכפילים לשנים) ואח"כ הביט באופן שהבינו שצריך לסגור העלעקטרי, וכשסגרו הרבה הראה בידו שזה לא נכון. אח"כ (כנראה אמר כן לרחמ"א חדקוב) והביאו נר הבדלה ובירך עליו וכן עשינו כולנו.

לאיכה ישב ונשען על ידו השמאלית עד התחלת הקינות שאז הסירה וגם התחיל לומר במהירות יותר. אחר קינות כשעזב כ"ק אדמו"ר שליט"א את הביהמדר"ר לקח תחלה סידורו ואחזו בשמאלו כדרכו, אח"כ נטל הקינות ונתנו בידו השמאלית לפני הסידור (היינו כלפינו).

ט' במנ"א: נכנס 10:05, כל זמן התפלה עמד ופניו כלפי מזרחית דרומית ונשען על ידו השמאלית. כשהתחיל המנין תפלה בלחש יישר רגליו ועמד כך אבל כנ"ל, וכאשר קצת גמרו כבר שמו"ע הפרידום, לקדושה עמד כנ"ל. כל זמן התפלה הביט ברשימות כנ"ל.

מפטיר כמו שבת, והגם שיש הברכות בהקינות, מ"מ אמרם מסידורו. אח"כ קינות אמר במהירות וסיים עד אלי ציון, ועמד לע' שעה 12, ובאשר המנין לא סיים עדיין אמר איכה. סיימו הכל לע' 12:30. בסוף קדיש עלינו סגר סידורו, אח"כ אמרו משניות (מו"ק) וקדיש.

למנחה יצא לע' 3:20 עם טלית ותפילין לבוש. אמר (וכן המנין) ה"יום", אין כאלקינו, אח"כ תהילים פ"א, פ"ב, נ"ט, נ"ה (מהיום) אז סיים המנין תהילים וסגר כ"ק

ב' חוקת: פ"א, ס'. למנחה לבש החגורה (מד"ר?), לא הגבי עצמו לברוך, אבל נענע עצמו בקל לברוך וימלוך. ובדברי.

א' חוקת: למנחה כמדומה לאחר עושה שלום כשהלך חזרה למקומו התחיל בשמאלו, לקדוש היו עיניו סגורות, חלק מזמן חזרת הש"ץ אמר בסידורו על עמוד קודם שמו"ע.

ב' חוקת: פ"א-ס'.

ה' חוקת: מסר שלא יחכו עליו לקריה"ת. 10:30 נכנס לקריאה. למנחה אחר עושה שלום הלך ממקומו בסמיכות יותר להכותל והביט קודם על מודעה (אודות בחינות) ואח"כ על מכתבו כללי לחה"פ, והלך משם תיכף למקום תפילתו לקדושה והתחיל בשמאלו. לא הגבי עצמו לברוך. ובדברי. אחרי שמו"ע חכה שיאמרו קדיש, וכשלא אמרו הגבי ראשו לראות למה: הביט על י' פרידמן (הי' לבוש קאפאטע) ואח"כ התחיל לאמר תחנון. אחר התפלה דיבר עם מר. העריס.

עש"ק חוקת: למנחה בחזרת הש"ץ הביט בסידורו בהל' ב' הנהנין בסופו.

ש"ק חוקת: במפטיר אמר במקום: ויגשו - ויגשו. הלא - הלא. ולא שמע מלך בני עמון - ולא שמע מלך בני עמון. אשר שלח אליו - אשר שלח אליו. בחזרת הש"ץ-מוסף הביט בחומש (ת"ת) פ', פ"א, ס', נ"ט. למנחה - ובדברי.

א' בלק י"א תמוז: למנחה - ובדברי, הכה בסלח לנו (ז"פ) (לבישת חגורה מד"ר?) וחכה אחר חזרת הש"ץ עד שאמר קדיש.

ב' בלק י"ב תמוז: עד שהתחיל ה"שני" הברכה הביט בסוף החומש (במדבר) ואח"כ סמוך להפרשה אבל לא הפרשה, ולבסוף פתחו למקומו. פ"א וגם פ"ב, ס'. לא נסע לה"אהל" והתפלל מנחה כביום רגיל. למעריב אחרי עושה שלום, כשהתחיל לחזור למקומו (בתתקבל) התחיל לאמר דבר מה עד עמדו לערך (וכן הי' במעריב יום א', ד' וה'). בקדיש דרבנן הביט בסידורו במקום הברכות (הנהנין) ואח"כ במקום הל' ב' הנהנין (עיין לעיל עש"ק חוקת) (בההתועדות דיבר בהל' ב' הנהנין במקום זה (ברכת גומל וברכת נס)).

ש"ק בלק: בכלל פונה לימינו (היינו להקהל) ואח"כ השתחו' לימינו, שמאלו וחזרה להעמוד שלו: פנה לימין ומיד בלי עמידה השתחוה לימינו ומיד לשמאלו ובלי הפסק חזר להעמוד שלו. למפטיר אמר: אשר לא

פ"ב, נ"ט, ס'. ולא הביט על העולם עד אמצע קדיש אחרון. סידור-חומש-תניא.

א' י"ז מנ"א: למנחה - ובדברי. באמצע חזרת הש"ץ הבטתי עליו וראיתי לרגע אחז ידו על פיו אח"כ אחז את ה[?] עד על הצדיקים (כנראה אח"כ אמר משהו).

תמוז תשכ"ג

אור ליום ב' לפ' אלה הדברים ר"ח מנחם אב (יהפך בקרוב לששון ולשמחה) תשכ"ג:

. . השבת התחיל התתוועדות 1:35 והסתיים 3:40 בערך. שני שיחות ואח"כ המאמר כדלהלן ואח"כ הנה התחילו כרגיל לתת בקבוקים לכ"ק אדמו"ר שליט"א וביניהם נתן גם (קאזין שלי) אברהמ'ל שי' שמטוב (כמדומני כתבתי לך שנולד לו בן למז"ט).

אז הפסיק לקבל בקבוקים והתחיל לדבר בענין שבשבתות שבין המצרים צ"ל שמחה יתירה משאר שבתות השנה (הגם שענין שהחינו מובא (בהיום יום) בשם כתבי האריז"ל שגם על שבת חל זה) וכמו"כ לענין שמחה שחל בין המצרים (שזה שייך רק במילה שקיבלו ישראל עליהם בשמחה), הנה צ"ל השמחה יתירה על שמחה זאת כשחל באמצע השנה. ע"כ בקיצור. ורק אחרי שיחה זאת נתן לאברהמ'ל שי' לחיים ושיחלק המשקה פה ועל הברית. אח"כ שרו את ההקפות ניגון של הרבי שליט"א (מודפס על התקליט הרביעי שיצא זה עכשיו) וכ"ק אדמו"ר שליט"א עשה הרבה שינגנו.

השיחה שלאחרי זה הי' על אלה הדברים ודיבר שצ"ל תשובה ובשמחה (תשו"ע) וביחד עם זה הנה ועמך כולם צדיקים שזהו האויפטו של משיח דאתא לאתבא צדיקייא בתיובתא, ועכשיו צ"ל ההכנה לזה יאך דא יעדים דא קארטשאמקו, שעד שיבואו להמלון ג"כ צ"ל כך. והתחיל לנגן ניע דזוריצי כלאפצי ועמד ממקומו ורקד זמן מה, ובאמצע הניגון יצא.

אחרי מנחה הראה שינגנו וניגנו הושיעה את עמך ועשה הרבה בידיו. בקיצור הי' באמת יותר שמח מבכל שבתות השנה. אגב: אברהמ'ל שי' נכנס באור ליום ו' לכ"ק אדמו"ר שליט"א ליחידות ונתן לו 1 (דולר) השתתפות בהברית מילה.

שליט"א את התהילים. אחרי קדיש של תהילים החזיר כ"ק אדמו"ר שליט"א את המפות על העמוד שלו.

מפטיר אמר מסידורו כרגיל. כנראה אמר הפסוקים עם הקהל ואח"כ התחיל לאמר הלאה לאט עד שהבעל קורא האט עם אנגעיאגט. כנראה הנה הכרך התחתון על האצבע הי' סמוך לפרק האמצעי והכרך העליון אצל היד וכמעט כולו ניטל מהתחתון.

ב' י"א מנ"א: פ"ב, ס'.

ג' י"ב מנ"א: לא יצא מחדרו למנחה. עזב את 770 אחרי יחידות לע' 3:35.

ד' י"ג מנ"א: בא לע' 11. לא יצא למנחה.

ה' י"ד מנ"א: פ"ב, נ"ט, ס'. למנחה חזר ממקום עמידתו לחזרת הש"ץ למקומו קודם סיום הברכה, ולאחרי סיום הברכה הגבי' עצמו ומיד התחיל נקדישך. ובדברי. בסיום קדיש שאחרי עלינו סגר סידורו.

בלילה נכנס א' ליחידות ואמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א שברוסי' עומדים אפי' עכשיו במס"נ וסיפר לו לדוגמא: (א) אברך א' מרוסי' (כנראה תמים) כתב לו והתלונן לפניו על מח"ז בתפלה. (הנכנס הי' בהתפעלות גדולה ואמר שזהו כמדורגות שבזמן הבעש"ט). (ב) א' כתב לו אודות שידוך עם א' שהוא חושב שהיא הולכת ל"קניא" [=קולנוע] ולא לקחה משום זה. עוד אמר לו מענינא דיומא: לא הי' יו"ט לישראל כיוהכ"פ וט"ו מנ"א משום שבשניהם יש ענינים הפכים - ביוהכ"פ, שמרשע נתהפך לצדיק ע"י תשובה וכן בט"ו מנ"א. (כ"ז שמעתי מא. סערעבראנסקי, והוא הבין מהנכנס שבט"ו מנ"א ההפכיות הוא ע"ד מ"ש בהיום יום (ט"ו מנ"א)).

יום ועש"ק פ' ואתחנן (ט"ו מנ"א): נסע להאהל 10:30 וחזר 6:05 והתפלל מנחה (בבגדי שבת) ואח"כ נסע לביתו. בנסיעתו להאהל ישב אצל הדרייווער, ובנסיעתו הביתה ישב מאחוריו.

ש"ק ט"ז מנ"א: שחרית הביט בסידורו לבסוף חזרת הש"ץ. מפטיר אמר זייער פאמעלאך ומעט בקול בכי. כל-גיא - כל גיא. כי-פי - כי פי. וכשחק מאזנים - וכשחק מאזנים. הנותן - הנותן. למוסף הגבי' עצמו לקדוש רק שני פעמים. הי' אדום יוצא מהרגיל. פ"א,

עכשיו אכתוב מהמאמר והוא מהביכל כתי"ק כ"ק אדמו"ר האמצעי והגהות כ"ק אדמו"ר הצ"צ בכת"ק והמאמר עצמו של כ"ק אדמוה"ז. (את זה אמר בהתחלת המאמר אחרי תיבות הסתלקות שלו).

בס"ד. ש"פ מטות-מסעי, כ"ח תמוז, מבה"ח מנחם-אב ה'תשכ"ג

ויזכר משה אל ראשי המטות גו' איש כי ידר נדר לה' גו'. ומקשה כ"ק אדמוה"ז (שהשנה שנת הק"ן להסתלקות שלו) מהו ההבדל בין שבט למטה, שלכאו' שניהם ענין א' ולמה כאן אומר ראשי המטות דוקא.

ומבאר בזה דההבדל בין שבט למטה הוא דשניהם ענינים שהם ענפי האילן, וההבדל הוא דשבט היינו כשמחובר לאילן ויונק ממנו והשבטים הם רכים וצומחים מתחתית האילן לראשיתו-לראש האילן, משא"כ מטות הם כשהם נכרתים מן האילן ואינם יונקים ממנו והם גסים ונמצאים למטה. ועד"ז הנה האבות הם האילן, דאברהם בחד - אברהם אוהבי, יצחק בגבורה כו'. והשבטים הם שבטי י-ה - ענפי האילן שיונקים מהאילן וצומחים מתחתיתו לראש האילן היינו להאבות. משא"כ אח"כ כשנפרטו הנשמות פרטיות, הנה אינם כ"כ בחיבור ואפי' האהוי"ר שלהם הוא בגסות ונשארים למטה כדוגמת מטות. ומביא מאמר הזהר דבע"ת גבוהים מצדיקים. ומקשה ע"ז דהרי הבע"ת הם דוגמת מטות שהם בגסות ונמצאים למטה, ואיך הם למע' מצדיקים.

ומבאר ממ"ש שם בזהר דמשכין לי' (הבע"ת) בחילא יתיר, דזהו ויצעקו אל ה' בצר להם, דכשצועק מן המיצר "בצר להם" אז משכין לי' יותר מצדיקים. שהרי יש ב' פירושים בענין קדש עצמך במותר לך, ומבאר זה ע"פ פי' הא' דכשאוכל הנה מקדש עצמו, דהנה המאכל הרי מעורב טוב ורע, ומצד הרע - שהרי היא בהגשמה - הרי הוא מגשם את האוכלו, והרי הנשמה מתלבשת בהנפש הבהמית וממילא אינה יכולה לסבול שתגשם וע"כ נעשה אצלה ה"ויצעקו בצר" ועי"ז משכין כו'.

וצ"ל דהרי המאכל הוא רע וא"כ איך יכול להיות שיהי' למעלה מצדיקים. ומבאר דהרי הוא מעורב טוב ורע, ומצד הטוב נעשה אצלו זה. ומבאר זה כי הטוב שבמאכל הוא למע' מהנשמה עצמה (דהרי רוצה לבאר איך הוא למע' מדרגת שבט) לפי שנלקח מבחי' לפני מלך מלך לבני ישראל, היינו למע' מהנשמה.

והנה העבודה צ"ל בבחי' פנים היפך ענין פנו אלי עורף ולא פנים, ומבאר בזה דיש אופן של עורף בעורף והיינו כמו שב' אנשים שעומדים זה אצל זה וזה פניו למזרח וזה פניו למערב שזהו ריחוק גדול (ברוחניות), וצ"ל פנים בפנים. ומבאר שבגשמיות הנה עושה כל דבר ברצון וחשק ומדבר בחשק וחיות גדול ועושה את זה מפנימיות לבו (ומזכיר כאן הג' לבושים דמחשבה דיבור ומעשה), משא"כ בקדושה (ופה ג"כ מזכיר כל הג' לבושים דמחזו"מ) הנה עושה כל דבר רק כמצות אנשים מלומדה ומדבר בלי חשק והוא רק מצד חיצוניות הלב לא מפנימיותו, וזהו פנו אלי עורף שעבודתו הוא רק בבחי' עורף. וצ"ל בבחי' פנים והיינו ע"י שיתבונן שהגשמי מצ"ע מגשם ויש בו הטוב וזה מיצר לו, הנה ע"י ויצעקו גו' בצר להם נעשה אצלו העבודה בבחי' פנים, ועי"ז נמשך מלמע' ג"כ ענין הפנים שלמע' שהו"ע שם הוי'.

ואח"כ מביא הגמרא דאין נודרין אלא בדבר הנידר והלשון קונם עלי כעולה וכקרבן ואישים. ומסביר שפה ידובר בפני' הב' על קדש עצמך, כי לפי' הא' אינו מוכן כ"כ. והפי' הב' הוא בדברים המותרים הוא מקדש עצמו ובלי לאכלו, והיינו לפי שיודע שנמצא במצב כזה שאינו יכול לברר המאכל הגם שיש בו טוב כנ"ל אבל מ"מ לדרגתו הפחותה שרואה בעצמו שלא רק שאינו מבררו אלא אדרבה עוד מגשם אותו, שזהו ויצעקו גו' בצר להם שאינו יכול להעלותו וע"כ אינו אוכלו.

וע"י שמשבח את המאכל בשרשו (היינו שהמאכל הוא גבוה מאד) עי"ז ממשיך בהמאכל את שרשו והאדם רואה עי"ז במאכל את השרש.

ובזה יובן ג"כ איך ע"י הנדר יכול לאסור - היינו שממשיך בו קדושה בדבר של חול ומותר, ולכאוף איך זה. אך הענין, דהנה אוסרו כעולה וכקרבן ואישים בעולה כולה כליל לה', ומקרבן הרי מקריבים האימורים (שזהו כקרבן ואישים). ועד"ז הוא הקונמ[ות] והיינו ע"י שמשבח את המאכל בשרשו כנ"ל, עי"ז ממשיך בו קדושה משרשו ומרגיש את הקדושה. ועי"ז ממשיך את בחי' הוי' כמ"ש וידבר גו' אל ראשי המטות גו' נדר להוי', והיינו שע"י נדרים שזהו מה שפורש מהמאכל - לא העבודה לקדש המאכל כפי' הא' שזהו עבודת שבטים שרואה הטוב שבהמאכל ועי"ז מעלהו - משא"כ פה הוא עבודת מטות - בעלי תשובה, והיינו שאינו יכול לברר הטוב כי הרי מגשם אותו, וזהו ויצעקו בצר להם שמציק לו, זה עי"ז הוא נדר להוי' - בחי' סובב.

ומבאר דבחי' סובב כל עלמין אין בו מעלה ומטה - שהם בהשוואה, וגם כי ע"י שיוצא מהגדרים דמעלה ומטה עי"ז יכול להמשיך סובב, וגם כי מי שנמצא למטה יותר הוא יותר קרוב להעיגול. ובעבודה היינו ע"י שמשפיל עצמו, הנה כי רם ה' ואת דכא ושפל רוח, דכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו, היינו שנמשך סוכ"ע, והיינו ע"י עבודה הנ"ל (השני') בבחי' ויצעקו בצר להם שע"י ממשיך סוכ"ע. וזהו דבע"ת - היינו המשפיל עצמו הנ"ל - למע' מצדיקים, דמשכין ליי' בחילא יתיר.

והנה הכח ע"ז הוא ממה כמ"ש וידבר משה אל ראשי המטות, כי משה הוא בחי' הביטול דכח כח-מה, ודוקא הוא נותן הכח להמשיך קדושה גם בראשי המטות. ואומר ג"כ זה הדבר אשר צוה גו' - בחי' זה, שזהו ההפרש בין משה לכל הנביאים, דמשה נתנבא בזה וכל הנביאים בכה. וההפרש הוא ד"כה" הכוונה שהוא כמו דבר אחר, והיינו למשל כשיודעים מדבר מופלא אבל לא יודעים מהו אז אומרים שהוא כמו איזה דבר אחר, ועד"ז הי' נבואת שאר הנביאים שראו בחידות ובמראה - הם עצמם - וכן אמרו ג"כ - שהוא כמו איזה דבר. משא"כ בחי' זה הוא כשרואה הדבר המופלא שאומר ע"ז זה, וזה הי' נבואת משה. וזהו זה הדבר אשר צוה הוי', ואומר הוי' - לא א-ל או אדני-י שהוא ממלא - השם דעשי' - כ"א הוי' - סוכ"ע.

והנה משה הי' ענינו שמה קיבל תורה מסיני היינו קבלת התורה, וא"כ הרי יש בחי' זה גם בתורה, וע"ד שבמשה הי' שכינה מדברת מתוך גרונו של משה. וכן צ"ל בכל א' בחי' כעונה אחרי הקורא, דכל הקורא הקב"ה קורא ושונה כנגדו, וד"ל.

- ע"כ הוא מאמר כ"ק אדמוה"ז ואמר את זה בניגון מאמר, ומכאן התחיל בניגון של סיום המאמר והי'

תוספות שלו (חוץ מאיזה תוספות שלו באמצע המאמר), וכל המאמר ארך כ-25 דקות -

וזהו וידבר משה אל ראשי המטות שהם לא רכים כ"א בגסות כו' ונמצאים למטה דוקא כנ"ל, ודוקא שם ממשיך משה - בחי' סוכ"ע, שזהו ע"י תשובה - בחי' ויצעקו בצר אל ה' בצר להם, ולא כפי' הא' בקדש עצמך, כ"א דוקא פי' הב' שהזו"ע תשובה. וביחד עם זה הנה ועמך כולם צדיקים שזהו הכנה לביאת המשיח, דמשיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא, וכשישראל עושין תשובה נגאלין מיד. והתשובה צ"ל בשמחה כמ"ש הרמב"ם שזהו"ע תשובה עילאה, וזה ג"כ ענין שבת אותיות תשב-תשובה וגם צ"ל שמחה בשבת כמ"ש בספרי וכיום שמחתכם אלו השבתות וכו' (התשובה ובשמחה - בחי' צדיק ותשובה כו') הכנה לביאת המשיח . .

כמו שכתבתי מכבר, הנה גם הפעם אבקשך להראות את השיחות המוסג"פ וכן מה שאשלח בע"ה מכאן ולהבא לידידינו ש. שי' ה. ות"ח ת"ח מראש על מילוי בקשתי זו.

מעניין מאד הוא: הלילה בספירת העומר, הנה בהספירה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א היום ארבעה וארבעים יום שהם **שלשה** (הרבה הנה כדרך ה"אלטע" התחילו אונטערזאגן **ששה**, אבל הוא לא שם לב לזה או שלא שמע והמשיך) שבועות ושני ימים לעומר (ומיד הוסיף) (שהם?) ששה שבועות ושני ימים לעומר, (ופלא!) ..

מנחם אב תשכ"ה

ב"ה אור ליום ה' לפ' דברים, ו' מנחם אב - יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה בקרוב ממש - תשכ"ה:

.. השבת היו מאורעות מאד מעניינים וגם מפתיעים אבל אתחיל מהשבת ואכתוב כסדר.

השבת הי' שיחה על פירש"י הא' דפ' מטות. אח"כ אמר שהגם שפרשיות מטו"מ מחוברים, בכל זאת הם **שתי** פרשיות שמכוונים לג"ן סדרים כל' הזהר גם בשנה כזו, ובפרט שיש שנים שהם נפרדים בפועל, ע"כ הנה גם במנהג זה - ביאורים על פירש"י - יהי' לחוד על מטות ועל מסעי, והתחיל לבאר פירש"י האחרונה דמטות.

אח"כ שיחה על פירש"י הראשונה דמסעי, ובסופו ממש לקח את מטפחתו ושמה על ידו הק', ומיד בסיומו שמה בחזרה. אז חשבנו שזה הי' כבר המאמר גם, ואחדים העמידו בקבוקים אח"ז. אבל אח"ז הוציא עוה"פ המטפחת ושמה על ידו הק'.

מאמר-שיחה בהמשך להשיחה, וגם מיוסד על הלקו"ת. ובסופו דיבר שיש אופן של נסיעה ישירה, ואח"כ נסיעה חזרה - עפ"י ב' הפירושים שמביא רש"י בתחילת פירושו על מסעי - וזהו ג"כ ענין של ירידת הנשמה למטה - נסיעה ישירה - ועלייתה בגמר עבודתה - לג"ע - לשרשה ועוד למע' מדרגתה לפני הירידה. ויש בזה מעלה ביום היא"צ שאז מסתכם כל העליות בבת-אחת, ועד"ז הוא בסיום אמירת קדיש. לבסוף השיחה אמר שכל שסיימו וסיימו הלקו"ת יגידו לחיים וכו'....

אח"כ שיחה על פירש"י האחרונה דש"פ מסעי, אבל אמר שכבר מאוחר אז ידבר רק בקצרה ובנקודות (ובאמת לא הי' מובן כמה דברים אבל מיד ביום א' שלח לנו פתק סיום ותיקון לשיחה זו) .. ההתוועדות הסתיימה 4:30 לע'.

החברה נוסעים בשליחות המל"ח חוץ ממני ואלימלך שי' כמו שכתבתי לך [?] כי עסוקים אנו באינצקלופדי' [על?] דא"ח ([עוזרים?] את ר' יואל שי') .. לאנצקפלדי' .. ולמסור שם והתסעקו עם קצת ילדים .. שהרבי שליט"א רצה שיסעו ..

מה שאתה שואל בנוגע להכולל, הנה אמת הדבר: הכולל [בנוגע להמ"מ על לקו"ת], ור' יואל שי' (בנוגע [לאנצקפלדי'?]) ור' ניסן שי' מאנגל (בנוגע לשו"ע אדמוה"ז [?] מראי מקומות והערות) נכנסו כל מוצש"ק והפסיקו ע"פ פקודה (כי אמר, שמכיון שחשב שהוא יצא מהגבלותיו - שנותן להם להכנס אחת בשבוע, יפעל עליהם כך, אבל לא הועיל, א"כ אין כדאי שייכנסו) בערך מזמן חג השבועות ..

אייר תשכ"ה

יום א' לפ' וידבר במדבר גו' .. כ"ה אייר - זיו - ה'תשכ"ה:

.. השבת היו שתי שיחות (ומוסגרים פה), אח"כ מאמר - שיחה - ביאר התחלת הסדרה (בלקו"ת כמובן) וסיומה וסיום ההוספות, והתחלת **ספר** ויקרא. ניגנו ניגון, ובאמצע האט ער זיך צושמיכלט. וכשגמרו לנגן אמר שהיות שישנם שכבר גמרו הסדרה עם ההוספות וישנם שיגמרו עד הבדלה יאמרו כולם לחיים והי' כמ"ש בההדרן שכשם שסיימו ספר זה כן יתחילו וסיימו ספרים אחרים.

באמצע אמירת לחיים צוה לר"צ שי' שטיינמץ (חותנו של משה שי' לאזאר) להגיד לחיים על כוס גדול. אח"כ אמר (צו אלעמען): שיהי' לא מצד הציווי כ"א כמ"ש בסיום ההוספות (שבספר זה) בנפש חפצה. התחילו לנגן האפ קאזאק שטיל והראה שינגנו חזק און ער האט שטארק געמאכט מיט'ן קאפ און האט מיטגעזונגען קצת (און בכלל איז ער געווען אויפגעלייגט - כה יתן ה' וכה יוסיף על להבא וביתר שמחה וכו').

אח"כ אמר שהיות שהשבת הוא שבת שמברכין מ"ת, אז שינגנו ניגון שבו מוזכר התורה, אין אדיר. אז ניגנו את זה משך זמן ורוב הזמן הוא ג"כ ניגן, וקצת זמן ניגנו גם אחרי סיום הא"ב. באמצע צוה לר"ש שי' העכט משיקאגו (בנו הירשל שי' נמצא עכשיו בישיבה בכפר) שיגיד לחיים על כוס גדול **פעמיים**.

אח"כ הי' שיחה על פירש"י האחרונה של הסדרה והי' במדה קצת המשך להמדובר בהמאמר. (אולי במשך השובע אשלח אם יהי' לי העתק בע"ה). ההתוועדות הסתיימה 4:05 לע'.

שיחה אז כן אעמיד וכן הי'. ענה לי לחיים ולברכה, ואמר: זאלסט אביסל אויסטיילן דא און אביסל איבערשיקן אהין. ומוסג"פ קצת מהמשקה, ותקוותי חזקה שתגיע אליך עוד לפני החתונה בשעטומו"צ.

השבת היו ב' שיחות על פירש"י הראשונה. אח"כ מאמר - שיחה המשך לזה ומיוסד קצת על מאמר הצ"צ מאוה"ת פ' שופטים - שי"ל בקרוב, וכוונתי היתה שתצא עוד בשבוע שעברה, וגם שילמדו את המאמרים שבספריו אלו היוצאים לאור. אח"כ שיחה קצרה המשך לשיחה ששלחתי לך - בנוגע לשנת ה"מאה" ואמר שנזכרו שם והמפייסו - פיוס אותיות יוסף (בע' א'), וכרגיל אין זה מעניין את אף אחד מה השייכות וכו', וביאר זה ע"פ מאמר אדמו"ר הצ"צ שם.

אח"כ שיחה על פירש"י האחרונה, ואכתוב נקודה א' משיחה זו שבנוגע לעבודה, ואקווה שבמשך השבוע אי"ה אשלח לך שאר השיחות של השבת. . . ואתה תבער - פירש"י מגיד (לימוד חדש) שאם נמצא ההורג שצריכים להרגו וזהו הישר בעיני ה'. ובעבודה: שופך דם האדם - דקדושה באדם דקליפה ר"ל, שכשחיות נפש האלקית הנמשכה ע"י עבירות ר"ל בלעו"ז - נה"ב והיצה"ר - מחוייב מיתה, הכוונה תשובה בא' מד' האופנים של חיוב מיתה.

ובזה גופא יש שנודע מי הכהו - יודע הוא מאיזה מדה רעה וענין בא לו העבירה ושפ"ד זה, ולפי זה צריכה להיות התשובה. אבל אם לא נודע מי הכהו אז אינו ידוע איזה פרט לתקן, אז העצה לזה הוא להביא עגלה ערופה - עורפו בקופיץ ממול העורף - היינו לגלות אצלו כח הקב"ע והמס"נ (כמש"נ כי עם קשה עורף - למעליותא), ועי"ז מסיר כל הענינים ואין מזכירים לו דבר וחצי-דבר ביום הדין.

ואם אח"כ נמצא ההורג (כי על ידי עבודתו נהי' יותר איידל ואז יכול למצוא את הסיבה), סד"א שלא יהרג וטוען מה צריך לתקן מדה הפרטית, הרי עומד עכשיו בתנועה דמס"נ וקב"ע וה"ז מספיק. וע"ז אומר רש"י - בדיוק לשונו - מגיד - המשכה חדשה, שאם נמצא ההורג שצריך להרגו - לתקן את הענין הפרטי, דהגם דאין מזכירים לו דבר כו' כנ"ל אבל - וזהו הישר בעיני ה'. ע"כ התוכן דסיום שיחה האחרונה.

מעניין מאד: בסיום הקריאה במנחה דש"ק זה שמשתיים וכל ישראל ישמעו וייראו - הנה הרבי שליט"א האט צוויי מאל אונטערגעזאגט: ולא יזידון עוד - אז אמר הבעל קורא שלא כתוב זה בספר, און ער -

אתמול יום ג' שהוכפל בו כי-טוב, יום הילולא של האריז"ל הי' יום האחרון לאמירת קדיש. היום עבר ללא כל חדשות, ולא נסע לאוהל. למעריב (תמול) יצא רק עם סידורו (בלי המשניות) והי' כרגיל כל הזמן לפני שהתחיל לומר קדיש (ורק שבנתיים יוצא בחגורתו כבר עליו - און אמאל פלעגט ער אנטאן אין זאל ובטח זוכר אתה את זה).

אחרי מעריב נכנס ר"ל שי' גראנער, ויצא מיד ואמר לרחמ"א שיכנס. הלה נכנס ומיד יצא ונודע - לגודל שמחתנו - שבעוד זמן קצר יצא להתוועד (לא אמר בבירור מה שיהי' וגם הנ"ל לא ידע), אבל שלא לפרסם.

בשעה 10: לע' יצא עם סידורו - ובנתיים הוכן ה"מיקרופון" וגם א ווייסן טישטעך אמר שישומו על שלחנו (אבל מזונות ומשקה לא שמו ולא ידעו אם יצטרך) - והתחיל בסיום למשניות (וגם להש"ס). אח"כ צוה לנגן וניגנו ובנתיים הובא משקה ומזונות. אח"כ שיחה - מאמר, תוכן המאמר ד"ה ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה ככו' דשנת תרכ"ח (מאדמו"ר מהר"ש), ואח"כ עשה ברכה על מזונות (ניגנו ואמרו לחיים, ואח"כ) על המשקה ואמר לחיים.

אח"כ עוד כמה שיחות המשך א' - המשך להסיום על מס' נזיר די"ב תמוז וגם המשך לשיחות דש"ק זה. ההתוועדות הסתיימה 11:20 לע'.

אקוה שמחר או מחרתיים בע"ה אשלח לך את הטייפ מהתוועדות זה בדואר-אוויר, ונא ונא לאשר הקבלה - אם לא בעצמך אז לפחות תגיד לש. שי' והוא יכתוב לי ואגב אבקשך גם הפעם נא ונא לקרוא לו לשמוע את הטייפ, ובפרט זה ות"ח ת"ח מראש.

מסתמא יוסג"פ כמה שיחות מהשבת. יצא לאור כאן - היום - אוה"ת על דברים-ואתחנן ובמשך הזמן אי"ה אשלח לך מסתמא. בטח קבלת מכתבי - 23 - בצירוף שיחות הראשונות דש"פ פנחס. . . מוסג"פ כמה מהשיחות ונא להראותם להנ"ל. . .

אלול תשכ"ה

ב"ה יום א' לפ' כי תצא ח' לחדוש הרחמים תשכ"ה:

. . בהמשך למכתבי הקודם - 27 - הנה בלי הבט על שלא קבלתי ממך תשובה אם להעמיד בקבוק, מ"מ העמדתי . . ובאמת בתחלה לא החלטתי מה לעשות והחזקתי הבקבוק אצלי, וכבר אחרי השיחה-מאמר כשכבר כולם נתנו לא נתתי, והחלטתי שבאם תהי' אח"ז רק שיחה אחת כרגיל אז מובן שלא אעמיד אבל אם תהי' עוד

הרבי שליט"א האט זיך זייער שטארק צעשמייכלט. וגם כשיצא אחרי מנחה, הנה שחוק קל הי' על שפתיו הק'.

.. מוסג"פ עוד שתי שיחות ..

תשרי תשכ"ו

אור ליום ה' לפ' וילך תשכ"ו:

.. לתשליך, הנה לא הכל נכנסו לה"פארק" ביחד איתו [כ"ק אדמו"ר שליט"א], כי אם מתי מספר, ומיד סגרו השערים (כולנו הלכנו סביב לה"פארק" ונכנסנו מהצד השני). אז כשנכנס שאל על ר' [מרדכי אהרן] פרידמן שי' (שבא לא כבר מרוסיה), וביקש שאותו גם יניחו להיכנס.

(השמטה: בלילה הא' בסעודה, ביקש מהנ"ל וגם מר' אשר שי' ששונקין, שיספרו איך שהי' אצלם (ברוסיה) בר"ה האחרונה שלהם שם. אז פרידמן סיפר משהו אבל ששונקין התחיל לספר משהו בנוגע להצ"צ, אז אמר הרבי שליט"א שלא זה ברצונו לשמוע. ע"כ השמטה).

להסעודה דלילה זה לא דיבר מאומה והי' יותר ערנסט ואפגעטראגן מהלילה הראשונה (שמעתי זה מאביך שי' שהי' נוכח בהסעודות) ..

ההתוועדות התחילה 6:30 לערך .. מישהו אמר מיד לאח"ז לחיים עבור ה"רוסישע אידן", אז אח"כ צוה לפרידמן הנ"ל וששונקין (וכן לר' מענדל שי' פוטרפס?) שיגידו לחיים.

כשנכנס, הביא אתו הרחמ"א שי' חדקוב שני בקבוקים משקה, אז לקח בקבוק אחד, שפך קצת לכוסו ונתן הבקבוק לר' מענדל הנ"ל לחלק. אח"כ נטל השני ושפך לכוסו, ושפך חלק מהבקבוק לכוס אחר שלו (א גלאז) ונתן הבקבוק לפרידמן לחלק, והגלאז (כוס) לששונקין, ע"מ לחלק ולהחזיר לו הבקבוקים והגלאז.

א"כ התחיל לנגן צמאה לך .. אחרי הניגון דיבר בפ"י הבעש"ט שהלוואי "בקודש חזיתך" כמו שהי' ה"צמאה" וה"כמה" ב"ארץ צי' ועיף". ודיבר בנוגע לאחינו הנתונים בצרה ושב'י, שאצלם בטח ישנה הבקשה וההחלטה, ש(גם כש)יהיו ב"מרחב" - יהי' אצלם ה"צמאה" וה"כמה" כמו עכשיו בהיותם ב"ארץ צי' כו". אז השאר תלוי בהשי"ת, שיוציאם משם ושיעזור להם - שיהי' אצלם ההרגש הזה גם במרחב (בכה בשיחה זו).

אח"כ צוה לר' דובער שי' יוניק שיביא מחדרו עוד שני בקבוקים, ונתנם לג' הנ"ל, היינו א' מלא, ומהשני חילק קצת לא' הבקבוקים הריקים, ואמר להם שילכו לסוף הביהמדר' לחלק לכל אלה שעוד לא קיבלו. ובאמצע זמן זה, שלח את ר' בערל הנ"ל עוה"פ לחדרו, והביא עוד שני בקבוקים, ועשה עוה"פ כנ"ל - היינו א' מלא, והשני חילק לשניים, ונתנום ע"מ לתתם להמחלקים הנ"ל (מכל הבקבוקים שפך קצת לכוסו).

כשגמרו לחלק, והכל גמרו להגיד לחיים, התחיל אבינו מלכנו .. אח"כ צוה לנגן הוא אלקינו, וכשגמרו התחיל מיד את המאמר ד"ה מן המצר קראתי .. אח"כ התחיל לנגן הושיעה ..

בהמשך להנ"ל: בין בהשיחות שלפני ואחרי המאמר ובין בהמאמר עצמו הזכיר הרבה פעמים את החילוק בין תפלת עני לתפילת עשיר, שתפלת עני מתקבלת יותר, וש' הטעמים לזה, כי יש לו טענה - וטענה צודקת (שהקב"ה בעצמו מעיד שטענתו צודקת), שהן אמת שמוכרח להיות עני ועשיר - משפיע ומקבל, אבל למה צריך הוא להיות העני. הן אם הוא עני בגשמיות, וכן עד"ז אם הוא עני ברוחניות (שלא ע"פ בחירתו - ע"ד היהודים ברוסיה שאין ביכולתם ללמוד וכו'). וע"כ תפילתו מתקבלת יותר ..

לאחרי הפסק מעל"ע: היום יום ה' למנחה הי' בעל ברית [ר' לייבל ביסטריצקי] לאחרי הברית כבר, אז בכל אופן הש"ץ התחיל לומר תחנון, אז הרבי שליט"א רמז לו משהו, אז התחיל לומר קדיש. אמר הרבי שליט"א שישנם הרי רבנים, אז יגידו מה לעשות - אם להגיד תחנון, אבינו מלכנו, הם אמרו להבעל ברית שיצא מביהמדר' ויצא. אמר הרבי שליט"א ע"ז: "וואס דארף מען ארויסשיקן א אידן פון בית המדרש?!"

אח"כ התדיינו ביניהם הלאה, ובנתיים לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א שו"ע אדמו"ר הזקן והביט בהדברי נחמ' סימן קל"א. הם החליטו .. לא להגיד תחנון רק אבינו מלכנו. כשאמר רחמ"א שי' חדקוב החלטתם, האט ער געגעבן א מאך מיט די האנט והניח את השו"ע, שם לרגע ידו על מצחו והתחיל לומר תחנון, אז אמרנו כולנו כמובן. לא"מ רמז שינגנו וניגנו פ"א.

אח"כ שלח פתק להבעל ברית, ובין השאר כתב (בנוגע להנ"ל): "ראה שו"ע אדמו"ר הזקן סימן קלא סעיף ו" (ושם מפורש שצריכים להגיד תחנון - המעתיק) ..

לפני השבת ביקשו הארץ-ישראלים מהרבי שליט"א ע"י הרחמ"א שי' חדקוב שרוצים להיכנס לבקשו שיבוא לאה"ק ת"ו, אז אמר להנ"ל שיעיינו בחולין צ"ד, א' וברש"י שם (בגמ' שם: "אל יסרבה אדם לחבירו כו" וברש"י הטעם ע"ז, עיי"ש) והוסיף: "דערויילע וועלן זיי לערנען א שטיקל גמרא..

פעם כשכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א "ת"ח ת"ח" על משהו לר' שניאור זלמן שי' דוכמן, אז שאל אותו בפתק, שלכאו' זה רק ל' הפסוק "תשואות חן", ולכאו' זה לא שייך על הענין ל' זה? אז ענה, שפי' "ת"ח" הוא גם "תודה חמה" (זהו בערך הענין אבל לא הל', כי לא ראייתו) ..

בשבת בראשית היו ב' שיחות על פירש"י הראשון (היות ובשנה שעברה לא היתה שיחה על פירש"י בבראשית, אז הציעו לו שכדי שיהי' ספר שלם - שבדעתו להו"ל במשך הזמן בעז"ה - אולי דיבר בשבת בראשית, והסכים ע"ז). אח"כ מאמר ד"ה בראשית והתחלתו ג"כ בהקושיא של רש"י - מאמר אדמו"ר נ"ע ..

בתוך שיחה האחרונה דיבר בנוגע ללה"ר שנק' לישנא תליתאה דקטיל תלת גם זה שמספרים עליו. והטעם, כי כל זמן שלא מדברים אז זה בהעלם למטה - ויכול להיות באמצע יוהכ"פ ויעשה ע"ז תשובה או כך אין מיטן א מיטוואך, ובפרט שבת, ובפרט ברעוא דרעוין, ובפרט בעת התוועדות - הגם שהוא ישן, הנה זהו רק הגוף ונה"ב ונר"נ שלו אבל הח"י שלו ער ושומעת הכל ויכול להתעורר, ובמילא גם למע' זה בהעלם ואין מענישים אותו. משא"כ כשמדבר עליו, זה מתגלה ובמילא גם מענישים, וע"כ קטיל כו', ואסור זה, ורק כשצריך לתקן אצל ההוא אם רק אפשר וכו' ..

כסלו תשכ"ז

ר"ח כסלו תשכ"ז: ר' שניאור זלמן שי' גורארי הי' בראשית השבוע על יחידות, וכמו בכל פעם גם השנה נתן לו כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק בשביל כל אנ"ש און איינמאל א חלק!!

בין השאר אמר לו שגרשון מענדל באיטלי' טוט און .. טוען גארניט, ואפשר וואלט געווען א סברא לשלוח אלעמען מעבר לים. גם מה שלא עונים כיאות איש"ר וברוך הוא וברוך שמו, ומה שמוצאים שמות וספרים וואלגערען זיך, ורק וואס מ'טוט מיר א טובה שלפני היכנסו למנחה כו' מגביהים ומסדרים אותם .. גם בנוגע

ר"ח מר חשון, תשכ"ו:

. . פתגם כ"ק אדמו"ר שליט"א מאחת מסעודות דחגה"ס בנוגע להמאמר שמח תשמח שנדפס לא כבר, ורש"ג שי' אמר לו שזה קאי עליו (על הרבי שליט"א) שהוא צריך לשמח החסידים. וענה לו, שזה קאי על השי"ת. אז אמר אבל הרי זה צ"ל על ידכם! אז אמר: "אז דער אויבערשטער וועט מיר משמח זיין וועל איך איך משמח זיין". ולפנ"ז בהמשך דיבורים אלו, אמר: "איז איך וועל דרוקן, איך וועל לערנען און איך וועל משמח זיין??!!". ואח"כ, בהמשך להאמור לפנ"ז אמר כנ"ל ..

בערב הושע"ר חילק לעקאח לאלה שלא היו בעיוהכ"פ, זא הי' גם ר' שניאור זלמן שי' גורעוויטש, זה שהביא התפילין של אדמו"ר הזקן מרוסיא. וביקש הנ"ל עוה"פ בנוגע לתפילין שרוצים לראות אותם, אז אמר לו שאחרי לעקאח יכנס אליו ויתן לו ע"מ להראות.

אז כשנכנס אח"כ נתן לו ואמר שאלה שהיו במקוה מעגן זיך צורירן, ואלו שלא היו במקוה זאלן קוקן פון דערווייטענס. ונשאר אצלו לכמה שעות, ולפני מנחה החזיר לו התפילין. אח"כ באסרו חג נתן לו עוה"פ בשביל אלה שלא היו בהושע"ר ג"כ על כמה שעות ..

בהקפות דליל שמח"ת .. [כ"ק אדמו"ר שליט"א קנה כמה פסוקים, וביניהם] קנה א' הפסוקים וכיבד את ארבעה היהודים שנמצאים כאן מרוסיא (פרידמן, פוטערפאס, [ר' ארי' לייב] רוך וששונקין שיחיו] שהם יאמרו ..

בהושע"ר אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיכנסו אליו ארבעה הרוסישע אידן הנ"ל, ובין הדברים נתן לכל א' מהם עשרה דולר ע"מ שיקנו בשביל כל הרוסישע אידן אתה הראת - עבור הישיבה ומחנה ישראל ועבור קרן המאה וקופת השנה, וכשיבואו, אז ישלימו הם בעצמם את הסכומים ..

בשמח"ת בהתוועדות אחת ניגן א' .. ניגון ותוכנו שלא ישתו משקה ולא יהיו עליזים, אז אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: הערט עם ניט, דארף זיין פֿיו און גולאיעם (לשתות ולהיות שמח ועליז).

בהתוועדות שני' דיבר בענין בלבולי היצה"ר, אז אמר שיש ע"ז שתי ברירות (כשבא בטענות וכו') - א. שיקחו גם אותו (משכהו) להריקודים וכו'. ב. שילך לעניניו הוא עם היצה"ר שלו, שאז הנה איז אך און וויי איז צו עם. וזה לא מספיק, אז ישתה וישכח ראשו... נעמט אלע משקה ואני ג"כ אתכם וכו' .. אז מובן שלקחו משקה לרוב ..

שליט"א]: שכנהוג אומר רק יוחנן א פאר ווערטער עם שטריימל. ואמר ר' יוחנן שי' קצת מהמכ' הנ"ל וכו', ואמר הרבי שליט"א (בשחוק קל) שכנראה מדבר בלי קדימת לחיים. ואמר הנ"ל לחיים שיהיו העניים גבירים והגבירים יהיו אמת'ע גבירים וכו' וכו' וסיים עוה"פ כנ"ל שיהיו גבירים כו', ושתה הכוס.

אמר מישהו להנ"ל שיאמר לחיים להרבי שליט"א ופנה כ"ק אדמו"ר שליט"א אליו ואמר: "ער האט געזאגט, ער האט געזאגט.. והריקותי לכם ברכה עד בלי די" (מ"והריקותי כו" אמר בהניגון הידוע על תיבות אלו) ..

להשיחות, שיש א' גערליצקי שעושה אותם, און קיין אנדערער האט זיך אויף דעם ניט געקענט כאפן?! וגם מה שאין מי שיעזור לו!

היו עוד הרבה דברים (אבל לא שמעתים), והי' אצל הרבי שליט"א כמעט שעה ..

שבט תשכ"ז

כ"ה שבט תשכ"ז: העמידו כל אחד בקבוקים כו' וגם ר' יוחנן שי' גורדון - עבור האסיפה-שנתית דהגמ"ח (מוסג"פ המכ' למאורע זה), ואמר [כ"ק אדמו"ר

לזכות

ב"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לזכות הזאת הוציא הרה"ק הרב מנחם מענדל הלוי שיחי' זהבליה
המהזללה חי' תחי' רובאשקין

יה"ר שיבני בית בישראל בנין עדי עד על יסודי הוצרה זהמצוה כפי שהם מוארים
במאור שבתורה זוהי תורת החסידות

לזכות הזריהם

הרה"ק זצ"ל בי הירש זוגות מרת בתיה חנה שיחי' רובאשקין
הרה"ק זצ"ל משה זוגות מרת בת-שבע שיחי' שמזקלער

זקניהם

הרה"ק זצ"ל אברהם אהרן הלוי זוגות מרת רבקה שיחי' רובאשקין
ר' דניאל זוגות מרת חי' ברכה שיחי' זאנצש
הרה"ק זצ"ל שניאור זלמן זוגות מרת רייזל רבקה שיחי' שמזקלער
הרה"ק זצ"ל חיים שלום דזבער זוגות מרת חנה שיחי' ליפסקער

